

Prevence ztráty bydlení a bezdomovectví

Spolufinancováno
Evropskou unií

Obsah

3

Úvodní slovo

8

Novinky z MPSV

12

Novinky z ČR

17

Novinky z IROP

21

Novinky ze světa

26

**Proměny v ubytování pro uprchlíky:
Lex Ukrajina a výzvy humanitárního bydlení**
IOM

29

**Agentura pro sociální začleňování zkoumá, jaké nástroje
prevence ztráty bydlení jsou využívány na lokální úrovni**
Veronika Aresta a Daniel Vališ

31

Prevence ztráty bydlení
Marek Mikulec

36

**Prevence bezdomovectví a vyloučení z bydlení: Důraz na
včasnou intervenci**
Peter Mackie

48

Rozhovor s Honzou Mílotou o prevenci ztráty bydlení

54

Sedm let Housing First v ČR
Josef Hawel

64

**Rozhovor s Barborou Komberec Novosadovou a Dagmar
Klárovou ze Sociálního nadačního fondu hlavního města
Prahy.**

70

Anketa

76

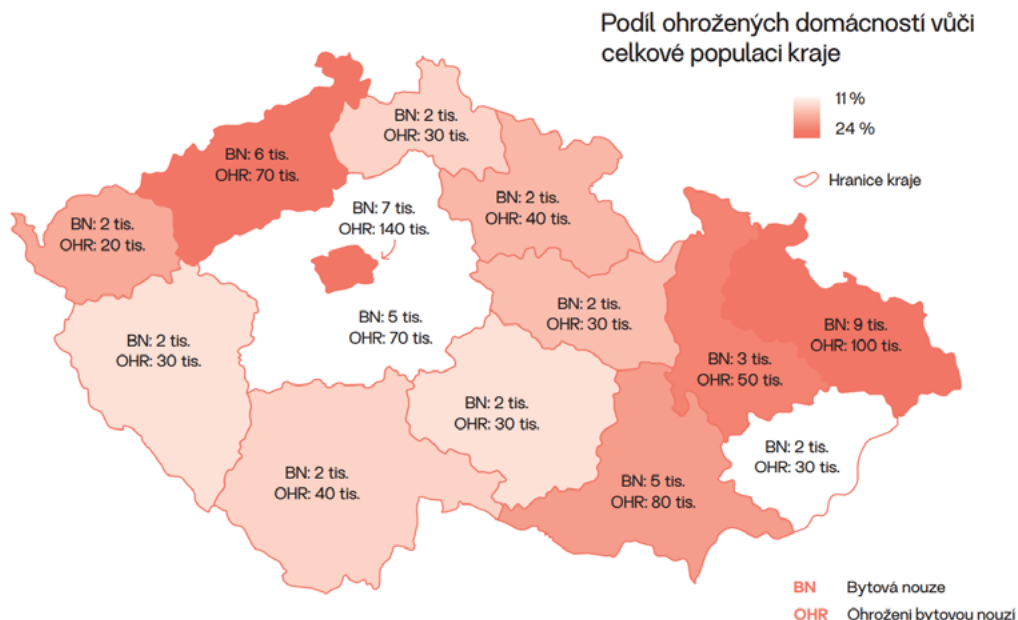
České školy zavádějí nástroje, které posilují jejich sociální roli
Eva Nováková

82

**Prevence bezdomovectví aneb jaké jsou nejčastější hrozby
ztráty bydlení?**
Lucie Muroňová

Přibližný počet domácností* v bytové nouzi a ohrožených bytovou nouzí dle krajů

* Domácnost = 2,3 osoby
Zdroj: Sčítání Sociofactor pro MPSV (2022); Zpráva o vyloučení z bydlení (2021); Výpočet MMR EU-SILC (2021); Data MPSV (2022); SLDB (2021).

Zdroj: Prezentace MMR, Zákon o podpoře v bydlení – kulatý stůl.

Úvodní slovo

Zuzana Freitas Lopesová

náměstkyně člena vlády

Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky

Vážené čtenářky, vážení čtenáři, různé zdroje opakovaně uvádějí, že v České republice žije něco kolem 20–25 tisíce lidí bez domova. Bytová nouze se v různé formě přímo týká asi 250 tisíc lidí, ohroženo bytovou nouzí je z nějakého důvodu asi 1,3 milionu lidí. V posledních letech se navzdory snahám o snížení těchto čísel děje pravý opak – čísla rostou. Důvodů asi každý umíme vyjmenovat desítky – od těch dlouhodobě nedostatečně řešených systémových po ty způsobené energetickou krizí, covidem nebo dopady válečného konfliktu.

Lidé „z oboru“ si zajisté vybaví řadu strategií, mezinárodních smluv a konvencí, akčních plánů, memorand a nevím čeho ještě, které se snaží s bezdomovectvím vypořádat. Je dobře, že je máme, byť samy o sobě problém nevyřeší. Stejně tak je dobře, že se Česká republika připojuje k mezinárodním iniciativám.

Vedle dokumentů je tu samozřejmě i dobrá praxe vládních institucí, neziskových organizací, soukromých subjektů. Existuje řada projektů, služeb a iniciativ, které lidem bez domova pomáhají.

Přesto čísla rostou. Je ovšem nutné konstatovat, že bezdomovectví do úplného důsledku hned tak nevymýtíme. Je tu, bude tu, je faktem, je součástí našeho životního prostoru, ať se to někomu líbí, nebo ne. Čím dříve to jako společnost vezmeme na vědomí, tím dříve si také osvojíme potřebu a schopnost účinně na pomoci lidem bez domova pracovat. Bezdomovectví nemá být „popelka“ na okraji zájmu, kterou je potřeba skrýt špinavým hadrem. Je to bolest společnosti, varovný signál, který nám říká, že společnost je nemocná, protože jejich zranitelných členů přibývá. Včasný záchyt diagnózy ve zdravotnictví znamená účinnou léčbu nemoci a potažmo menší náklady na ni.

S bezdomovectvím je to stejné. Včasná identifikace ohrožení jednotlivce nebo domácnosti a včasná pomoc znamená možnost zabránit ztrátě bydlení a potažmo ušetřit státu nemalé prostředky na provoz nouzového ubytování a další náklady s bezdomovectvím spojené.

Toto je konec konců jeden z argumentů, který uvádíme při vysvětlování, proč potřebujeme zákon o podpoře v bydlení. Ta tak zvaně měkká opatření, která zákon zavádí, totiž uvádí do praxe plošně dostupné preventivní prvky.

1. Zvyšuje dostupnost informací – když nevím, že mohu žádat o dávku na bydlení, snadno skončím v dluzích a bez bytu (že to není navzdory informačnímu boomu nereálné, dokazují čísla z průzkumů, která uvádí, že například až $\frac{2}{3}$ seniorských domácností nežádají o podporu, na kterou by měly nárok).
2. Zvyšuje dostupnost poradenských služeb – na jednom místě (kontaktním místě pro bydlení) člověka nasměrují na tu službu, kterou pro řešení svého problému reálně potřebuje (právní, realitní, energetické, dluhové poradenství apod.) – když nevím, kde najdu právníka nebo nemám internet, abych brouzdala realitními servery, snadno skončím bez bydlení.
3. Zvyšuje dostupnost sociálních služeb – opět to stejné pracoviště naktaktuje domácnost na příslušné sociální služby, pokud zjistí, že je tu problém, který je potřeba řešit – když kvůli násilí v rodině musí oběť i s dětmi hledat nové bydlení, je určitě potřeba i zapojení krizové intervence a dalších podpor.
4. Zvyšuje dostupnost bydlení – nabízí řešení podporovaná státem, jako je garantovaná forma nájmu,

nebo podporované obecní nájemní bydlení.

Dopadová studie k zákonu spočítala, že právě včasné poskytnutí takových opatření znamená pro stát v dlouhodobém horizontu nemalou úsporu. Pokud zahrneme jen oblasti, které lze reálně „spočítat“, tedy hospitalizace, výjezdy záchranných složek, péči o ohrožené děti a péči o duševní zdraví, dostaneme částku přes 4 miliardy korun ročně. Při nákladech na systém kolem 1,6 miliardy ročně se tedy zhruba po pěti letech dostaneme do stavu, kdy náklady a úspory systému budou v rovnováze a následně se začne poměr obracet.

Některé odhady přitom uvádějí, že bytová nouze generuje při započtení dalších oblastí (jako je řešení domácího násilí, předčasné odchody ze vzdělávání, kriminalita, řešení závislosti) náklady až 11 miliard korun ročně nebo i řádově vyšší!

Nedělám si iluze, že jeden zákon vše vyřeší. To určitě ne. Ale věřím, že to je dobrý příklad prevence, respektive možnosti začít se jako společnost chovat zodpovědněji v tom, že budeme preventivní kroky uplatňovat cíleně a plošně, navíc podle potřeb konkrétních regionů.

Věřím, že podobným směrem půjdou i další legislativní změny – například novela zákona o sociálních službách rovněž cílí na lepší koordinaci sociální práce na obcích, což znamená nespornou synergii s návrhem zákona o podpoře v bydlení.

Všem, kteří se problematice bezdomovectví a jeho prevenci neúnavně dlouhá léta věnují, patří beze sporu velký dík. Bez zapálených sociálních a dalších pracovníků v terénu i v dalších službách by to nešlo. Přejme si tedy hodně sil a trpělivosti a dobré zákony k tomu!

*Simon, Yasmin a Ella, ilustrační foto
z The Centre for Homelessness Impact*

Editorial

Milé čtenářky a čtenáři,

ačkoliv zažíváme nejteplejší podzim v historii měření, můžeme očekávat, že brzy přijde ochlazení a teploty nakonec přece jen klesnou pod nulu. Zima je pro lidi bez střechy těžkým obdobím, můžeme říct, že až život ohrožujícím. Každý rok během ní umrzne anebo uhoří několik desítek lidí a další možná stovky utrpí zranění způsobená mrazem, ohněm a kouřem. Život na ulici však není jedinou formou bezdomovectví a chlad často těžce dopadá i na lidi v ubytovnách, v nevyhovujícím a nejistém bydlení. [Energetickou chudobou v ČR trpí přibližně 900 000 lidí](#), kteří často žijí ve vysoce energeticky náročných budovách. Špatný stav domů lidí nutí žít v zimě anebo čelit vysokým nedoplatkům za energie, které nakonec mohou způsobit až ztrátu bydlení. Proto je podzim nejlepším obdobím na to si připomenout, co lidi bez domova trápí, co jim hrozí a znovu otevřít debatu o tom, jak bezdomovectví předcházet a jak ho efektivně ukončovat. Není tedy náhodou, že [světový den lidí bez domova připadá na 10. listopadu](#). Tímto číslem, které se věnuje prevenci ztráty bydlení a prevenci bezdomovectví, chceme navázat na předešlé

číslo o ukončování bezdomovectví a připojit se k letošnímu čtrnáctému světovému dni lidí bez domova.

Někteří z Vás jistě kupujete pravidelně [nocleženky Armády spásy](#), tuto zimu kromě zakoupení nocleženky ještě můžete ve vašem okolí propagovat [Zákon o podpoře v bydlení](#), jehož návrh zpracovaný Ministerstvem pro místní rozvoj spolu s Ministerstvem práce a sociálních věcí má brzy schvalovat vláda. Podle expertek a expertů z Iniciativy Za bydlení v České republice [neexistuje dostatečně široká nízkoprahová a dostupná prevence ztráty bydlení](#), proto by Zákon o podpoře v bydlení měl přinést posílení a lepší koordinaci odborného poradenství, které pomocí Kontaktních míst pro bydlení poskytne informace a podporu lidem včas, v nestigmatizujícím prostředí a podle konkrétních potřeb každého jednotlivce. Více informací o prevenci bezdomovectví v ČR se můžete dozvědět na stránkách 55 až 69 v [Závěrečné zprávě z hodnocení dopadů regulace \(RIA\)](#) nebo na následujících stránkách našeho časopisu, a to zejména v článku Marka Mikulce a v rozhovoru s Janem Mílotou.

Hlavním článkem tohoto čísla je překlad studie Petera Mackieho, profeso-

ra univerzity v Cardiffu, která identifikuje účinná preventivní opatření na základě zkušeností z vybraných zemí a přináší souhrn průřezových poznatků o faktorech, které umožňují jejich realizaci, a překážkách, které jí brání. Kromě teoretických textů v našem magazínu najdete i konkrétní zkušenosti od realizátorů projektů zaměřených na sociální bydlení a jejich klientů, a to zejména v článku od Lucie Muroňové ze Slezské diakonie a v anketě, ve které jsme se uživatelů a uživatelky vybraných služeb zeptali, proč přišli o své bydlení. Velmi konkrétní je i popis praxe a výsledků Sociálního nadačního fondu hlavního města Prahy, který si můžete přečíst v rozhovoru s ředitelkou fondu Barborou Kombercovou a Dagmar Klárovou. Kromě novinek z MPSV, ČR a ze světa se v našem magazínu dozvíte o proměnách v ubytování pro uprchlíky (v článku od Mezinárodní organizace pro migraci – IOM), o probíhajícím výzkumu na téma prevence ztráty bydlení na lokální úrovni (v článku od Agenury pro sociální začleňování), o výsledcích výzkumů, které se věnovaly zavádění přístupu Housing First v ČR (Josef Hawel) nebo o tom, že prevence ztráty bydlení nemusí být jen věcí sociálních odborů, sociálních služeb a projektů, které se věnují sociálnímu bydlení, ale mohou se na ni podílet i školy (v textu od Evy Novákové).

Za projekt Podpora sociálního bydlení přeji všem příjemné čtení a klidný podzim. **Josef Hawel**

Novinky z MPSV

V srpnu proběhl v Poslanecké sněmovně za účasti ministra M. Jurečky a I. Bartoše **kulatý stůl na téma Zákon o podpoře v bydlení**. Při této příležitosti byl představen návrh zákona a jeho ekonomický model (+ cost-benefit analýza Vládního analytického útvaru). Proběhla zde i diskuze se zástupci krajů, obcí, neziskového sektoru a odborné veřejnosti. Z úst ministrů zaznělo, že je potřeba systémově a dlouhodobě pomoci těm nejzranitelnějším. Pomocí zákona by se do 10 let měl snížit počet lidí v bytové nouzi nejméně o 30 % a zákon o podpoře v bydlení by měl fungovat dlouhodobě a preventivně. Během podzimu kromě dokončování vypořádání připomínek k zákonu dobíhá **Milostivé léto III**. MPSV dál pokračuje v digitalizaci agendy Úřadu práce ČR, kdy klienti mj. již nebudou muset u žádosti o dávky povinně dokládat své příjmy. Stačí, aby úřadu dali souhlas a ten si informace o jejich příjmech opatří sám přímo u jejich zaměstnavatele. Více aktualit přinášíme v následujících stránkách nebo je najdete na webu MPSV v **sekcí archiv aktualit**.

PROJEKT / Česká federace potravinových bank ve spolupráci s MPSV spouští projekt **Výdejen potravinové pomoci**. Jedná se o výjimečný projekt, kdy se do stávající sítě patnácti potravinových bank po celé zemi buduje nová společná síť 150 výdejních míst. Tyto výdejny budou periodicky poskytovat potravinovou pomoc v místech, kde byla složitě dostupná, nebo dalším osobám, které pomoc potřebují a nedokázali ji dosud čerpat. Výdejny budou fungovat buď jako mobilní výdejní místa (tzv. pojízdné výdejny) nebo na statických místech ve větších městech, kde bude potravinová pomoc pravidelně vydávána potřebným.

ÚŘAD PRÁCE / MPSV zveřejnilo **aktuální statistiky, které se týkají dávek a příspěvků vyplacených Úřadem práce ČR za posledních 12 měsíců**. Jde o výčet nejčastěji poskytovaných forem pomoci v hmotné nouzi, státní sociální podpory i pomoci v souvislosti s válkou na Ukrajině. Veškerá data naleznete na stránkách MPSV pod názvem **Sociální dávky v číslech**.

DOTACE / MPSV vyhlásilo v rámci Národního plánu obnovy (NPO) několik výzev, jejichž cílem je podpořit investiční projekty zaměřené na **rozvoj a modernizaci materiálně technické základny sociálních služeb**. Pro

služby sociální péče bude podpořen nákup nemovitostí, výstavba, rekonstrukce a úpravy objektů či zázemí pro poskytování sociálních služeb, a to pobytových, ambulantních i terénních. Umožněn je také nákup nízkemisních vozidel pro sociální služby. Více informací o NPO i detailní podmínky všech výzev zájemci najdou na této stránce: [Národní plán obnovy \(mpsv.cz\)](#).

PROJEKT / MPSV společně s Úřadem práce ČR dlouhodobě pomáhá lidem se zdravotním postižením řešit jejich nesnáze při hledání pracovního uplatnění. Tuto snahu podpořil projekt **Rozvoj systému podpory zaměstnávání osob se zdravotním postižením na volném trhu práce**, který byl zahájen v červnu 2017. Jeho cílem bylo proškolení zaměstnanců ÚP, aby dokázali poskytnout individuální poradenství. Díky projektu získalo ke konci dubna zaměstnání 17 tisíc lidí s hendikepou. Dvě třetiny z nich se uplatnily na otevřeném trhu práce. Projekt návazně pokračuje s cílem přispět zejména k osvětě a poskytování potřebných informací zaměstnavatelům na otevřeném trhu práce. Navazující projekt bude trvat další čtyři roky. Jeho součástí bude i webová stránka, která nabídne ucelené informace o problematice zaměstnávání OZP. Více informací naleznete v [tiskové zprávě z června 2023 \(mpsv.cz\)](#)

UDÁLOST / Od 1.7. 2023, kdy přestala platit Lex Ukrajina V., jejíž součástí bylo omezení poskytování bezplatného nouzového ubytování ukrajinským uprchlíkům, se pravidelně v rámci MPSV pořádají online **setkání s důležitými odbory MPSV, které se řešením situace ukrajinských uprchlíků zabývají**, krajskými metodiky a vedoucími sociálních odborů. Setkávání slouží pro přenos dobré praxe a pro mapování situace ukrajinských uprchlíků v České republice, kteří se mohli od 1.7. 2023 ocitnout bez přístřeší. Klíčovou se ukázala zejména připravenost sociálních pracovníků obcí, kteří po-

máhají osobám s dočasnou ochranou (poradenství, pomoc s prosazením jejich zájmů, pomoc s nalezením náhradního bydlení).

LEGISLATIVA / V rámci humanitární dávky pro cizince s dočasnou ochranou byl vydán **metodický postup pro Úřad práce ČR**, v jehož rámci je stanoven postup vyhodnocování humanitární dávky pro cizince s dočasnou ochranou. Jedná se o situaci, kdy je cizinci s dočasnou ochranou poskytnuta dávka ze systému pomoci v hmotné nouzi – mimořádná okamžitá pomoc na úhradu nezbytného jednorázového výdaje, a to na kauci (jistotu). V této věci je nutné upozornit, že je-li mimořádná okamžitá pomoc poskytnuta na kauci, nepovažuje se pro účely nároku a výše humanitární dávky za příjem. Jelikož se jedná o jasně účelovou situaci a také je zákonem preferovaná výplata přímou úhradou, započtení mimořádné okamžité pomoci jako příjmu by záměr a smysl poskytování humanitární dávky zcela popřelo.

DOTACE / MPSV začalo od srpna 2023 přijímat žádosti od poskytovatelů sociálních služeb o **investiční dotaci na pořízení elektrické požární signalizace**. Cílem je podpořit vybavení pobytových zařízení sociálních služeb požárními hlásiči a zlepšit tak bezpečnost. Výzva MPSV probíhá v rámci programu 013 310 Rozvoj a obnova materiálně technické základny sociálních služeb a navazuje na řadu dalších. Více informací o výzvách naleznete na stránce: [Výzvy programu 013 310 \(mpsv.cz\)](#).

LEGISLATIVA / Poslaneckou sněmovnou prošlo do dalšího čtení **navýšení rodičovského příspěvku** na 350 tisíc korun. Zároveň bude zkráceno čerpání rodičovského příspěvku ze současných čtyř na tři roky. Spolu s navýšením kapacit předškolních zařízení by mělo přispět k dřívějšímu návratu rodičů, nejčastěji žen, na trh práce. Změny se dotknou dětí narozených

od 1. ledna 2024.

LEGISLATIVA / MPSV chystá změnu, kterou je zásadní **revize sociálních dávek**, ta by měla směřovat ke zjednodušení dávkového systému. Další novinkou, kterou plánuje MPSV zavést, je to, že žadatelé by už nemuseli dokládat náklady na bydlení. Úřad si je zjistí sám od poskytovatelů energií a dalších. Zjednodušení celého systému by mělo mít pozitivní dopad i na administraci v rámci Úřadu práce. Ve velkém se zapojí do procesu nové online formuláře v rámci klientské zóny JENDA a postoupí se tak do další fáze digitalizace ÚP. Reforma sociálních dávek připravovaná MPSV byla představena v pracovní skupině koncem září, ale má před sebou ještě velmi intenzivní debatu.

ÚŘAD PRÁCE / Klienti Úřadu práce ČR nově **nebudou muset u žádosti o dávky povinně dokládat své příjmy**. Stačí, aby úřadu dali souhlas a ten si jejich příjmy opatří sám tím, že k jejich doložení vyzve zaměstnavatele. Tento krok je součástí modernizace a zlepšování služeb Úřadu práce ČR. Cílem je zjednodušit přístup k dávkám nebo příspěvkům klientům, kteří se ocitli v těžké životní situaci a potřebují pomoc. Více informací naleznete zde. **Žadatelům o dávky odpadne povinnost dokládat potvrzení o příjmu.** Úřad práce zapojí zaměstnavatele (mpsv.cz).

ÚŘAD PRÁCE / V září skončila finanční podpora energo poradců na Úřadech práce ČR, ale energo poradenství bude součástí služeb ÚP i nadále díky ověření v systémovém projektu EFES. Materiály, které měli energo poradci k dispozici, budou dále k dispozici pro klienty, obdobně jako informace, předávání kontaktu na místní akční skupiny a informace o NZÚL, zejména klientům agendy příspěvek na bydlení. Podpora finanční gramotnosti v této souvislosti bude pokračovat jako součást individuálního poradenství poskytovaného klientům NSD i zaměst-

nanosti, v programech skupinového poradenství či v budoucnu může být např. součástí vzdělávacích programů v rámci Informačních, poradenských a vzdělávacích středisek.

VÝZVA / Do ledna 2023 bylo možné podávat projektové žádosti v rámci výzvy **"Podpora procesů ve službách - kraje (1) (003_22_006)**. Zbývající alokace, která nebyla vyčerpána, bude přesunuta do následné výzvy Podpora procesů ve službách - kraje (2). Tato výzva bude vyhlášena na počátku roku 2024 a podmínky budou totožné. Přerozdělení nevyčerpané alokace mezi jednotlivé kraje bude stanoveno opět na základě mapování potřebnosti. Nové projekty se mohou týkat i podpory sociálního bydlení na krajích a to zejména v souvislosti s připravovaným Zákonem o podpoře v bydlení a jeho implementací na krajích.

VÝZVA / Nová výzva na sociální bydlení v OPZ+ pro obce i neziskové organizace bude vyhlášena nejspíše na podzim 2024. Konkrétní podoba výzvy a aktivity výzvou podporované budou známy až v příštím roce. Jakmile budeme mít podrobnější informace, budeme čtenáře informovat.

Novinky z projektu Podpora sociálního bydlení a jeho systémové zavádění v ČR

PROJEKT / Od minulého vydání magazínu Mít domov vzrostl počet projektů, které budou v rámci výzev č. 007 a 101 OPZ+ zabydlovat lidi v bytové nouzi do standardního bydlení. Z 39 projektů vzrostl počet na 41. Na **medailonky jednotlivých projektů se můžete podívat na našem webu**. Kromě těchto 41 realizátorů je navíc 9 projektů v rámci výzvy č. 101, které se budou zaměřovat především na zabydlování uprchlíků z Ukrajiny, kteří se ocitli v bytové nouzi. V ČR nyní funguje díky OPZ+ 50 projektů, které se chystají do roku 2026 zabydlet přes 900 domácností do sociálních

bytů. V rámci těchto projektů již bylo zabydleno kolem 240 domácností.

Nové webináře:

- **Housing First: Rok po nastěhování (změny u zabydlených domácností).** V tomto webinaru Zuzana Černá a Ondřej Vrba z evaluačního oddělení MPSV shrnují výsledky projektů HF, které byly realizovány v letech 2019 až 2022. Dozvíte se jací lidé byli v těchto projektech zabydlováni, kolik z nich si bydlení udrželo více než rok, kdo si bydlení neudržel a proč, nebo k jakým pozitivním změnám u zabydlených domácností došlo.
- **Představení brožury Prevence a řešení sousedských stížností.** V tomto videu Martina Lustyková a Josef Hawel z MPSV shrnují brožuru, která se věnuje prevenci sousedských stížností, nastavování systému řešení stížností, mediaci a facilitaci stížností, ale i konkrétním problémům jako je nezvládnutí návštěv a rušení nočního klidu.
- **Street medicine.** Webinar ve kterém Jakub Jestřáb z ČČK Plzeň představil principy a význam Street medicine a na základě osobních zkušeností z Plzně detailně popsal, jak tým pouliční medicíny funguje a jaké situace řeší.
- **Peer podpora ohroženým rodinám, pěstounským rodinám a dětem, které vyrůstají v ústavní péči.** Sandra Long z organizace Letní dům ve videu popisuje, jak lze vlastní osobní zkušenost se životem v kojeneckém ústavu, dětském domově a v pěstounské péči, využít pro práci s lidmi, kteří si prošli podobnými věcmi. Co je to peer práce, jak se liší od sociální práce a v jak může peer pracovníce využívat prvků terapie. Dozvíte se také tipy jak v takové práci nevyhořet a jak si určovat vlastní hranice.

- **Jak na štěnice?** Tomáš a Petr Datlovi z firmy Bioconsult, spol. s r. o. se s námi podělili o praktické tipy na to, jak si nezavléct štěnice domů, případně jak se jich co nejrychleji zbavit. Ve videu se dále dozvíte jestli má cenu se pojistit a jak Tomáš Datel pomáhá Praze 7 zbavit se štěnic v jejich objektech.
- **Rozhovor s Barborou Komberec Novosadovou a Dagmar Klárovou ze Sociálního nadačního fondu hl. m. Prahy** přinesl mj. odpovědi na otázky: Na co vše nadační fond dává peníze a proč? Kdo si o dar nebo bezúročnou půjčku může zažádat? Pomáhají tyto peníze lidem zlepšit jejich životní situaci? Jak spolupracuje fond s ÚP ČR?

Proběhlé workshopy

- **Úvodní setkání peer konzultantů a konzultantek** (červen 2023). Na našem YouTube kanálu je již dostupný záznam příspěvku Ondřeje Lorence z Ledovce, Šárky Bauerové a Eugena Kličky z Armády spásy.
- **Krizové a garanční fondy** (říjen 2023). Na WS promluvili Jan Snopek za projekt organizací **Mezi proudy a Fokus ČB**, Adam Pospíšil z CPKP a Marek Mikulec ze **statutárního města Ostrava**. Záznam z akce bude brzy na našem YouTube kanále. Akce byla pořádána ve spolupráci Platformy pro sociální bydlení a projektu MPSV.

Novinky z ČR

MÉDIA / VÝZKUM / ČR je z celé Evropy v umístování dětí do institucionální péče mimo rodiny spíše nadprůměrná. Důvodem odebrání jsou zejména sociální problémy spojené s chudobou. Na Seznam Zprávách vyšel k tomuto tématu [článek od Kateřiny Mahdalové](#), který shrnuje a graficky znázorňuje **data o dětech vyrůstajících mimo rodinu**. Naleznete v něm zpracovaná data z MŠMT, MPSV, od organizace Lumos nebo čísla ze [Zprávy o stavu péče o ohrožené děti v ČR v roce 2023](#), o které jsme Vás informovali v minulém čísle. Současnou nepřilíš dobrou situací by mohl pomoci řešit chystaný zákon o podpoře v bydlení.

ZÁKON O PODPOŘE V BYDLENÍ / Iniciativa Za bydlení vydala [argumentář](#), který na 8 stránkách shrnuje proč je zákon o podpoře v bydlení potřeba a proč by měl být schválen, a to co nejdříve. Kromě popisu stávající situace si můžete přečíst i příběhy jednotlivců a rodin, kterým sociální bydlení (a s ním spojené podpůrné služby) změnilo život k lepšímu.

EXEKUCE / Na webu Člověka v tísní vyšel v červenci obsáhlý článek [Exekuce v roce 2023: Jak probíhá, jak je možné ji zastavit a co všechno může exekutor zabavit](#). Jak název textu napovídá, dočtete se v něm, jak probíhá exekuce, co může a nemůže exekutor zabavit, jak zastavit exekuci nebo jak exekuci odložit.

DLUHY / Od 1. července 2023 do 30. listopadu je možné využít **Daňového a Pojistného milostivého léta 2023**. Pokud člověk zaplatí dlužnou částku za sociální pojištění, daňové nedoplatky, poplatky vymáhané Celním úřadem, dluhy vůči soudům a Vězeňské službě ČR nebo místní poplatky (ne všechny obce se však do Milostivého

léta zapojí), tak mu stát odpustí penále, sankce, úroky, případně exekuční náklady. Více informací naleznete na stránkách MPSV, [Člověka v tísní](#) nebo [Nedlužím státu](#).

MÉDIA / DLUHY / V ČR roste počet lidí, kteří alespoň jednou v životě zažili nedostatek peněz na chod domácnosti. Touto situací si prošla čtvrtina Čechů a Češek. Nejčastěji se s nedostatkem peněz potýkali lidé ve věku 35 až 44 let. Oproti roku 2022 roste i počet lidí, kteří byli nezaměstnaní déle než 1 rok. Pomoc lidé hledají zejména u rodiny a přátel. Počet lidí, kterým ve složité finanční situaci pomohl stát klesá. Tento trend může mít velmi neblahý vliv na nárůst lidí ohrožených ztrátou bydlení. Více se o datech z mezinárodního průzkumu, který pro skupinu International Personal Finance realizovala agentura Kantar, můžete dočíst v [článku Ivy Špačkové na Seznam Zprávách](#).

DLUHY / Organizace Člověk v tísní provedla [srovnávací analýzu spotřebitelských úvěrů a mikropůjček od bank a nebankovních společností](#), které mají licenci u České národní banky. Tato analýza rozdělila poskytovatele úvěrů do 5 skupin. Nejetichtější poskytovatelé dostali od ČvT 5 hvězd a ti nejvíce „predátorští“ pouze 1 hvězdu nebo dokonce žádnou. Pro výpočet indexu odpovědného zadávání používají odlišné váhy pro různé parametry. Hodnotí zejména parametry jako jsou standardní náklady, náklady na prodloužení půjčky, náklady při prodlení, zkoumání úvěruschopnosti, kalkulačka na webu poskytovatele apod.

DLUHY / MÉDIA / Ministerský jednorozec je podcast MPSV provázející světem sociálních inovací. Má **dva nové díly #32 a #33 které se věnují dlu-**

nové problematice. V dílu s názvem [Díky designérce jsme měli přímé informace od dlužníků](#) hovoří Jan Benýšek (MS) o projektu [Skrze oddlužení společně](#) a o [webu Ministerstva spravedlnosti](#), který radí dlužníkům, jak se mohou zbavit svých dluhů. V [navazujícím díle](#) Dana Salačová popisuje, jak spolupracovala na snaze poskytnout dlužníkům co nejvíce relevantních informací pochopitelnou a uživatelsky přívětivou formou.

MÉDIA / ŠKOLSTVÍ / DISKRIMINACE / Dle analýzy realizované společnostmi PAQ Research a STEM pro MŠMT v Česku i nadále **pokračuje diskriminace a segregace romských žáků**, což má negativní dopad na jejich budoucí uplatnění na trhu práce a často vede k reprodukci chudoby. Velká část běžných škol neumí nebo nechce pracovat se sociokulturním znevýhodněním a chybějícími prerekvizitami romských žáků. Jedním z 10 doporučení, jak tuto situaci řešit, je i omezení předlužení, prostorové segregace, nestabilního a nekvalitního bydlení a dalších klíčových jevů (absence, záškoláctví atd.) s popsány negativními dopady na vzdělávání. To a mnohem více se dočtete v [Analýze příčin vyššího podílu romských žáků vzdělávajících se ve školách a třídách zřízených podle § 16 odst. 9, školského zákona](#), která byla realizována v minulém roce. Tento červen vyšel i [článek od Josefa Mačí](#), který výsledky analýzy shrnuje. Segregaci školství se věnuje i díl podcastu [Mezisoudy](#), ve kterém na dané téma promluvili Daniel Prokop, Karina Hoření a Jan Mušuta.

VZDĚLÁNÍ / Minulý rok (2022) vyšel [videokurz](#), který vás naučí, **jak včas identifikovat ohrožené děti** a poskytuje konkrétní nástroje, jak těmto dětem efektivně a citlivě pomoci. Je určen nejen pro pedagogy, ale také lékaře, pracovníky bezpečnostních složek, sociální pracovníky a pracovníky v sociálních službách. V kurzu se dozvíte, jak vzniká trauma, jak včasné

odhalení ohroženého dítěte může zamezit jeho problémům v dospělosti (deprese, sebevražedné tendence, obezita atd.), jak odhalit, že je dítě ohrožené a jak takovým dětem efektivně pomáhat ve spolupráci s dalšími odborníky a odborníky. Kurz je online a zdarma. Zabere vám 60–90 minut a po jeho absolvování obdržíte certifikát. Letos v červnu mluvila o kurzu Lenka Felcmanová ([Society for All](#)) v [České televizi](#).

DOTACE / ENERGETICKÁ CHUDOBA / Od září 2023 můžete žádat o peníze na komplexní renovace rodinných domů v rámci programu **Oprav dům po babičce** (MŽP). Program umožňuje lidem získat předem dotaci až 1 000 000 korun na zateplení a další rekonstrukci domů. Úspěšní žadatelé budou mít také možnost od ledna 2024 čerpat zvýhodněný úvěr od stavebních spořitelců. Dotace je určena na rodinné domy nebo na domy určené pro rekreaci, podmínkou je trvalé bydliště po dobu 10 let od doložení realizace projektu. Program je financován z Modernizačního fondu, tedy z peněz EU.

MÉDIA / KONTAKTNÍ MÍSTA PRO BYDLENÍ / V podcastu [Poradna](#) (Český rozhlas Ostrava) vyšel díl **Sociální bydlení na území Ostravy**, ve kterém Zdeněk Živčák (vedoucí odboru sociálních věcí a zdravotnictví ostravského magistrátu) popisuje, s jakými problémy se lidé obracují na kontaktní místo pro bydlení.

ENERGETICKÁ CHUDOBA / MMR připravuje **nová pravidla pro rozúčtování tepla v bytových domech**. Chystané změny by měly více podpořit úsporně se chovající osoby, aniž by znevýhodnilo lidi, kteří sice spoří, ale tráví v bytě celý den, a navíc mají často vyšší tepelný komfort (rodiče s malými dětmi, osoby se zdravotním handicapem nebo senioři).

DUŠEVNÍ ZDRAVÍ / PUBLIKACE / Fokus

Praha vydal novou publikaci s názvem **Na antidepresivech o antidepresivech**. Kniha je sérií rozhovorů (nejedná se o odborný text), ve kterých se ukazují rozmanité podoby toho, jak mohou antidepresiva vstupovat do životů lidí. Ti v knize mluví nejen o tom, proč začali antidepresiva užívat, ale i o tom, jak se je úspěšně či neúspěšně pokoušeli vysadit. Kniha sice neobsahuje rozhovory s lidmi, kteří by si prošli zkušeností s bezdomovectvím, ale podle evaluační zprávy **Housing First: Rok po nastěhování** klienti HF programů užívali výrazně více psychofarmak (včetně antidepresiv) než lidé ze srovnávané skupiny. Proto mohou být tyto příběhy přínosné i pro ty, kteří se věnují sociálnímu bydlení. Více informací o knize si můžete poslechnout v podcastu Studio duše v díle **Na antidepresivech o antidepresivech**.

UDÁLOST / PEER / ZÁVISLOSTI / Projekt Společnosti Podané ruce o. p. s. **Podpora participace osob s žitou zkušeností** se pomalu blíží ke konci. Vzdělávací kurzy pro peery i recovery kouče byly sice již ukončeny, ale můžete se těšit na Etický kodex pracovníků s žitou zkušeností, který bude už brzy k dispozici i dalším organizacím. V rámci tohoto projektu vznikla také Unie lidí se zkušeností se závislostí, o které jste se mohli více dozvědět například na proběhlém zářijovém semináři v Café Práh.

PENÍZE / UPRCHLÍCI / Nadace VIA pokračuje v pomoci **začlenění ukrajinských uprchlíků do českých sousedství**. Od začátku uprchlické krize nadace podpořila již přes 190 projektů, které se věnovaly lepšímu zapojení nových sousedů do většinové společnosti. Od 1. srpna se mohou neformální skupiny přátel, spolky, organizace nebo obce opět přihlásit o podporu v programu Z Ukrajiny mezi nás. V rámci programu nadace podpoří částkou 20–100 tisíc korun aktivity, které pomohou lepšímu začlenění nově příchozích nebo budou vynaloženy na snížení napětí spoje-

nému s příchodem uprchlíků do české společnosti. Důležitou součástí projektů je i aktivní zapojení ukrajinských sousedů do samotné realizace aktivit. Jsou vítány projekty, které podpoří zvláště ohrožené skupiny, jako jsou např. ukrajinští Romové.

MÉDIA / DUŠEVNÍ ZDRAVÍ / V červnu vyšel díl podcastu Diagnóza F, který se věnuje **Recovery Housu (Domu zotavení)**. Ten by měl vzniknout ještě tento rok. V podcastu Jan Sobotka (Fokus Praha) popisuje tuto v ČR ojedinělou službu. **Dům zotavení** je „pobytová komunitní služba“, která lidem pomůže se zpracováním jejich psychologických problémů. Recovery House je zejména o komunitě a svobodném programu, bydlení zde není prioritou, proto je určen i pro lidi, kteří mají kde bydlet. Očekává se, že většina lidí bude v domě bydlet zhruba půl roku.

VÝZKUM / PROJEKT / VĚZENSTVÍ / V srpnu 2023 vyšla druhá evaluační zpráva projektu **Systémové zajištění péče pro vězněné uživatele drog a její následná kontinuita po propuštění**. Ve zprávě se můžete dozvědět o hlavních limitech podpory vězňů se závislostí, mezi které patří zejména nedostupné bydlení, ale i problémy při hledání zaměstnání. Dále jsou to těžko předvídatelný čas podmíněného propuštění, návrat do jiné části republiky a návaznost podpory v ní, přetíženost pracovníků ve věznicích, ale i těch v odborných podpůrných profesích v neziskových organizacích atd.

VÝZKUM / DLUHY / Organizace RUBIKON Centrum, Institut prevence a řešení předlužení a Charita ČR zpracovali společně s PAQ Research výzkum, který se věnoval **bariérám, které odrazují zadlužené lidi od vstupu do insolvence**. Mezi nejčastější bariéry patří: srážky z příjmů, které mohou být v insolvenci v některých případech vyšší než v exekuci; Vlastníci nemovitostí se bojí, že nemovitost

ztratí, i když její cena výrazně překračuje výši dluhu; Malým dlužníkům bez příjmů se proces nevyplatí kvůli vysokým insolvenčním poplatkům. Pokud by byly tyto bariéry odstraněny a zlepšila se informovanost o možnosti a podmínkách insolvence, počet lidí ochotných vstoupit do oddlužení by stoupl až na 200 tisíc.

VÝZKUM / UPRCHLÍCI / Z výzkumu PAQ Research vyplývá, že **49 % uprchlíků bydlí v nájemném bydlení**, v březnu to bylo 39 %. Aktuální podíl může být vyšší, neboť jde o data před plnou platností Lex Ukrajina 5. Po něm mají nárok na bezplatné bydlení (po uplynutí prvních 150 dnů v Česku po udělení dočasné ochrany) pouze lidé se statusem zranitelné osoby, mezi které patří především děti, osoby pečující o dítě do věku 6 let a senioři nad 65 let. Nepatří mezi ně pak další dospělé osoby v domácnosti nebo osoby pečující o děti starší 6 let. Přestěhovat se nebo začít platit nájem muselo během července okolo dvou třetin z necelých 70 tisíců uprchlíků, kteří podle oficiálních statistik žili ve státním humanitárním ubytování. Tyto změny dopadly na 10 až 14 % všech uprchlíků.

VÝZKUM / DOSTUPNOST BYDLENÍ / Bohatší bohatnou a chudší chudnou, ukázal výzkum PAQ Research, který se zabýval tím, jak kombinace změn v daňovém systému a zdražení nákladů na bydlení dopadla na domácnosti s různými příjmy: *Chudší polovina domácností ušetří na daních průměrně 1 648 korun, náklady na bydlení jim však vzrostly skoro stejně jako vysokopříjmovým – o 3 125 korun měsíčně. V součtu by tak nízkopříjmoví byli průměrně každý měsíc o 1 477 korun chudší.*

VÝZKUM / DOSTUPNOST BYDLENÍ / Roman Šustek a Lucie Zapletalová z think tanku IDEA při CERGE-EI si v **březnové studii** položili otázku: **Snížila by větší bytová výstavba růst cen nemovitostí v letech 2013-2021?** Výsledky

studie ukazují, že pravděpodobně ne. Tématu vlivu nové výstavby na dostupnost bydlení se věnuje i srpnový článek Jana Bočeka na iRozhlasu: **V Česku se ročně postaví 40 tisíc bytů, od krize čísla rostou. V Praze či Brně je ale trend opačný.**

MÉDIA / DOSTUPNOST BYDLENÍ / Na stránkách investigace.cz vyšel **rozhovor se sociologem Martinem Luxem**, ve kterém mluví o nejmenší dostupnosti vlastnického bydlení v historii ČR a jako řešení navrhuje daň z prázdných bytů, která by mohla být i dvacetkrát vyšší než současná daň z nemovitosti. Dozvíte se tam i o jejich iniciativě, kdy s kolegy zřídili platformu **NájemPlus**, jež má pomoci zlepšit pověst nájemního bydlení.

MÉDIA / DOSTUPNOST BYDLENÍ / Dostupnosti bydlení, zejména **drahotě a nejistotě nájemního bydlení** se věnuje i srpnový díl podcastu rádia Wave **Vlna**.

UDÁLOST / Plzeň připravila novou celoroční **koupelnu pro lidi bez domova**. Koupelnu, kterou budou moci využít lidé bez domova, připravila Plzeň v areálu v Cukrovarské ulici, který má od města v dlouhodobé výpůjčce Diecézní charita Plzeň. Místo bývalé vrátnice areálu vznikl objekt, kde se budou moci lidé bez přístřeší celoročně osprchovat. Druhá část budovy poslouží jako výdejna potravinové banky.

VÝZKUM / DÁVKY / Letos v květnu vyšla publikace od ASZ **Mimořádná okamžitá pomoc na úhradu jistoty (kauce): trendy a úspěšnost**. Z analýzy vyplývá, že MOP na kauci je velmi účinným nástrojem pro řešení bytové situace domácností nacházejících se v substandardních typech bydlení. Po 12 měsících od přiznání dávky si standardní bydlení udrželo až 86 % domácností, po 24 měsících až 82 % domácností a po 36 měsících až 70 % domácností. Průběžná data za rok 2022 předjímají, že v roce 2022 se

těchto dávek vyplatilo historické maximum.

LEGISLATIVA / Ministerstvo pro místní rozvoj a Ministerstvo práce a sociálních věcí uspořádaly v Poslanecké sněmovně **kulatý stůl ke společnému návrhu zákona o podpoře v bydlení**. Jeho cílem je pomoci ochránit 1,3 milionu lidí ohrožených ztrátou bydlení. Pomůže také lidem v bytové nouzi, kterých je v ČR v současné době zhruba 154 tisíc, z toho dvě třetiny jsou rodiny s dětmi. **Pomocí zákona** by se do systému bydlení s garancí mohlo dostat každý rok až 2 000 bytů. MMR dále vyjednálo přes 8 miliard korun z evropských zdrojů na dostupné bydlení.

MÉDIA / V Praze se schválila **nová pravidla pro přidělování bytů**. Proti novým pravidlům a procesu, jakým tato pravidla vznikala, **vystoupila řada neziskových organizací**, které v Praze podporují lidi bez domova. Jedním z důvodů, proč byla nová pravidla sepsána, byly údajně časté stížnosti na nájemce sociálních bytů, kteří byli zabydleni v minulém volebním období. Toto tvrzení ale rozporují **data**, která zpracovala Platforma pro sociální bydlení.

DOTACE / Dotace a úvěry v programu **Nájemní bydlení Státního fon-**

du podpory investic (SFPI) získalo 23 samospráv a 9 jiných právnických osob. Fond kvůli vysokému zájmu navýšil prostředky na tento rok z původních 800 milionů korun o dalších 256 milionů korun. Vznikne 474 nových bytových jednotek, většina z nich do roku 2025.

LEGISLATIVA / V říjnu MMR uspořádalo spolu s Ministerstvem spravedlnosti **kulatý stůl k narovnání nájemních vztahů**. Dorazili zástupci pronajímatelů a nájemců, neziskových organizací, družstev, odborníci i novináři. V rámci kulatého stolu se řešila nestabilita nájemního bydlení pro nájemce, zlepšení stavu nájemního bydlení pro pronajímatele i pro nájemce a přílší dlouhá doba na vyklizení bývalého nájemce, se kterou se nyní pronajímatelé potýkají. V rámci kulatého stolu se představovaly i výsledky šetření, ze kterého vyplývá, že v populaci je zhruba 800 tis. až 1 milion lidí, kteří nemají jistotu nájmu ani na 2 roky. To se týká zejména mladých lidí: Domácnosti do 35 let mají v 58 % smlouvu kratší, než 2 roky, a jen 32,7 % má smlouvu na dobu neurčitou. Proto obě ministerstva pracují na návrhu: 1) Omezení řetězení krátkodobých smluv, 2) usnadnění navýšení nájemného po rekonstrukci a 3) zrychlení vyklizení nemovitosti.

Fotka od Jim Black z Pixabay

Sociální bydlení podporované z IROP – hodnocení příjmové situace domácnosti

V tomto i v některých dalších vydáních vám budeme přinášet informace týkající se vybraných úskalí, novinek a tipů z praxe při realizaci projektů sociálního bydlení podpořených z výzev tzv. IROP (Integrovaného regionálního operačního programu). Texty vznikly díky Centru pro regionální rozvoj ČR, které spadá pod Ministerstvo pro místní rozvoj a v regionech podporují projekty, které jsou právě financovány z fondů EU.

1. ETHOS = Evropská typologie bezdomovectví a vyloučení z bydlení v prostředí ČR

Tématem tohoto příspěvku je problematika *hodnocení příjmové situace domácnosti pro určení nároku na sociální byt*, tedy co konkrétně se započítává do příjmů IROP. Dalšími tématy budou například úhrady služeb souvisejících s užíváním bytu (co kromě nájmu platí nájemníci a co musí hradit pronajímatelé), jak se prokazuje bytová nouze, stanovení podlahové plochy bytů nebo na co si dát pozor v nájemních smlouvách.

Vzhledem k absenci právní úpravy vymezuje IROP *sociální byty jako byty splňující veškeré parametry* stanovené jednotlivými výzvami pro předkládání projektů. Pokud byt nesplňuje, byť jen jediný z uvedených parametrů, není pravidly IROP považován za sociální. Stěžejním parametrem je správné vymezení cílové skupiny, tedy že budoucí *nájemníci spadají do některé*

z kategorií ETHOS¹ a splňují příjmový limit.

Parametry sociálního bydlení je příjemce dotace povinen dodržet a prokázat jejich splnění jak po celou dobu udržitelnosti projektu (období 5 let od vyplacení poslední platby dotace), tak u některých IROP výzev i po celou dobu závazku poskytovat službu obecného hospodářského zájmu sociálního bydlení (období 20 let od účinnosti Pověření SOHZ; účinnost začíná datem podpisu Rozhodnutí o poskytnutí dotace).

Hodnocení příjmové situace domácnosti

Ohledně hodnocení příjmové situace domácnosti budoucího nájemníka či nájemníků sociálního bytu je mezi příjemci dotace rozšířen mylný před-

poklad, že postačuje pouze podpis čestných prohlášení², v nichž nájemník uvede výši příjmů bez dalších dokladů, případně prohlásí, že žádné příjmy nemá. Tak tomu ale není. *Je potřeba údaje uvedené v čestných prohlášeních a v příjmovém dotazníku objektivně doložit dostupnými dokumenty* (například výši příjmu ze zaměstnání potvrzením zaměstnavatele nebo výplatními páskami; skutečnost, že nájemník dříve pobýval v azylovém domě smlouvou o poskytování sociální služby azylový dům apod.).

Poskytovatel dotace je, stejně jako příjemce dotace, povinen prokázat účelné využití veřejných prostředků, a i on podléhá dalším kontrolám např. ze strany Evropské komise nebo Nejvyššího kontrolního úřadu. Forma čestných prohlášení je kontrolními orgány vnímána jako nedostatečné doložení skutečnosti, že v sociálních bytech bydlí jen ty osoby, které na ně mají skutečně nárok.

Při prokazování splnění pravidel pro přidělení sociálního bytu je stěžejní, a také nejkomplikovanější, právě posuzování příjmové situace domácnosti. Sociální byt je možné přidělit jen tomu, kdo prokáže, že jeho průměrný čistý příjem v období 12 kalendářních měsíců před uzavřením nájemní smlouvy (dále také „NS“) nepřesáhl 0,6 násobek průměrné měsíční mzdy³. Období pro hodnocení příjmové situace (rozhodné období) končí v měsíci, kdy budoucí nájemník reálně obdržel poslední příjem před uzavřením nájemní smlouvy. Pro ilustraci, když bude nájemní smlouva uzavřena 1.10.2023, posledním reálně obdrženým příjmem bude srpnová mzda vyplacená v září a rozhodné období tedy bude od října 2022 do září 2023.

Specifická pravidla 25. a 26. výzvy IROP 2 přinesla citelné zmírnění této striktní podmínky. Při prodloužení nájemní smlouvy se znovu posoudí průměrný měsíční čistý příjem v období 12 kalendářních měsíců před prodlouže-

ním nájemní smlouvy. V případě, že se posuzovaná domácnost při opakovaném posouzení dostane přes stanovenou příjmovou hranici, je možné ze strany příjemce tolerovat zvýšení příslušného limitu o 0,2 násobek hrubé průměrné měsíční mzdy (tedy např. 1,4 násobek, jedná-li se o domácnost se 4 členy) a může se u dané domácnosti prodloužit nájemní smlouva maximálně na 2 roky, aby zvládla přechod do jiného bytu. Pokud by takové domácnosti před koncem prodloužené nájemní smlouvy opět klesly příjmy a splňovala by příjmové limity i ostatní podmínky, stává se opět oprávněnou cílovou skupinou.

Pokud sdílí nájemník domácnost s dalšími osobami, zvyšuje se tento násobek podle počtu členů domácnosti. Míra zvýšení se mezi jednotlivými výzvami IROP mírně různí, v nejnovější výzvě IROP 2 (25. a 26. výzva) se násobek zvyšuje o 0,2 za každou osobu v domácnosti (tedy 0,8 pro 2 člennou domácnost a 1,0 pro 3 člennou domácnost atd.).

Do příjmů se nezapočítávají brigády dětí, pěstounské dávky a jiné výjimky

Právním podkladem pro hodnocení příjmů je Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu. V přílohách specifických pravidel pro žadatele a příjemce konkrétní IROP výzvy jsou uvedeny dokumenty, které jsou příjemci dotace povinni zajistit ještě před podpisem nájemní smlouvy (prohlášení o příjmech a vlastnictví, příjmový dotazník, prohlášení o souladu s ETHOS). Opět je třeba údaje v těchto prohlášeních nutně objektivně doložit podpůrnými dokumenty.

Příjmový dotazník je užitečnou pomůckou, která shrnuje a strukturuje jednotlivé typy příjmů, které je potřeba u budoucího nájemníka ověřit. Nebudeme podrobně rozebírat veškeré možné příjmy, ale pouze ty nejčastější:

2. Více o čestných prohlášeních např. ZDE.

3. Aktuální výši průměrné mzdy vyhledávejte MMR na svých stránkách pravidelně vždy v červnu daného roku.

- Příjmy ze závislé činnosti zahrnují všechny příjmy ze zaměstnání založené na pracovních smlouvách i dohodách o pracích konaných mimo hlavní pracovní poměr. Jejich prokázání je velmi jednoduché – stačí potvrzení zaměstnavatele na základě žádosti zaměstnance nebo předložení výplatních listin.
- Příjmy ze samostatné činnosti jsou zjednodušeně příjmy z podnikání. Tyto příjmy nájemník prokáže kopií daňového priznání. Stanoví se průměrný příjem za měsíc předchozího kalendářního roku a vynásobí se počtem měsíců rozhodného období.
- U hodnocení příjmů ze samostatné činnosti existují úskalí týkající se tzv. minimálního příjmu. Pokud totiž osoba samostatně výdělečně činná (dále „OSVČ“) vykazuje příjmy nižší, než je částka 50 % průměrné mzdy v národním hospodářství za předchozí kalendářní rok, považuje se za příjem OSVČ minimálně tato částka. Průměrnou mzdu vyhledává MPSV ve sbírce zákonů, v současné době činí jejíž 50 % částka 20 100 Kč⁴. U nájemníků v sociálních bytech je častá kombinace výkonu samostatné činnosti a pobírání invalidního důchodu. V tomto případě je samostatná činnost vedlejší činností a ustanovení o minimálním příjmu se nepoužije, započítává se reálný příjem podle daňového priznání.
- Dávky nemocenského pojištění (kromě dávek za prvních 14 dní nemoci, které jsou uvedeny v prvním bodě) se dokládají potvrzením organizace, která je vyplatila (OSSZ) na žádost oprávněné osoby (budoucího nájemníka).
- Dávky důchodového pojištění je možné doložit potvrzením od organizace, která je vyplatila (ČSSZ).
- Podpora v nezaměstnanosti se dokládá potvrzením úřadu práce o vyplacených dávkách.
- Dávky státní sociální podpory jsou dalším započítávaným příjmem (přídavek na dítě, rodičovský příspěvek), výjimkou jsou jednorázové dávky – porodné, pohřebné a příspěvek na bydlení. Dokládá se přehledem vyplacených dávek státní sociální podpory vydávaným úřadem práce.
- Z dávek pomoci v hmotné nouzi se do příjmů nezapočítávají dávky mimořádné okamžité pomoci (MOP) a doplatek na bydlení, naopak příspěvek na živobytí se do příjmů započítává. Dokládá se seznam vyplacených dávek vydávaný úřadem práce.
- Výživné a další pravidelné nebo opakující se příjmy. Budoucí nájemník dokládá rozsudek o stanovení výše výživného.

Častou otázkou příjemců je, jak mají prokázat neexistenci příjmů. Doporučuji vyřešit situaci tím, že budoucí nájemník požádá Českou zprávu sociálního zabezpečení o vydání tzv. „Informativního osobního listu důchodového pojištění“⁵. Jde o výpis dob pojištění z evidence ČSSZ, obsahuje přehled dob důchodového pojištění, případně náhradních dob pojištění, přehled vyměřovacích základů a vyloučených dob. Informativní list dále obsahuje přehled a celkový počet neevidovaných dob. Ve zkratce nám informuje, že v některém úseku rozhodného období existovala doba pojištění signalizuje existující příjem z výdělečné činnosti a tvrzení nájemníka, že nemá žádný příjem nebude pravdivé. A naopak chybějící doba pojištění dokládá neexistenci příjmů z výdělečné činnosti. Dále je vhodné, aby budoucí nájemník požádal úřad práce o potvrzení nepobírání sociálních dávek. Na druhou stranu *pobírání například příspěvku na živobytí (jedna z dávek hmotné nouze) je pro nás in-*

4. SDĚLENÍ Ministerstva práce a sociálních věcí ze dne 14. června 2023.
5. Více informací ZDE.

formací, že příjem nájemníka je prověřen úřadem práce a je dostatečně nízký, aby splňoval i podmínky IROP výzev. Pro nárok na příspěvek se ale hodnotí rozhodné období pouze 3 měsíců zpětně, což je nutné brát v úvahu.

Důležitou novinkou, vztahující se k hodnocení příjmů, je novelizace Zákona č. 110/2006 Sb., ke které došlo 1.1.2023. Od tohoto data se nově do příjmů nezapočítávají příjmy z brigád a praktické přípravy (tj. příjmy ze závislé činnosti nezaopatřeného dítěte, příjmy ze samostatné činnosti nezaop-

patřeného dítěte, které by byly započitatelné za měsíc červenec a srpen a příjmy žáků a studentů z praktického vyučování a praktické přípravy).

Oproti ustanovení v Zákoně Specifická pravidla výzev stanovila některé výjimky ze započitatelných příjmů (záleží vždy na podmínkách konkrétní výzvy). Do příjmů se tedy nezapočítávají žádné dávky péstounské péče a od příjmů se odečítají uhrazené splátky určené insolvenčním soudem (a případné další mimořádné splátky), stejně jako řádně splacené exekuční splátky.

U některých příjmů není zcela jednoznačné, zda se do rozhodného příjmu domácnosti započítávají nebo ne, proto heslovitě uvádíme několik příkladů:

- **daňový bonus** – nezapočítává se;
- roční zúčtování daní – **daňový přeplatek** se započítává (obdobu příjmu ze závislé činnosti),
- „izolačka“ (**náhrada příjmů zaměstnanců v karanténě či izolaci**) – nezapočítává se,
- **humanitární dávka** pro uprchlíky z Ukrajiny – započítává se (opakující se příjem),
- **jednorázový příspěvek 5 000 Kč na dítě** – nezapočítává se (není opakující se příjem).

Hodnocení příjmů a zajištění různých dokladů je značně komplikovanou záležitostí a je prakticky nemožné pouze zaúkolovat budoucího nájemníka, aby všechny své příjmy samostatně doložil. Je zde ale prostor pro uplatnění sociální práce včetně případného doprovázení klientů při vyřizování potřebných dokumentů. Z tohoto dů-

vodu je podmínkou výzvy i zajištění sociální práce pro nájemníky těchto bytů.

V neposlední řadě je možné obrátit se s žádostí o radu na svého manažera projektu z Centra pro regionální rozvoj.

IROP 2021-2027

Integrovaný regionální operační program poskytuje dotace na zlepšení kvality života v regionech.

IROP je jeden z operačních programů, přes které se v České republice rozděluje peníze poskytnuté z evropských fondů, konkrétně z Evropského fondu pro regionální rozvoj. Projekty v IROP 2021-2027 mohou dobit až do roku 2029. IROP má v tomto období vyčleněnou částku přibližně 117,7 miliard Kč z evropských fondů.

ZJISTIT VÍCE

Výzvy 2021-2027

Konzultační servis

Plánované výzvy 2021-2027

Závazná stanoviska ŘO IROP 2021-2027

Novinky ze světa

VÝZKUM / Zjištění z výzkumných projektů zabývajících se bezdomovectvím se jen málokdy dostanou do masmédií. Nedávno zveřejněné závěry kanadského výzkumu ale vyvolaly velkou pozornost dokonce i v **českých médiích**, která hojně přebírala informace z článku otištěného v britském *Guardianu*. Ten shrnoval **závěry několika výzkumů** provedených expertkami a experty z Univerzity Britské Kolumbie. Ačkoliv si většina veřejnost myslí, že lidé bez domova neumí hospodařit s penězi, tak **výsledky výzkumu ukázaly, že poskytnutí peněz lidem bez domova přispívá významně ke snížení bezdomovectví**. V rámci výzkumného projektu realizovaného ve Vancouveru ve formě tzv. randomizovaného kontrolovaného experimentu (RCT) bylo 50 lidem bez domova poskytnuto každému jednorázově 7 500 kanadských dolarů (tj. necelých 130 tisíc Kč). Ve srovnání se 65 lidmi bez domova z kontrolní skupiny (kterým uvedená částka poskytnuta nebyla) lidé z intervenční skupiny strávili v následujícím roce výrazně méně času bez domova (v průměru o 99 dní méně). Studie ukázala, že většina z lidí v intervenční skupině využila poskytnuté peníze zejména na zajištění bydlení, jídlo, dopravu a oblečení, nikoliv na drogy, tabák, alkohol či jiné „lákavé“ zboží. Mimo to lidé z intervenční skupiny dokázali část poskytnutých peněz uspořít. A v neposlední řadě – ve výsledku přispěli k úspoře veřejných prostředků, protože strávili méně času v nákladných noclehárnách a azylových domech. Kanadský výzkum tak vyvrací stereotypy, jež má veřejnost o lidech bez domova a jejich nakládání s penězi. Závěry výzkumu byly představeny v situaci, kdy se v Kanadě diskutuje o zavedení tzv. nepodmíněného základního příjmu. Ten je některými odborníky považován

za důležitý nástroj pro předcházení a ukončení bezdomovectví. Nemalá část bezdomovectví (to, jak velká, záleží na konkrétním národním kontextu) je totiž důsledkem nedostatku peněz.

VÝZKUM / V září vyšla **osmá Zpráva o vyloučení z bydlení v Evropě** (*8th Overview of Housing Exclusion in Europe 2023*). Tyto zprávy vydává od roku 2015 Evropská federace organizací pracujících s lidmi bez domova (FEANTSA) spolu s francouzskou advokační organizací Fondation Abbé Pierre. Zpráva mimo jiné na základě kritické analýzy různě spolehlivých národních statistik a odhadů přináší nový odhad počtu lidí bez domova v Evropské unii. V EU podle něj ve vybraných kategoriích Evropské typologie bezdomovectví a vyloučení z bydlení (ETHOS light) – konkrétně jde o lidi žijící bez přístřeší, lidi v nouzovém ubytování a lidé v ubytování pro lidi bez domova – žije minimálně 895 tisíc osob. Vedle toho zpráva přináší zajímavé přehledy aktuálních statistik o bezdomovectví několika vybraných států (Německa, Rakouska, Dánska, Španělska, Finska, Irska, Itálie a Nizozemí). Hlavním tématem zprávy je tentokrát nevyhovující bydlení v Evropě. Na analytickou kapitolu navazuje kapitola věnovaná minimálním standardům důstojného bydlení v Evropě. Závěrečná část pak je tradičně věnována evropskému indexu vyloučení z bydlení za rok 2023, který s využitím dat z každoročního výběrového šetření příjmů a životních podmínek domácností (SILC).

PUBLIKACE / (*Řešení*) *bezdomovectví není nikdy jen o bydlení. Je ale vždycky o bydlení.* Již dlouho je jasné, že bezdomovectví není možné ukončit ani prostřednictvím přechodného ubytování, ani prostřednictvím roz-

sahem omezených pilotních projektů zabydlování. Je zapotřebí dostatečná nabídka standardního, finančně dostupného bydlení. Evropská platforma Housing First Europe Hub, jejímž cílem je rozvoj a šíření přístupu Housing First, se proto spojila s iniciativou Housing Solutions Platform a sepsaly společně zprávu **Unlocking Housing for Housing First** (Odblokování bydlení pro Housing First), jejímž cílem je odpovědět na otázku, jež je často kladena v souvislosti s přechodem k systémovému přístupu k ukončování a prevenci bezdomovectví prostřednictvím Housing First a Housing-led přístupů: Kde získat dostatek bytů, aby bylo možné reagovat na skutečnou potřebu? Zpráva má poskytnout inspiraci vládám, poskytovatelům bydlení a dalším aktérům prostřednictvím představení příkladů z Finska, Dánska, Berlína, Skotska a Španělska, které jasně prokázaly svůj dopad a které lze dále rozvíjet, a také nevyužitých nápadů, které mají potenciál pro další rozvoj.

PUBLIKACE / Prestižní akademické vydavatelství vydalo nedávno **kritický úvod do tématu bezdomovectví (*Homelessness: A critical introduction*) od mezinárodně uznávaného odborníka na bezdomovectví Camerona Parsella**. Ten působí jako profesor sociálních věd na univerzitě v australském Queenslandu a je autorem desítek studií a několika knih. V aktuální knize Parsell vychází z nejnovějších výzkumných poznatků ze severní Ameriky, Evropy, Austrálie, Nového Zélandu i některých asijských států (Japonska, Koreje a Singapuru), které kombinuje s výsledky vlastních četných výzkumů. S jejich pomocí rozbíjí řadu stereotypů a nově rámuje studovanou problematiku. Bezdomovectví podle autora představuje relativně předvídatelný a řešitelný společenský problém, který přetrvává navzdory tomu, že společnost disponuje poznatky, díky kterým je možné bezdomovectví výrazně omezit nebo ho zcela ukončit. To, že bezdomovectví

přetrvává, je podle Parsella výsledkem volby. Nikoliv ovšem volby lidí, kteří nemají domov, ale volby bohatých společností, které jsou ve vztahu k němu nečinné. Kniha je určena studentům a odborníkům na sociální práci, sociální politiku a příbuzné obory věnující se bezdomovectví, bydlení, chudobě a marginalitě.

PUBLIKACE / Bezdomovectví není předmětem jen lokálních či národních politik. Jde také o celosvětový problém, který podle některých odhadů dopadá na **minimálně 150 milionů obyvatel planety**. Dokladem významu řešení bezdomovectví na globální úrovni je **zpráva o pokroku v oblasti inkluzivních politik a programů pro řešení bezdomovectví**, kterou koncem září představila jménem generálního tajemníka valnému shromáždění OSN agentura **UN-Habitat**, jež se zabývá sociálně a environmentálně udržitelným rozvojem měst. Zpráva byla vypracována v návaznosti na rezoluci valného shromáždění o „Inkluzivních politikách a programech řešení bezdomovectví, a to i v důsledku koronavirové nákazy 2019 (COVID-19)“ přijatou v roce 2021. Zpráva přináší cenné poznatky o složitých souvislostech mezi bezdomovectvím, chudobou, nerovnostmi, nevyhovujícím bydlením a sociálním vyloučením. Součástí zprávy jsou doporučení, jež nabízí realizovatelná opatření pro komplexní řešení bezdomovectví a spravedlivý přístup k přiměřenému bydlení a zároveň posouvají diskurz o bezdomovectví prostřednictvím partnerského přístupu a analýz založených na datech. Zpráva zdůrazňuje potřebu silné a inkluzivní definice bezdomovectví, aby bylo možné informovat o účinnosti politik a opatření a monitorovat je. Vyzývá k inkluzivním politikám a strategiím založeným na lidských právech, doporučuje více se zaměřit na všeobecnou a cílenou prevenci – jak na minimalizaci rizika bezdomovectví prostřednictvím bytové a sociální politiky, tak na řešení specifických potřeb ohrožených skupin – a zvýšit mezivládní úsilí.

Ačkoli bezdomovectví zůstává složitým problémem, lze jej podle UN-Habitat řešit pomocí integrovaného, na prevenci a na důkazech založeného (*evidence-based*) přístupu. Celá zpráva je dostupná v několika jazykových verzích [zde](#).

PUBLIKACE / Katalánská charitativní organizace **Arrels Fundatió** pracuje už od roku 1987 s lidmi bez domova v Barceloně. V současnosti má kolem stovky zaměstnanců a několik set dobrovolníků. [Od roku 2015 organizace pracuje přístupem Housing First](#). Od té doby zabydlela již téměř 300 lidí. **Organizace Arrels Fundatió nedávno – po čtyřech letech – vydala další zprávu o lidech bez domova v Barceloně.** Tentokrát i v [anglické verzi](#), jež je dostupnější českým čtenářům. Zpráva přináší na 40 stranách rozdělených do čtyř kapitol mnoho podrobných informací o lidech bez domova v hlavním městě Katalánska. Jedním z hlavních zjištění je, že v Barceloně v době sčítání provedeného v průběhu jedné červnové noci v roce 2022 žilo bez přístřeší přes 1 200 osob. Jedná se ovšem jen o špičku ledovce, neboť ve městě žije nejméně 4800 lidí bez domova (do tohoto čísla ovšem nejsou započteny všechny kategorie ETHOS). O lidech bez domova přináší zpráva mnoho důležitých informací jdoucích daleko nad rámec prostého přehledu o počtu lidí v různých formách bytové nouze. Zvláštní pozornost věnuje ženám bez domova, mladým a starým lidem bez domova. Zpráva informace prezentuje v přehledném třídění, nabízí časovou perspektivu (aktuální sčítání bylo již sedmé v řadě realizované vždy po čtyřech letech na základě stejné metodologie) a graficky atraktivní formu (včetně kartografického znázornění). Součástí zprávy je také soubor návrhů (určených z části politické reprezentaci a zčásti občanům města), jejichž realizace by měla vést k tomu, že nikdo nebude muset spát na ulici. Zpráva a sčítání lidí bez domova, ze které-

ho vychází, by mohla být v mnohém inspirativní (nejen) pro velká česká města.

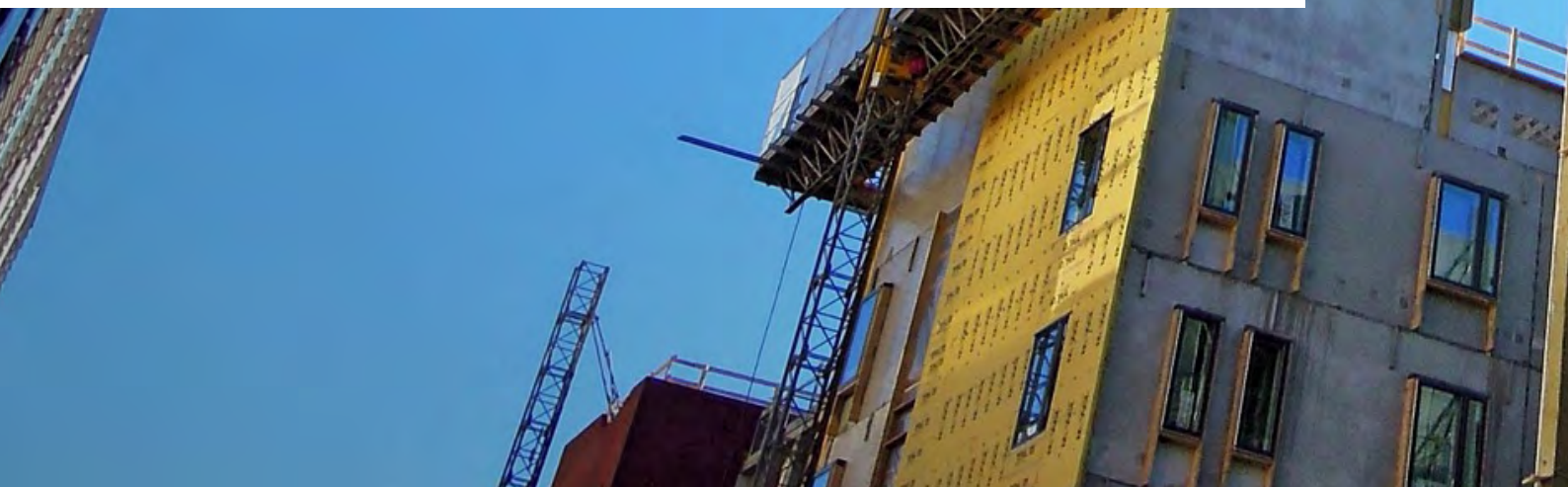
PUBLIKACE / Evropská asociace národních organizací pracujících s lidmi bez domova (FEANTSA) vydala v říjnu [podzimní číslo svého popularizačního čtvrtletníku Homeless in Europe](#). Číslo je tentokrát věnováno tématu **participace a decentralizace authority ve službách pro lidi bez domova**. Bryony Martin v editorialech píše o zásadním napětí, které leží v samotných základech sociální práce: Jak se vyhnout opakování mocenské dynamiky, která udržuje lidi na okraji společnosti, zatímco se snažíme podporovat jejich blahobyt a práva? Sociální intervence, jako je boj za ukončení bezdomovectví, totiž mohou navzdory nejlepším úmyslům zbavovat ty, kterým chtějí pomoci, jejich autonomie, důstojnosti a moci. Právě participace, naslouchání a poskytování hlasu marginalizovaným lidem (a lidem se zkušeností s bezdomovectvím) může významně přispět k tomu, aby se tak nedělo. FEANTSA považuje participaci dlouhodobě za zásadní součást ukončování bezdomovectví. Už v roce 2013 vydala spolu s mnoha partnery užitečnou [příručku participace](#) s řadou praktických příkladů. V aktuálním vydání svého magazínu přináší na 50 stranách zkušenosti s participací z Irska, Vídně, Francie, Budapešti, Španělska, Slovinska, Belgie i jednoho mezinárodního Erasmus+ projektu.

PUBLIKACE / **Finská vláda schválila plán ukončení bezdomovectví do roku 2027.** Nebýt toho, že Finsko je nejúspěšnější zemí v ukončování bezdomovectví na světě, mohlo by se to jevit jako příliš ambiciózní plán. Bezdomovectví se tu díky snaze o skutečně systémovou změnu politiky řešení bezdomovectví a struktury služeb pro lidi bez domova během posledních 10 let podařilo zredukovat na méně než polovinu. To bylo spojené s nahrazením systému azylových domů samostatným bydlením s podporou pro-

střednictvím specifického přístupu Housing First, výstavbou bytů a důrazem na prevenci. Ve Finsku nyní v situaci bezdomovectví žije již jen něco přes 3 000 osob, z toho dvě třetiny žijí v nejistém bydlení u přátel či příbuzných, třetina pak zakouší dlouhodobé bezdomovectví. Více o ukončování bezdomovectví ve Finsku se dočtete v angličtině ve [zprávě](#), kterou jako podklad pro vládní plán sepsal Juha Kaakinen, donedávna ředitel organizace Y-Säätiö, jež je důležitým aktérem na poli ukončování bezdomovectví ve Finsku (spravuje mj. 18 tisíc sociálních bytů).

LEGISLATIVA / Wales je od přijetí zákona o bydlení v roce 2014 (Housing Wales Act 2014) v mezinárodním kontextu považován za zemi s jedním z nejpropracovanějších a nejefektivnějších systémů prevence bezdomovectví. Zákon, který vstoupil v platnost v roce 2015, uložil obcím povinnost předcházet ztrátě bydlení nebo řešit bezdomovectví všech, kdo požádají o pomoc. Přístup k preventivním službám se stal univerzálním právem. **Už po roce se dostavily velmi pozitivní výsledky** (mj. se podařilo předejít ztrátě bydlení u 65 % těch, co požádali o pomoc). Velšským zákonem se následně inspirovala Anglie a je vzorem pro odborníky i v jiných státech, např. v [Kanadě](#). **Velšská vláda nyní, deset let od přijetí zákona o bydlení nechala vypracovat návrh, jehož cílem je zlepšení systému prevence bezdomovectví.** V říjnu spustila konzultační

proces, v jehož rámci mohou občané a organizace připomínkovat „[bílou knihu](#)“ (white paper) o [ukončování bezdomovectví ve Walesu](#), jež vychází z [návrhů vypracovaných expertním panelem](#) vedeným jednou z největších autorit na oblast bezdomovectví, profesorkou Suzanne Fitzpatrick z Heriot-Watt University. Bílá kniha v pěti kapitolách navrhuje změny dosavadní legislativy. Návrh – vedle snížení prahů pro vstup do systému – předpokládá výraznější zapojení mainstreamových (tj. nesespecializovaných na oblast bezdomovectví) služeb do prevence bezdomovectví. Mimo to navrhuje zaměření na prevenci u skupin, jež jsou výrazněji ohroženy rizikem bezdomovectví (děti a mladé lidi včetně těch, kteří opouštějí náhradní formy péče, osoby s komplexními zdravotními potřebami, včetně lidí s duševním onemocněním a užívajících návykové látky, přeživší domácího násilí, lidi s tělesným hendikepem, armádní veterány a lidi opouštějící zařízení výkonu trestu odnětí svobody). Pozoruhodná je také inkluzivnost konzultačního procesu návrhu. Bílá kniha má vedle standardním (úřednickým) jazykem psané verze také stručnější a jednodušeji formulovanou (easy read) variantu a také ilustrovanou variantu pro děti a mládež, aby se do konzultací mohla zapojit co nejširší část obyvatel.

Proměny v ubytování pro uprchlíky: Lex Ukrajina a výzvy humanitárního bydlení

Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) je součástí OSN a v České republice působí od roku 1998. Od začátku invaze Ruské federace na Ukrajinu poskytuje širokou podporu zahrnující advokační aktivity, asistenci samosprávám a pomoc přímo uprchlíkům. IOM klade zvláštní důraz na otázku bydlení a systematicky se věnuje nalezení udržitelných řešení v této oblasti.

Legislativa **Lex Ukrajina 5** vstoupila v účinnost 1. 7. 2023 a zavedla zásadní změny v oblasti ubytování uprchlíků z Ukrajiny v ČR. Definovala dvě skupiny lidí, kterým stát zajišťuje a hradí ubytování: a) osoby s dočasnou ochranou, které jsou na území ČR méně než 150 dní po udělení ochrany; b) zranitelné osoby, mezi které patří lidé mladší 18 let a starší 65 let, osoby pečující o dítě do 6 let věku, osoby invalidní a se zdravotním postižením včetně osob o ně pečujících, studenti do 26 let docházející na školu v České republice a těhotné ženy. Náklady za ubytování lidí patřících do těchto dvou skupin, tedy státní humanitární ubytování, hradí stát přímo provozovatelům ubytovacích zařízení, které patří do veřejnosti uzavřeného systému HUMPO (informační systém, který slouží k evidenci nouzového ubytování a dočasného nouzového přístřeší). Tento systém obsahuje seznam ubytovatelů, kteří mají spolupráci se státem uzavřenou

jižích, studenti do 26 let docházející na školu v České republice a těhotné ženy. Náklady za ubytování lidí patřících do těchto dvou skupin, tedy státní humanitární ubytování, hradí stát přímo provozovatelům ubytovacích zařízení, které patří do veřejnosti uzavřeného systému HUMPO (informační systém, který slouží k evidenci nouzového ubytování a dočasného nouzového přístřeší). Tento systém obsahuje seznam ubytovatelů, kteří mají spolupráci se státem uzavřenou

Mezinárodní organizace pro migraci (IOM)

Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) je vedoucí mezinárodní organizací v oblasti migrace, která poskytuje služby, poradenství a pomoc vládám i migrantům. Poslání a činnost IOM jsou založeny na zásadě, že spořádaná migrace probíhající v humanitárních podmínkách je přínosem jak pro migranty, tak pro celou společnost. IOM byla založena roku 1951 a nyní má 175 členských států a je přítomná ve více než 100 zemích. V Česku působí IOM od roku 1998.

jménem hejtmana příslušného kraje. V počátečních měsících po ruské invazi bydlelo v tomto typu ubytování více než 100 000 uprchlíků. K 20. 9. 2023 bylo skrze tento systém ubytováno 32 381¹ uprchlíků a pravděpodobně stejný počet v ubytovnách stále žije již v komerčním vztahu.

Konkrétní místo, kde bude humanitární ubytování poskytnuto, si žadatelé vybrat nemohou, ale je jim přiděleno na základě kapacitních možností Krajským asistenčním centrem pomoci Ukrajině (KACPU), na kterém lidé podají žádost o dočasnou ochranu. Po přidělení humanitárního ubytování jej již nelze měnit. Výjimkou jsou pouze vážné důvody jako například nevyhovující podmínky ubytování, absence bezbariérového přístupu, který osoba se zdravotním postižením potřebuje apod., přičemž tuto změnu lze provést opět pouze prostřednictvím KACPU. Jestliže si daná osoba či osoby sjednají jiné ubytování mimo KACPU, nejedná se o státní humanitární ubytování a stát jej nemůže hradit ani lidem spadajícím do skupin zranitelných osob. Na 55 procent všech těchto hromadných ubytoven se nachází v menších obcích a na venkově. Ubytovny se také často nacházejí v odlehlejších oblastech, kam často nezajíždí hromadná doprava a kde je obtížnější najít zaměstnání či ho změnit tak, aby lépe odpovídalo kvalifikaci ubytovaných uprchlíků. Ve výzkumu Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) z června 2023 ([Co přinese budoucnost? Výzkum zaměřený na uprchlíky v nouzovém hromadném ubytování v Karlovarském a Plzeňském kraji](#)) 51 procent respondentů v ekonomicky aktivním věku uvedlo, že dosáhli vyššího odborného (15 %) či vysokoškolského vzdělání (36 %).

Kompenzace hrazená státem poskytovatelům ubytování se od začátku války vyvíjela a byla nastavena motivačně částkou 250 až 350 korun denně za jednu osobu s dočasnou ochranou, což měsíčně může činit až

deset tisíc korun za osobu. Přibližně 85 % těchto ubytování je soukromých a majitelé tak bývají vedeni komerčními zájmy. Tato částka se tak promítla do obecného zvýšení cen ubytování a zvýšila tak cenu na trhu.

V těchto hromadných ubytovnách často žijí lidé, kteří si nemůžou dovolit komerční bydlení zejména z důvodu vyšších vstupních nákladů. Informační a poradenské oddělení české kanceláře Mezinárodní organizace pro migraci se setkává s různými typy problémů skrze aktivity, které realizuje. Operátorky infolinky se například setkávají s případy, kdy je jen část rodiny zranitelná. Čtyřčlenná rodina, ve které jen dva její členové spadají do kategorie zranitelných osob, tak musí většinou za další členy platit a neexistuje žádná regulace této ceny. Stává se tedy, že ubytovatel získává za jeden pokoj na ubytovně i čtyřicet tisíc korun měsíčně, kde polovinu platí stát a polovinu by si měli zaplatit uprchlíci.

Řadu příběhů také zaměstnanci IOM slyší při informačních setkáních, která realizují pro uprchlíky na vyžádání v ubytovacích zařízeních nebo komunitních centrech. Jedním takovým příkladem z hromadného ubytovacího zařízení je Natalie, žijící v jednom pokoji se svými dvěma dětmi ve věku 10 a 12 let a svou matkou, které je 68 let. Nataliina matka a děti tedy mají nárok na hrazení humanitárního ubytování státem, sama Natalie už nikoliv, neboť nespadá do kategorií zranitelných osob uvedených výše. Situaci komplikuje skutečnost, že majitel ubytovacího zařízení se rozhodl nabízet bydlení jen zranitelným osobám. Celá rodina tak musí hledat nové ubytování, protože Natalie v ubytovně již bydlet nemůže a rozdělení rodiny není pro nikoho z nich přijatelné.

Hledání nového ubytování

Krajské asistenční centrum pomoci Ukrajině (KACPU) má v této konkrétní situaci značně omezené možnosti, jak

Natalii pomoci, protože aktivně může najít ubytování pouze zranitelným osobám. Natalie tak musí jinými způsoby hledat takovou ubytovnu, která přijímá osoby jak patřící, tak nepatřící do kategorie zranitelných osob, a kde si bude moci ubytování jako nezranitelná osoba dovolit. I kvůli komplikaci v podobě jazykové bariéry se tak obrátí na lokální neziskovou organizaci, která jí takové ubytovací zařízení pomůže najít a domluvit se s provozovatelem, že její matka a děti budou moci bydlet v ubytování hrazené státem. Následně se Natalie může vydat do KACPU, kde jí zranitelné členy rodiny přepíše na vybranou ubytovnu, která zároveň musí být v systému HUMPO. Je ale nutné zmínit, že velká část osob s dočasnou ochranu si přeje přestěhovat se do nájemního bydlení. Limitují je ale komerční nájemní ceny a vůbec obtížně najít vhodné nájemní bydlení.

Při hledání nového ubytování se Natalie či rodiny nacházející se v podobné situaci často spoléhají na pomoc neziskových organizací či komunitních center, které v oblasti působí. Do nedávna ovšem relevantní aktéři, kteří se svou činností věnují podpoře a pomoci držitelům dočasné ochrany, neměli k dispozici souhrnnou platformu, která by s vyhledáváním vhodného ubytování pomohla, a nemají tak možnost zjistit, která ubytovací zařízení mají smlouvu se státem na poskytování humanitárního ubytování či ve kterých mohou bydlet osoby zranitelné i nezranitelné.

Společná databáze ubytovacích zařízení pro aktéry v terénu

Na základě žádosti zmocněnkyně pro lidská práva Kláry Šimáčkové Laurenčíkové spustila v létě Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) rychlé řešení v podobě online databáze ubytování. Ta shrnovala přehled ubytovacích kapacit na lokální úrovni se zhruba 3 000 poskytovateli ubytování na území České republiky. Přístup do ní

je vyhrazen obcím, neziskovým organizacím a dalším aktérům pracujícím s uprchlíky z Ukrajiny.

Během léta se také objevila potřeba detailnějšího mapování ubytoven. V současné době IOM pracuje na dlouhodobém řešení, které by mohlo sloužit jako databáze pro státní autority a příslušné aktéry zodpovědné za správu tohoto mapování. IOM zároveň poskytuje podporu státním strukturám a začíná ve velkém rozsahu mapovat ubytovací zařízení prostřednictvím dedikovaného týmu a navázaných partnerství díky zahraničním donorům, kteří už od začátku invaze na Ukrajinu pomáhají financovat pomoc a podporu lidem z Ukrajiny i vládám poskytujícím tuto pomoc.

Klíčovým cílem je získat komplexní přehled o jednotlivých ubytovacích zařízeních, včetně jejich kapacity, možností a podmínek ubytování. Tímto způsobem lze provést analýzu a nastavit potřebné standardy, což dosud ve většině ubytoven poskytujících humanitární ubytování nebylo uskutečněno. Se zavedením těchto systémů má tato iniciativa přinést významnou pomoc a zlepšení současné situace nejen pro uprchlíky z Ukrajiny, ale pro všechny osoby v bytové nouzi, včetně českých občanů.

INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION (IOM) • OFFICE IN CZECHIA • Prvního pluku 621/8a • 186 00 • Prague • CzechiaTel.: +420 233 370 160 • email: prague@iom.int • czechia.iom.int • iom.int

Agentura pro sociální začleňování zkoumá, jaké nástroje prevence ztráty bydlení jsou využívány na lokální úrovni

Veronika Aresta

je poradkyní pro oblast bydlení v ASZ již od roku 2018, s krátkou přestávkou v důsledku narození dcery Ely. Její pozornost je v rámci poradenství zaměřena na města Roudnice nad Labem, Žďár nad Sázavou, Nový Bor, Vejprty, Vítkov, Krnov a Moravský Beroun. V současné chvíli také dokončuje doktorské studium na Katedře sociální práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, kde absolvovala také magisterské studium oboru sociální práce.

Daniel Vališ

je také radcem pro oblast bydlení. Pro Agenturu pracuje již od roku 2013, s přestávkou, kdy působil na pražském magistrátu, kde vedl tým sociálního bydlení. V současné době realizuje poradenství v obcích Děčín, Dubí, Chomutov, Písek, Moravská Třebová, Sokolov, Jesenicko. Podílí se také na aktivitách v oblasti rozvoje garancí v bydlení.

1. Agentura pro sociální začleňování je odborem Ministerstva pro místní rozvoj ČR. Oficiálně ji tak v organizační struktuře můžete najít jako Odbor sociálního začleňování, jehož ředitelem je Martin Šimáček.

Agentura pro sociální začleňování¹ začala v létě pilotovat nový design výzkumného šetření s názvem “Analýza procesů prevence ztráty bydlení v obecních bytových fondech” se zaměřením na odhalování rizik spojených se ztrátou bydlení v obecních bytech. Tato analytická šetření mají za cíl podrobně popsat postupy obcí při poskytování obecního bydlení s ohledem na řadu faktorů, které mohou ovlivňovat vznik problémů spojených s bydlením. V rámci šetření dále zkoumáme mechanismy zjišťování a řešení potíží, nejčastěji v oblasti dluhů nebo sousedského soužití.

Udržení domácnosti v bydlení je klíčovým předpokladem stability nejen v rodině, ale i k uplatnění se na trhu práce, zajištění zdravotní péče, stability v rodinných vztazích, stanovení rodinného rozpočtu či pravidelné školní docházky dětí. Dobře nastavený systém prevence ztráty bydlení snižuje nejen riziko ztráty bydlení pro konkrétní domácnosti, ale také snižuje zátěž pracovníků úřadu při řešení výpadku nájemného nebo následných vystěhovávání. Hlavními principy prevence ztráty bydlení jsou včasná identifikace rizika a zapojení potřebných aktérů v situaci, kdy lze ještě domácnost ve standardním bydlení za podpory sociální práce, nebo jiných potřebných opatření udržet a na situaci ohrožení včas, adekvátně a efektivně reagovat. Hlavní motivací pro design výzkumného šetření bylo

zaměření se na lokální praxi v jejich detailech.

Výzkumného šetření se účastní různé odbory měst, nejčastěji označované za bytové a sociální. Výzkumníci Agentury s tamějšími pracovníky a pracovníci provádějí rozhovory trvající přibližně hodinu. V jedné obci se realizuje zpravidla deset polostrukturovaných rozhovorů. Dále jsou v území oslovováni také sociální pracovníci a pracovníci neziskových organizací zaměřených na podporu v bydlení, úřad práce či zaměstnanci správních firem, které se starají o obecní byty.

Otázky v rozhovorech se věnují:

- Velikosti a struktuře obecního bytového fondu,
- Správě obecních bytových fondů,

- Pravidlům a postupům přidělování obecních bytových fondů,
- Nastěhování a prevenci vzniku dluhů,
- Detekci dluhů spojených s bydlením,
- Evidenci dluhů a práci s ní,
- Řešení existujících dluhů a možnosti splácení,
- Vymáhání dluhů,
- Řešení stížností a možnostem jejich řešení,
- Personální kapacitě pro řešení sousedských stížností

Díky rozmanitosti respondentů (zástupci sociálního a bytového odboru, neziskových organizací, které se věnují podpoře domácností v bydlení, zástupci úřadu práce, správních firem, jež mají správu bytů na starosti) je systém podrobně popsán a vizualizován. Vizualizace spočívá především v jasném rozdělení úkolů, rolí a odpovědností v systému prevence ztráty bydlení, které je následně přijato všemi zapojenými aktéry jako platný interní předpis.

V současné chvíli byl dokončen sběr dat v Písku a Chomutově, nyní výzkumníci Agentury společně s poradci pro oblast bydlení a oblast dluhů dokončují finální podobu analytického šetření. Poté se na pracovních setkáních ve městech projednají výstupy se všemi zainteresovanými účastníky

a společně navrhnuou zlepšení či přenastavení stávajících procesů zaměřené na předcházení rizikům ztráty bydlení. Z šetření již během zpracování dat vyplývá řada zjištění. Potvrzuje se, že například připravenost bytů pro nastěhování přináší z hlediska správy nároky, které ne každý subjekt, kterému je svěřena správa bytového fondu dokáže zvládnout v rámci adekvátní reakční doby. Zdržení v rámci dnů až týdnů může v důsledku ohrožovat celý proces nastěhování. Ukazuje se také, že praxe úřadů práce v řízení o přiznání dávky mimořádné okamžité pomoci na základní vybavení bytu je i na území jedné obce rozdílná. Sjednocení postupu by usnadnilo fungování nejen domácnosti, ale také podporujícímu pracovníkovi. Výše přiznané dávky se zásadně liší i u jednotlivých domácností, které jsou ve srovnatelné životní situaci. Větší podrobnosti přinesou výzkumné zprávy z jednotlivých obcí, které budou zveřejněny na webových stránkách www.socialni-zaclenovani.cz.

Výzkumné šetření plánujeme realizovat i v řadě dalších měst a obcí. V nejbližších týdnech započne výzkum ve Vejprtech, dále v Moravské Třebové, České Třebové, Žďáru nad Sázavou a Krnově. Přestože by se dalo předpokládat, že praxe jedné obce je zcela přenositelná do jiné podobně velké obce, opak je často pravdou. Lokální specifika procesů mohou být natolik odlišná, že se obce mohou vzájemně nanejvýše inspirovat v dílčích opatřeních, ale systémy prevence ztráty bydlení nelze zcela duplikovat.

Fotka od FranckSeuret z Pixabay

Prevence ztráty bydlení

Marek Mikulec

Koordinátor programu sociálního bydlení v rámci projektu Rozvoj sociálního bydlení ve městě Ostrava (reg. č. CZ.03.02.01/00/22_007/0000081) a odborný asistent na Fakultě sociálních studií Ostravské univerzity.

OSTRAVA!!!

Příspěvek se věnuje tématu prevence ztráty bydlení, vymezuje a ukotvuje prevenci, popisuje proces identifikace nepříznivé situace, vymezuje důležitost depistáže a věnuje se prevenci v rovinách systémové a individuální práci s klientem.

Dle aktuálních údajů Ministerstva pro místní rozvoj (2023) je v České republice cca 1,4 milionu obyvatel ohroženo ztrátou bydlení, nadměrnými náklady na bydlení a energetickou chudobou.

Takto vysoký počet ohrožených osob indikuje urgentní potřebnost funkčně nastavených mechanismů prevence ztráty bydlení, resp. potřebu se jí systematicky věnovat a udělat z ní součást bytové politiky (národní i lokálních) a reflektovat její důležitost také při individuální práci sociálního pracovníka s klientem.

Přestože je prevence dlouhodobě vnímána jako důležitá součást jakékoli strategie zaměřené na ukončování bezdomovectví, tak se aktivity z velké části či většinově zaměřují na individuální práci s osobami, které již o bydlení přišly, tady na management bezdomovectví namísto komplexního souboru opatření vedoucího k jeho předcházení, resp. ukončení.

V České republice není prevence ztráty bydlení jako komplexní systém pomoci do lokálních sociálních politik

příliš zakomponována. Metodiky prevence ztráty bydlení vznikaly v obcích, které spolupracovaly s Ministerstvem práce a sociálních věcí v rámci projektu zaměřeného na sociální bydlení a metodickou podporu, avšak jednalo se spíše o dílčí preventivní nástroje než nastavení místního systému. I v kontextu rozvoje aktivit v oblasti sociálního bydlení, zřizování kontaktních míst pro bydlení a připravené legislativě má prevence ztráty bydlení prostor pro rozvoj.

Vymezení prevence ztráty bydlení

Gaetz a Dej (2017) kategorizují příčiny bezdomovectví, resp. faktory vedoucí k riziku ztráty bydlení, jako: *strukturální faktory* – širší ekonomické a společenské problémy, které ovlivňují příležitosti a sociální prostředí jednotlivce (chudoba, diskriminace, nedostatek dostupného bydlení apod.); *systémová selhání* – situace, kdy nevhodná opatření/politiky zvyšují pravděpodobnost situace bezdomovectví (bariéry k přístupu k veřejným službám, neúspěšné přechody/

odchody z veřejně financovaných institucí a systémů, izolovanost opatření a jejich neprovázanost); *individuální a relační (vztahové) faktory* – osobní okolnosti související s rizikem bezdomovectví (krize – osobní a rodinné, specifické životní etapy, nejistota bydlení, mezilidské konflikty – násilí, zneužívání, trauma apod.). Rozsah příčin, které ovlivňují agendu bezdomovectví a rizika ztráty bydlení jsou tak velmi různorodé a z pozic sociální práce a/nebo obecní bytové politiky jsou ovlivnitelné různorodou mírou.

Zaměříme-li se již specificky na prevenci ztráty bydlení, tak ta je definována (viz Šimíková a kol., 2016) jako systematická, na cíle vázaná opatření, která mají předejít ztrátě bydlení osob, které dosud bydlí ve vyhovujícím přiměřeném bydlení na základě právního vztahu a samy ho považují za vhodné k dlouhodobému bydlení, ale vzhledem k jejich příjmové a sociální situaci, příslušnosti k rizikové skupině či přítomnosti rizikových faktorů by mohly toto bydlení v dohledné době bez adekvátní náhrady ztratit, a ztratit ho zároveň samy nechtějí.

Klíčovými aktéry a nositeli koordinace prevence ztráty bydlení na místní úrovni by měly být obce, které mohou nástroje prevence ztráty bydlení zakomponovat do mechanismu sociální politiky obce.

Identifikace nepříznivé situace

Riziko ztráty bydlení se může projevat různými způsoby. Tyto situace mohou mít různě dynamický průběh a mohou se také vzájemně kombinovat a tím posilovat svůj dopad. Hlavním indikátorem rizika ztráty bydlení je neuhrazení nájemného za daný měsíc. Samotná pozdní úhrada by měla být dostatečným důvodem pro nabídku komplexní pomoci a podpory při řešení dané situace, přestože indikátorů o nastávající krizi může být více. Signály neboli viditelné a sledovatelné

ne projevy nepříznivých životních faktorů, by měly být zásadním vodítkem pro odhalení a správné posouzení vznikající situace.

Je tak důležité specifikovat spektrum nepříznivých situací, které mohou vést ke ztrátě bydlení a včasné a vhodně je identifikovat a mít tak prostor s nimi pracovat. Šimíková a kol. (2015) popisují čtyři základní situace, které mohou vést k tomu, že domácnost bude nucena stávající bydlení opustit.

Nejčastější příčinou ztráty bydlení je *nedostatek finančních prostředků*, vedoucí k neplnění finančních závazků, tedy dluhům. Rizikovost této situace je úměrná vynakládanému podílu příjmů domácnosti na náklady na bydlení, resp. výši reziduálního příjmu, což jsou finanční prostředky zbývající domácnosti poté, co uhradili náklady na bydlení.

Další významnou příčinou je *neplnění finančních závazků spojených s bydlením*, přičemž se jedná o situace, kdy je již domácnost v prodlení s úhradou celku nebo části nákladů spojených s bydlením. Rizikem jsou také dluhy na platbách za energie.

Významnou definovanou příčinou je také *neplnění nefinančních závazků spojených s bydlením*. Jedná se o situace, kdy se domácnost dostává do konfliktu s povinnostmi, které jí plynou z titulu nájemce, případně vlastníka bytu. Nájemce nedodrží pravidla obvyklá pro chování v domě, nájemce poškozují byt nebo byt užívá neoprávněným způsobem.

A zbývající identifikovanou příčinou je *ztráta právního nároku na stávající bydlení*, k níž může dojít např. v důsledku ukončení platnosti nájemní smlouvy.

Depistáž

Depistáž je definována jako jedna ze základních činností sociálního pracovníka, *v rámci které jsou systematicky, soustavně, cíleně a včasné vyhledávání*

jedinci či skupiny ohrožené sociálním vyloučením nebo jinou sociální událostí. Depistáž sociální pracovník realizuje v přirozeném sociálním prostředí jedinců či skupin, a to s cílem nabízet jim pomoc při hledání řešení jejich nepříznivé sociální situace a přispívat tím k předcházení a eskalaci negativních sociálních jevů (MPSV, 2018: 5)

V oblasti prevence ztráty bydlení se primárně zaměřujeme na osoby ohrožené ztrátou standardního bydlení (heterogenní skupina domácností, splývající s ostatními obyvateli mnohem výrazněji než jiné cílové skupiny) a na vyhledávání těch, kteří se v bytové nouzi již ocitli (osoby bez střechy, domácnosti v komerčních ubytovnách apod.).

Pro identifikaci domácností mohou využívat různé techniky a prvky. Depistáž lze rozdělit na aktivní (aktivní vyhledávání klientů; systémové využití sítě spolupracujících aktérů, kteří klienty identifikují a odkazují na včasnou pomoc) a pasivní (propagace a informační kampaně; specificky zaměřovat na různé cílové skupiny a reflektovat rozdílnost komunikačních kanálů, které využívají, resp. k nimž mají přístup).

Depistáž by měla být klíčovým nástrojem pro prevenci ztráty bydlení, který umožňuje identifikovat a reagovat na potřeby ohrožených jedinců a skupin včas, což může předejít vážným sociálním problémům a ztrátě bydlení.

Prevence ztráty bydlení jako systémový nástroj lokálních inkluzivních politik

Nástroje systémového charakteru by měla nastavovat legislativa (aktuálně např. chystaný zákon o podpoře v bydlení a vznik kontaktních míst pro bydlení), v rovině lokálních politik a praxí k řešení nepříznivé bytové situace by klíčovým aktérem měla být obec – včetně politické reprezentace. V oblasti prevence ztráty bydlení

může prakticky okamžitá přímá cesta při aplikaci preventivních opatření do obecní bytové politiky a nakládání s bytovým fondem a její provázání se sociální prací, resp. možnosti spolupráce se sociálním pracovníkem. Šimíková a kol. (2015) a Dutka (2019) zmiňují důležitost specializované pracovní pozice (sociálního pracovníka) na obci věnující se prevenci ztráty bydlení.

Sít spolupracujících aktérů

V rámci obce, resp. obecního úřadu, by měla být při řešení prevence ztráty rozhodujícím faktorem spolupráce odboru majícího v gesci bytový fond a odboru sociálního. V případě statutárních měst by mělo jít také o spolupráci mezi magistrátem a městskými částmi/obvody. Jde o důležité setkání se a snahu o provázání perspektiv řádného hospodáře a cílů a hodnot sociální práce.

Pro funkční systém prevence ztráty bydlení představuje důležitý krok specifikování rolí a zapojení uvedených aktérů v rámci místního prostředí. Důležité tak je vytváření vazeb na principech vzájemné komunikace, sdílení informací a spolupráce, stejně jako včasné, systematické a vhodné používání nástrojů, aby mohlo dojít k synergii jejich účinku. Obec by také měla hrát klíčovou roli při iniciaci, koordinaci a samotné realizaci prevence ztráty bydlení na místní úrovni (Dutka, 2019).

Aktéry s důležitými rolemi jsou Úřad práce ČR (administruje a vyplácí veškeré sociální dávky, včetně dávek na bydlení), poskytovatelé sociálních služeb (přímá práce s domácnostmi, poradenství), orgány sociálně-právní ochrany dětí (práce s ohroženými rodinami s dětmi), pobytová (zdravotnická) zařízení (komunikace se sociálními službami, síťování klientů), sociální kurátoři (specifický druh sociální práce), Policie/vězeňská služba (např. přítomnost u sporů při vyklize-

ní bytu, situace při nástupu do výkonu trestu).

Důležitou roli v síti spolupracujících aktérů mohou hrát rovněž soukromí vlastníci nemovitostí, kdy se jedná o přesah prevence ztráty bydlení na soukromý bytový fond – pronajímatelé jsou aktéři, kteří mohou být prostředníky mezi pomáhajícími profesemi a nájemníky a zprostředkovat tak včasnou a odpovídající intervenci.

Systematická práce s daty

Kvalitní a systematická práce s daty představuje velmi důležitou oblast. Umožní nejen důkladně poznat řešený problém, ale také evidovat a vyhodnocovat funkčnost jednotlivých opatření.

Práce s daty obnáší jednak informace o cílové skupině, tedy o osobách, kterým hrozí ztráta bydlení, tak informace o struktuře řešených oblastí spolupráce, tak o dopadech zvolené intervence.

Kvalitní práce s daty umožňuje nastavovat potřebné podpůrné kapacity a vyhodnocovat vhodnost nástrojů pro řešení nepříznivé situace. Je důležité data nejen systematicky sbírat, ale také s nimi analyticky pracovat.

Prevence ztráty bydlení v individuální práci s klientem

V rovině individuální spolupráce s klientem popisuje aplikovatelné nástroje Metodika prevence ztráty bydlení (Šimíková a kol., 2015). Jsou zde rozpracovány kroky vhodné k řešení jednotlivých nepříznivých situací dle výše uvedené kategorizace (nedostatek finančních prostředků, neplnění finančních závazků, neplnění nefinančních závazků a ztráta právního nároku). Metodika se tak např. věnuje možnostem zvýšení reziduálního příjmu, postupu vyrovnání dluhů, které mohou být na nájmu a/nebo na energiích a službách či popisují posilování kompetencí. Tyto postupy jsou apli-

kovatelné na široké spektrum domácností ohrožených ztrátou bydlení.

V sociálním bydlení se mohou s vyšší mírou pravděpodobnosti objevovat specifická témata spolupráce, jimž je vhodné v rámci sociální práce věnovat. Klienti se do sociálního bydlení mohou dostávat ze složité životní situace, v některých aspektech spolupráce je tak na určitá specifická témata související s rizikem ztráty bydlení dávat od počátku spolupráce zřetel a akcentovat je.

Potenciální oblasti a životní etapy, které mohou představovat vyšší míru ohrožení ztrátou bydlení, a tedy i určitá témata spolupráce domácnosti se sociálním pracovníkem ovlivňuje množství faktorů – patří mezi ně zvláště dlouhodobost bytové nouze (a také její cykličnost), sociální síť, složení domácnosti a další individuální charakteristiky (např. závislosti, zadluženost), práce s rozpočtem domácnosti – finanční gramotnost a hospodaření s penězi.

Důležitým souvisejícím tématem by tak měla být reflexe pomoci a kontroly, jelikož sociální pracovníci jsou kvůli mnoha aspektům stavěni do role, která s sebou nese prvky kontroly. V oblasti sociálního bydlení to mohou být očekávání „úspěch“ a vnímané odpovědnosti „udržet klienta v bytě“ a zabránit jejich „selhání“ a s tím čas-to souvisejícího vzniku dluhů. Tyto pozice v rámci spolupráce je potřeba reflektovat a z aktivit souvisejících s prevencí ztráty bydlení nebudovat kontrolní mechanismy spolupráce, které by významu vztahu sociálního pracovníka a klienta a klientovi samému neprospěly.

Téma úzce spjatým s nastěhováním klienta do sociálního bytu je door management (tzv. management dveří), který se zaměřuje na užívání soukromých a společných prostor klientem a vliv tohoto na jeho vztahy se sousedy. Zabydlení v sociálním bytě

představuje pro klienty zásadní změnu. Čím déle byla daná domácnost mimo standardní bydlení, respektive žila v prostředí substandardního bydlení, případně byla bez střechy, tím může být tato změna náročnější a proces dlouhodobější. Dochází totiž ke změně celého referenčního rámce, který byl dříve vytvořen, a je třeba si na nové prostředí a nové situace zvyknout a bezpečně v nich fungovat. Sousedské vztahy jsou důležitým kontextovým faktorem v bydlení a sociálním bydlení.

V sociálním bydlení může být jedním z faktorů i nespolupracující klient. Jde o absenci motivace a nedostatečnou spolupráci klienta při naplňování cílů a závazků, která může souviset s odlišnými představami o sjednaných cílech, nemožností naplnění cílů, nebo přesvědčením klienta, že cíle již byly naplněny. Pro práci s motivací klientů sociálního bydlení je zásadní, aby si sociální pracovník s klientem ujasnil podmínky, které musí klient následovat a jaké jejich neplnění může mít následky. S těmito podmínkami musí být klient před vstupem do sociálního bydlení podrobně a trpělivě seznámen.

V některých případech také může docházet k ničení domácnosti a vybavení, což je často výsledkem nevědomého či neúmyslného konání klienta, které pro něj může mít závažné negativní důsledky materiálního, finančního i právního charakteru. Sociální pracovník se snaží předcházet takovému chování včasným a srozumitelným informováním klienta o možných dopadech porušování povinností nájemníka a podporou rozvoje jeho dovedností pro bezpečné užívání bytu a vybavení.

Na množství důležitých a zajímavých témat v oblasti spolupráce domácnosti/klienta se sociálním pracovníkem jsou na Youtube kanále Podpora sociálního bydlení ke shlédnutí webináře.

Závěrem

Důležité je také uvědomit si, že ohrožení ztrátou bydlení povětšinou nemá jen jednu příčinu a že cesty do a z bezdomovectví (bytové nouze) nejsou ani lineární ani jednotné. Domácnosti, které se do bytové nouze dostávají či v ní již jsou tak ani nemusí mít mnoho společných charakteristik, kromě toho, že jsou zranitelné, nemají stabilní bydlení a potřebují určitou, individuálně nastavenou, podporu, jak danou situaci řešit.

Fungující mechanismy prevence ztráty bydlení zabraňují propadu domácností do bytové, pro jejich činnost je zásadní aktivní a koordinační role obce, spolupráce s relevantními aktéry, provádění depistáže a práce s daty.

Zdroje

Dutka, J. (2019) Prevence ztráty bydlení. In Mikulec, M., Šnejdrlová, M. (eds.) (2019) Metodika sociální práce v sociálním bydlení. Ministerstvo práce a sociálních věcí. Online.

Gaetz, S., Dej., E. (2017) A New Direction: A Framework for Homelessness Prevention. Canadian Observatory on Homelessness. Online.

Ministerstvo práce a sociálních věcí. (2018) Doporučený postup č. 1/2018 k realizaci činností sociální práce na pověřených obecních úřadech, obecních úřadech obcí s rozšířenou působností a krajských úřadech [online]. Praha: MPSV, 2018. Online.

Ministerstvo pro místní rozvoj (2023) Závěrečná zpráva z hodnocení dopadů regulace (RIA) k návrhu zákona o podpoře v bydlení. Online.

Šimíková, I., Trbola, R., Milota, J., Frišaufová, M. (2015) Metodika prevence ztráty bydlení. Praha: VÚPSV, v.v.i. Online.

Šimíková, I., Trbola, R., Milota, J., Frišaufová, M., Vyhlídal, J. (2016) Riziko ztráty bydlení a jeho prevence. Rozbor problému a vyhodnocení nástrojů. Praha: VÚPSV, v.v.i. Online.

Prevence bezdomovectví a vyloučení z bydlení: Důraz na včasnou intervenci¹

Častým sdělením, které přichází od lidí se zkušeností s bezdomovectvím, je, že příležitosti ke včasné intervenci, poskytnutí podpory a v konečném důsledku i prevenci nepříznivých dopadů bezdomovectví zůstávají až příliš často nevyužity. Přestože v oblasti prevence bezdomovectví dochází ke slibnému vývoji, rychlost změn je pomalá. Systémy a jejich financování se navíc stále do značné míry opírají o přístup založený na nouzových intervencích. Lisabonská deklarace o Evropské platformě pro boj proti bezdomovectví, která zavazuje členské státy k posílení preventivních opatření, přináší naději na nový impuls pro agendu zaměřenou na prevenci. Tato studie vznikla jako součást procesu vzájemného učení mezi členskými státy Evropské unie a slouží jako podklad pro diskusi o včasné intervenci. Představuje typologii prevence bezdomovectví a obhájuje zaměření

Peter Mackie

School of Geography and
Planning, Cardiff University,
Wales, Velká Británie

1. Tento článek vychází z diskusního dokumentu, který autor připravil pro Evropskou komisi. Názory v něm uvedené odrážejí pouze názory jeho autora a Evropská komise nenese odpovědnost za jakékoli důsledky vyplývající z opětovného použití této publikace. Původní dokument je k dispozici na stránkách Evropské komise. Jeho dřívější verze byla prezentována na setkání zaměřeném na vzájemné učení, které se konalo 20-21. října 2022 v Bruselu a které pořádala Evropská platforma pro boj proti bezdomovectví. Jejím tématem byla prevence bezdomovectví a vyloučení z bydlení. Seminář se zaměřil na zkušenosti Rakouska, Španělska a České republiky s prevencí bezdomovectví. Z anglického originálu *Preventing Homelessness and Housing Exclusion: A Focus on Early Intervention* (European journal of homelessness, 2022, 17, 1: 13-31) přeložila Eva Nováková. Překlad je edičně upraven.

na včasnou intervenci. Na základě přehledu vybrané mezinárodní literatury identifikuje účinná preventivní opatření a přináší souhrn průřezových poznatků o faktorech, které umožňují jejich realizaci, a překážkách, které jí brání. Článek se ve stručnosti věnuje také velmi aktuální diskusi o prevenci během různých krizových situací a obdobích, mezi které patří rozvíjející se krize životních nákladů. Hlavním poselstvím tohoto dokumentu je apelovat na vlády, aby kriticky zhodnotily, do jaké míry jsou jejich strategie zaměřeny na prevenci, a aby v této agendě učinily urychlený pokrok.

Úvod

Tato studie původně byla připravena jako příspěvek na druhé setkání Evropské platformy pro boj proti bezdomovectví zaměřené na vzájemné učení a je zde přetisknuta se svolením Platformy. Přestože velká část diskuse směřuje k evropskému publiku, důkazní základna vychází primárně ze severoamerického kontextu a zjištění budou mít odezvu i daleko za hranicemi Evropy.

Častým sdělením, které přichází od lidí se zkušeností s bezdomovectvím, je, že příležitosti ke včasné intervenci, poskytnutí podpory a v konečném důsledku i prevenci nepříznivých dopadů bezdomovectví zůstávají až příliš často nevyužity. Přestože v oblasti prevence bezdomovectví dochází ke slibnému vývoji, Baptista a Marlier (2019, s. 94) nedávno dospěli k závěru, že *služby pro osoby bez domova v Evropě nejsou dostatečně zaměřeny na prevenci*. Jejich vynikající souhrnná zpráva věnovaná národním strategiím boje proti bezdomovectví a vyloučení z bydlení přinesla následující zjištění o omezeném rozsahu služeb prevence bezdomovectví v Evropě: „pět zemí (BA, BG, ME, MK, TR, XK) hlásí absenci jakýchkoli preventivních služeb, zatímco v 15 zemích (AL, CY, EL, ES, FR, HR, IT, LT, LU, LV, MT, PL, PT, RO, SK) je jejich nabídka jen velmi omezená. Česko, Estonsko, Maďarsko, Irsko a Slovensko vykazují určitá preventivní opatření, která však nelze považovat za plošně rozvinuté mechanismy, zatímco v devíti zemích (AT, BE, DE, DK, FI, NL, SE, SI, UK) hovoří místní odborníci o propracovanějších a komplexnějších systémech prevence bezdomovectví“ (Baptista a Marlier, 2019, s. 91). Klíčová otázka prevence bezdomovectví bude hlavním tématem tohoto diskusního dokumentu.

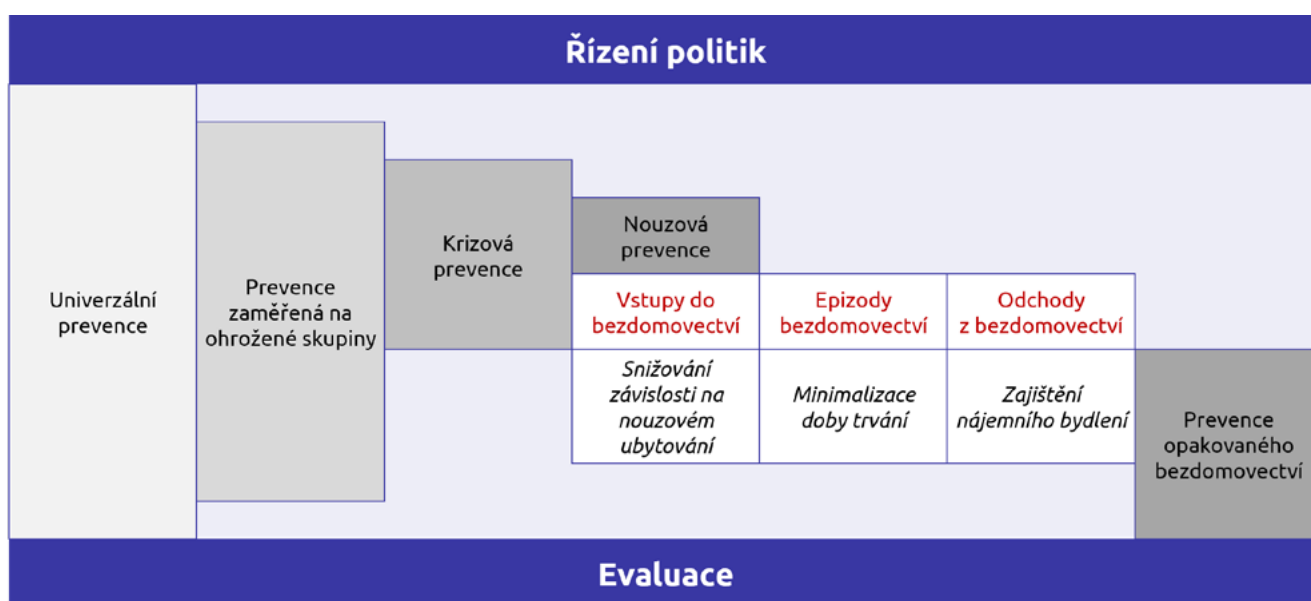
Nejprve je důležité definovat, co znamená prevence bezdomovectví. Na prvním setkání Evropské platformy pro boj proti bezdomovectví zaměřeném na vzájemné učení profesor O'Sullivan ve svém diskusním příspěvku představil typologii prevence bezdomovectví (obrázek č. 1), pomocí které lze vymezit zaměření této studie na preventivní opatření proti bezdomovectví a vyloučení z bydlení. Na rozdíl od mnoha jiných typologií upřednostňuje tato typologie časový rámec preventivních opatření a poskytuje členským státům užitečný heuristický nástroj pro posouzení, do jaké míry jejich strategie účinně posouvají preventivní opatření směrem ke včasným intervencím.

První stupeň typologie tvoří univerzální prevence (*Universal prevention*), která se vztahuje na intervence, jež předcházejí rizikům bezdomovectví nebo je minimalizují v celé populaci, včetně přístupu k bezpečnému a finančně dostupnému bydlení v místech, ve kterých si lidé přejí žít, a účinného systému sociálního zabezpečení. Univerzální prevence představuje základní stavební prvek snah o předcházení bezdomovectví. Tento článek v rámci typologie podrobně

ji pojednává o intervencích, které se zaměřují na ohrožené skupiny (*Upstream prevention*), a o krizové prevenci (*Crisis prevention*).

První zmíněný typ prevence je založen na včasné identifikaci a podpoře rizikových skupin, zejména těch, které opouštějí státní instituce, jako jsou věznice, ústavní léčba a náhradní rodinná péče. Krizová prevence se pak zaměřuje na ty domácnosti, kterým bezdomovectví hrozí v dohledné, relativně blízké budoucnosti. Obvykle se jedná o osoby, které čelí vystěhování ze svých obydlí, jimž může být poskytnuta podpora buď při udržení bydlení stávajícího, nebo při plánovaném přestěhování do bydlení náhradního. Je třeba zdůraznit, že se tato studie nezabývá prevencí nouzových situací, při nichž se intervence obvykle zaměřují na zajištění okamžitého přístupu k dočasnému ubytování. Dalším fázím typologie prevence bezdomovectví se budou věnovat následující setkání zaměřená na vzájemné učení.

Obrázek č. 1: Typologie prevence bezdomovectví

Převzato z Adaptováno z Fitzpatrick a kol. (2021) a Lee a kol. (2021).

Cílem tohoto diskusního dokumentu je identifikovat účinná preventivní opatření a přinést souhrn průřezových poznatků o faktorech, které umožňují jejich realizaci, a překážkách, které jí naopak brání. Článek se ve stručnosti věnuje také velmi aktuální diskusi o prevenci během různých krizových období, jako je rozvíjející se krize životních nákladů.

Než se pustíme do diskuse, je potřeba upozornit na čtyři skutečnosti. Tou první je, že mnohé intervence v oblasti prevence bezdomovectví nejsou dostatečně definovány a chybí jejich důkladná evaluace, zejména v evropském kontextu. Často jsme proto odkázáni na malý počet severoamerických studií, což může být velmi frustrující. Za druhé se jedná o diskusní příspěvek, který vychází z rešerše vybrané literatury a ze znalostí autora v dané oblasti – nikoliv o systematický přehled dostupných vědeckých poznatků (*systematic review of the evidence*). Do třetíce je třeba poznamenat, že se tento dokument nepokouší o podrobný přehled preventivních praxí napříč Evropou. Ten jednak přesahuje jeho rámec a jednak takové přehledy částečně přinesly nedávno zveřejněné nadnárodní a národní zprávy Evropské sítě pro sociální politiku (ESPN) o boji proti bezdomovectví a vyloučení z bydlení v Evropě (Baptista a Marlier, 2019). A závěrem je třeba zdůraznit, že veškeré snahy o prevenci bezdomo-

vectví musí být vyvíjeny ve spolupráci s lidmi, kteří mají s bezdomovectvím a vyloučením z bydlení zkušenosti. Tento dokument byl vypracován bez jejich expertní účasti.

Prevence zaměřená na ohrožené skupiny (Upstream prevention)

Máme k dispozici robustní důkazy o tom, že existují skupiny, které jsou vystaveny zvýšenému riziku bezdomovectví. Patří sem i osoby opouštějící státní instituce, zejména vězeňský systém a státem zajišťovanou náhradní rodinnou péči. Právě na tyto skupiny se zaměřuje prevence, kterou řadíme do tohoto stupně intervencí. Vzhledem k přetrvávajícímu důrazu na nouzová opatření nebyla včasné prevenci věnována dostatečná pozornost, a to ani v oblasti politiky, ani na poli výzkumu. Baptista a Marlier (2019) ve své souhrnné zprávě, zabývající se národními strategiemi boje proti bezdomovectví a vyloučení z bydlení, shledali, že pouze 11 z 35 zemí bylo schopno poskytnout údaje o osobách, které pobývají ve zdravotnických nebo vězeňských zařízeních a při odchodu z nich nemají zajištěné bydlení. S ohledem na tuto výzvu si Lisabonská deklarace o Evropské platformě pro boj proti bezdomovectví klade za cíl usilovat o dosažení takového stavu, kdy nikdo nebude propuštěn z žádné instituce (např. z vězení, nemocnice, pobytového zařízení sociálních služeb) bez nabídky vhodného bydlení. V dalším oddíle tohoto příspěvku shrneme vybrané poznatky o prevenci bezdomovectví v těchto institucionálních zařízeních a poté upozorníme na nadějně příklady intervencí, které identifikují rizikové skupiny pomocí screeningových nástrojů. Tuto kapitolu uzavřeme krátkým upozorněním, že ne všechny cílené intervence jsou účinné.

Jako užitečné východisko může posloužit systematický přehled programů, zaměřených na propouštění osob ohrožených bezdomovectvím, který vypracovali Hanratty a kol. (2020). Popisují značnou rozmanitost používaných přístupů. Programy se primárně snaží řešit potřeby v oblasti bydlení, a to buď formou udržení bydlení, které měly osoby zajištěné před nástupem do instituce, nebo prostřednictvím vstupu do nového vhodného bydlení. Obvykle se intervence také snaží o koordinaci mezi propouštějící institucí a relevantními organizacemi, ať už zákonem stanovenými nebo dobrovolnými, jako jsou sociální služby, organizace poskytující bydlení, probační služby a komunitní zdravotní týmy. Klíčovou proměnnou, ve které se jednotlivé programy liší, je načasování a trvání podpory v přechodovém období, zejména pak rozsah, v jakém koordinace začíná ještě před opuštěním institucionální péče. V metaanalýze, kterou Hanratty a kol. provedli (2020), dospěli k závěru, že výstupní programy u osob opouštějících institucionální zařízení významně zlepšují stabilitu bydlení, i když vzhledem ke kvalitě důkazní základny existuje určitá nejistota ohledně míry dopadu.

Z hlediska důkazů je pravděpodobně nejlépe zdokumentovaným propouštěcím programem přístup CTI (*Critical Time Interventions* – podpora v kritickém období) (Hignite a Haff, 2017; Herman a kol., 2007; Kaspro a Rosenheck, 2007; Lutze a kol., 2014). Programy CTI obvykle trvají devět měsíců a umožňují jednotlivcům přecházet od podpory poskytované v rámci institucionálního prostředí k podpoře vycházející z komunity, a to ve třech hlavních fázích: (1) přechod do komunity, (2) testování a (3) přesun péče (Herman a kol., 2007). Co se týče pozitivních dopadů na prevenci bezdomovectví, jako zvláště důležité se jeví dva klíčové prvky CTI. První spočívá v podpoře jednotlivce ze strany case managera, který s ním naváže vztah již v rámci instituce (před samotným CTI) a následně zajišťuje kontinuitu péče po celou dobu přechodu ke komunit-

ní podpoře (Hignite a Haff, 2017). Druhým prvkem je snaha CTI podpořit jednotlivce v tom, aby obnovili své osobní vztahy a podpůrné sociální sítě, které prokazatelně pomáhají zajistit udržitelné odchody z bezdomovectví (Herman a kol., 2007). To se ukázalo jako zvláště důležité při přechodech z péče poskytované místními samosprávami (Johnson a Mendes, 2014; Schwan a kol., 2018) a z vězení (Spencer a Jones-Walker, 2004; Todis a kol., 2001). Navázání účinné spolupráce s věznicemi však bývá často problematické – ne nutně kvůli nedostatku vůle, spíše se zdá, že věznice mnohdy nemají kapacitu plánovat dopředu a soustředí se především na samotný moment propuštění.

Zdá se, že výrazný pokrok v oblasti prevence odchodů z institucí do bezdomovectví učinilo Dánsko. Mezi lety 2009 a 2017 klesl počet osob bez bydlení, do kterého by se mohly vrátit z výkonu trestu odnětí svobody, přibližně o 20 %, ze zdravotnických zařízení pak o 13 % (Kvist, 2019). V Dánsku i Finsku je kladen jasný strategický důraz na naplňování potřeb těchto skupin obyvatel. Podle Baptisty a Marliera (2019) to zahrnuje výstavbu nových ubytovacích kapacit, přístup k podporovanému bydlení, přístup k sociálnímu bydlení, programy Housing First a podporu zaměřenou na zajištění a udržení bydlení. Při těchto přístupech je uplatňována zásada, že bydlení by mělo být zajištěno vždy, když se s klientem v systému služeb setkáme (Pleace, 2017).

Ve specifickém kontextu dětí, které opouštějí náhradní formy péče o ohrožené děti, je snaha o úpravu politik takovým způsobem, aby byly jejich odchody ze systému co nejméně náhlé a podporovaly pozitivnější výsledky v oblasti bydlení, vzdělávání, zdraví a celkového well-beingu (Schwan a kol., 2018). To v praxi převážně znamená, že by mladí lidé měli mít přístup k dodatečné finanční podpoře a podpoře pracovníka, který jim je k dispozici po odchodu z instituce. Metaanalýza, kterou zpracovali Heerde a kol. (2018), se zabývala literaturou zkoumající dopady přechodových programů pro mladé lidi opouštějící náhradní rodinnou péči. Prozkoumala 19 studií, všechny z USA, přičemž zjištění byla neuvěřitelně různorodá – od praxí, které vedly k velmi nízké míře bezdomovectví (Nolan, 2006; Jones, 2011), až po kontexty, ve kterých byl i přes poskytnutou podporu odchod do bezdomovectví běžný, tedy vyšší než 50 % (Heerde a kol., 2018). Jedním z obzvláště pozoruhodných přístupů, který získává značnou oblibu napříč Evropou, je Housing First for Youth (Bydlení především pro mladé), metodicky vedený organizací FEANTSA a její platformou Housing First Europe Hub. Ten se stále častěji uplatňuje při prevenci bezdomovectví u mladých lidí, kteří dosahují věku pro odchod z náhradních forem péče o ohrožené děti. Při podpoře zabydlování mladých lidí aplikuje přístup založený na právech. Má pět základních principů: okamžitý přístup k bydlení bez předchozích podmínek, možnost svobodné volby a sebeurčení mladých lidí, individuální a klientem určená podpora, sociální začlenění a zapojení do komunity a pozitivní orientace na rozvoj mladých lidí.² Dopadových studií bylo dosud provedeno jen velmi málo, ale evaluace počátečního pilotního projektu, do kterého se zapojilo 12 mladých lidí ve Skotsku, ukázala, že až na jednoho účastníka si všichni úspěšně udrželi nájemní smlouvu po celou dobu trvání projektu (Blood a kol., 2020). Jako dobrý příklad může posloužit i Finsko, kde je Bydlení především pro mladé poskytováno ve velkém měřítku prostřednictvím NAL (Finnish Youth Housing Association) – finské asociace zaměřené na bydlení pro mladé.

Při včasných preventivních intervencích po celém světě někdy hrají důležitou roli screeningové nástroje, jejichž cílem je identifikovat osoby se zvýšeným rizikem bezdomovectví. Tento příspěvek uvádí tři příklady. Prvním je Behavior

2. Housing First & Youth.
Na stránkách
housingfirsteurope.eu.

Analysis Services Program (BASP, Program behaviorální analýzy) na Floridě, který využívá analýzu dat k rozpoznání chování, které by u mladých lidí v náhradní péči mohlo vést k útekům, a poskytuje jim podporu, jejímž cílem je předcházet dalším epizodám. Evaluace ukázala pozitivní významné změny ve stabilitě bydlení a nižší počet případů úteků u mladých lidí (Clark a kol., 2008). Druhým příkladem je The Geelong Project (TGP), mimo Austrálii označovaný také jako Upstream Project, který využívá screeningové šetření prováděné mezi všemi školními dětmi k identifikaci těch, které jsou ohroženy bezdomovectvím, a to především v důsledku vznikajících konfliktů v rodině. Dětem a jejich rodinám je následně poskytnuta podpora dříve, než by se dostaly do krizové situace. Analýza časových řad z longitudinální evaluace programu TGP ukázala, že se počet studentů, kteří se dostali do místního systému služeb pro osoby bez domova, snížil o 40 % (MacKenzie, 2018). Projekt Upstream je v současné době pilotně realizován také ve Walesu (Mackie a kol., 2021). Třetím příkladem je Homelessness Screening Clinical Reminder (Klinický screening bezdomovectví), který v USA zavedla Veterans Health Administration (VHA – Zdravotní správa pro veterány). Jedná se o univerzální screeningový dotazník o dvou otázkách, které zjišťují aktuální výskyt bezdomovectví a jeho bezprostřední riziko. HSCR se veteránů ptá, zda žijí ve stabilním bydlení a zda mají obavy nebo strach, že by o něj mohli v blízké budoucnosti přijít. Jednotlivci jsou poté nasměrováni na služby, se kterými mohou svou bytovou situaci konzultovat, a které jim případně poskytnou podporu. Ačkoli výsledky intervence dosud nebyly vyhodnoceny, Shinn a Cohen (2019) vysvětlují, že realizace screeningů se časově překrývala s výrazným snížením počtu veteránů, kteří zažívali bezdomovectví.

Důkazů o tom, co funguje v rámci včasné prevence bezdomovectví, je sice málo, ale existují i intervence, o jejichž účinnosti neexistují žádné jasné důkazy. Fitzpatrick a kol. (2021a) varují, že špatně namířené snahy, které vycházejí spíše z intuice a dojmů, mohou v důsledku vést k promrhání i toho omezeného množství zdrojů, které je na včasnou prevenci alokováno. Mezi oblíbené intervence, o jejichž účinnosti neexistuje dostatek důkazů, patří například plošné osvětové programy o bezdomovectví realizované jako součást školních osnov (Watts a kol., 2015).

Krizová prevence

V Evropě i ve světě se celá řada intervencí zaměřených na prevenci bezdomovectví soustředí na domácnosti, kterým v blízké budoucnosti hrozí vysoké riziko ztráty bydlení – označujeme je jako krizovou prevenci. Krizová prevence cílí zejména na řešení případů lidí ohrožených vystěhováním, což odráží skutečnost, že jsou to právě vystěhovávání, která v řadě zemí představují primární spouštěče bezdomovectví. Lisabonská deklarace proto požaduje, aby se tam, kde je to možné, nuceným vystěhováním předcházelo, a nikdo nebyl vystěhován bez pomoci v podobě vhodného řešení bytové situace, pokud je taková pomoc potřebná. Odborná literatura se také věnuje situacím, kdy primárním spouštěčem bezdomovectví není vystěhovávání ze strany pronajímatele, ale například rozpad vztahu nebo domácí násilí. V těchto souvislostech vznikly některé alternativní formy krizové prevence. V této části článku se diskuse nejprve zaměří na problematiku nucených vystěhování a poté se bude věnovat dalším formám krizové prevence.

Ve své mimořádně užitečné sedmé zprávě o vyloučení z bydlení v Evropě vymezují organizace FEANTSA a Foundation Abbé Pierre (2022) závazky, které státům ukládá mezinárodní právo, a sice podniknout pozitivní kroky k zajištění

práva na adekvátní bydlení, a to i v případech, kdy je vystěhování oprávněné. Vysvětlují, že aby mohlo dojít k vystěhování, musí být splněny určité podmínky, mezi něž patří přístup k účinným soudním opravným prostředkům, skutečné konzultace s dotčenými osobami, zvážení alternativ, záruky, že vystěhování nepovede k porušení jiných práv, zvláštní ochrana zranitelných skupin a přiměřené kroky k zajištění náhradního ubytování. Existují jen omezené důkazy o tom, do jaké míry jsou tyto podmínky napříč Evropou naplňovány.

Kenna a kol. (2016) podávají vynikající přehled o rozsahu a šíři intervencí zaměřených na prevenci vystěhování napříč kontinentem. Tyto intervence lze rozdělit do tří hlavních kategorií: (1) zákonné požadavky na oznámení vystěhování úřadům, (2) krátkodobá finanční pomoc a (3) právní podpora, poradenství a zastupování spolu se zajištěním mediace mezi pronajímatelem a nájemcem.

Některé země ukládají soudům povinnost informovat úřady o zahájení řízení o vyklizení bytu. Mezi nejznámější příklady patří Rakousko, kde jsou o hrozících vystěhováních soudy povinny informovat obecní samosprávy – ty však už nemají povinnost na základě toho jednat, aby vystěhování předešly. Belgické právní předpisy rovněž stanovují, že o probíhajícím řízení o vystěhování musí soud informovat Veřejné centrum sociálního zabezpečení (PCSW, Public Centre for Social Welfare). V návaznosti na to je pak PCSW ze zákona povinno prošetřit, jakým způsobem může domácnost podpořit (Kenna a kol., 2016). Spolehlivé vyhodnocení dopadů těchto opatření zatím nebylo provedeno.

Kenna a kol. (2016) také jmenují mnoho evropských zemí, které poskytují krátkodobou finanční pomoc s cílem zabránit vystěhování, včetně Rakouska, České republiky, Finska, Francie, Polska a Španělska. Nicméně důkazy o účinnosti tohoto přístupu jsou v Evropě opět velmi slabé. V USA, kde je vystěhování hlavním spouštěčem bezdomovectví, existuje mnohem silnější důkazní základna. Podle Shinn a Cohena (2019, s. 6) *ukazují některé z nejsilnějších důkazů důležitou roli finanční pomoci při prevenci bezdomovectví*. Program prevence bezdomovectví a rychlého zabydlení (Homelessness Prevention and Rapid Re-housing Program, HPRP) byl největším programem tohoto zaměření v historii USA (Berg, 2013; Byrne a kol., 2016), a zatímco z něj byla hrazena celá řada intervencí, jako primární nástroj se osvědčila krátkodobá nouzová finanční pomoc s cílem zabránit vystěhování, přičemž přibývá důkazů prokazujících jeho účinnost (Piña a Pirog, 2019; Shinn a Cohen, 2019). Evaluace programu finanční asistence v Chicagu například ukázala, že ti, kterým byla poskytnuta jednorázová dávka ve výši 1 000 USD, vykazovali o 76 % nižší pravděpodobnost, že se do šesti měsíců ocitnou bez domova, než ti, kteří ji nedostali (Evans a kol., 2016). Baptista a Marlier (2019) upozorňují, že navzdory těmto důkazům, které svědčí o její účinnosti, není tato forma podpory v Evropě ani povinná, ani široce rozšířená.

Schwan a kol. (2018) zdůrazňují roli, kterou má při prevenci vystěhování právní podpora, poradenství a zastupování spolu se zajištěním mediace mezi pronajímatelem a nájemcem. Shinn a Cohen (2019) upozorňují, že existuje jen málo studií o účinnosti těchto intervencí. Poukazují nicméně na studii Serona a kol. (2001), která zjistila, že v případech, kdy bylo nízkopříjmovým nájemníkům u newyorského soudu pro bydlení poskytnuto právní poradenství, klesl počet příkazů k vystěhování o 77 % oproti situacím, kdy právní podpora k dispozici nebyla.

K zásadním zkušenostem, které vystavují jednotlivce a rodiny vysokému riziku

bezdomovectví, patří kromě vystěhování také rozpad vztahu a domácí násilí. V souvislosti s rozpadem vztahů se pozornost zaměřuje zejména na mladé lidi a nejčastější intervencí je rodinná mediace (Dore, 2011; Quilgars a kol., 2008; Tabner, 2013; Watts a kol., 2015). Cílem mediace je vyřešit za pomoci mediátora rodinné spory a umožnit tak mladému člověku, aby buď zůstal doma, nebo z domova plánovaně odešel, a přitom si zachoval důležité vztahy s rodinnými příslušníky. Navzdory jejímu širokému využití, zejména v kontextu Spojeného království, důkazy o účinnosti mediace chybí (Watts a kol., 2015). Winland a kol. (2011) zdokumentovali určité dopady programu Family Reconnect v Kanadě, v jehož důsledku se bytová situace účastníků programu zlepšila ve 40 % případů, nicméně data poskytovaná řadou programů ve Spojeném království by svědčila o mnohem vyšší míře úspěšnosti.

Domácí násilí představuje jednu z hlavních příčin bezdomovectví a nestability bydlení žen a jejich dětí v mezinárodním měřítku (Spinney a Blandy, 2011; Tutty a kol., 2013). Kromě právních nástrojů, jakými jsou například soudní příkazy, jsou jako preventivní opatření v oblasti bydlení stále častěji využívány azylové programy, jejichž cílem je umožnit přeživším domácího násilí, aby zůstali ve svém domově (Jones a kol., 2010). V rámci tohoto přístupu se pachatel nachází mimo domácnost a zároveň jsou zavedena vícečetná opatření ke zvýšení bezpečnosti nemovitosti, včetně zesílených vnějších dveří a oken, silnějších a robustnějších zámků na oknech i na dveřích, alarmů na ochranu osob i majetku a někdy i únikové a ochranné místnosti (Quilgars a Pleace, 2010). Výzkumy azylových programů obecně přinášejí pozitivní výsledky (Abrahams, 2010; Jones a kol., 2010), ale důkazní základna je – podobně jako u mnoha jiných preventivních intervencí – omezená.

Na závěr diskuse o intervencích v oblasti krizové prevence se ještě jednou vrátíme ke kritice Baptisty a Marliera (2019), kteří upozorňují, že tyto intervence nejsou často ani povinné, ani dostatečně plošné. Wales a Anglie představují vzácné příklady zemí, ve kterých byla krizová prevence systematicky začleněna do národních strategií řešení bezdomovectví. Cílem Zákona o bydlení z roku 2014 (Wales) a následně i Zákona o snižování bezdomovectví z roku 2017 (Anglie) bylo podpořit předchozí preventivní opatření a rozšířit možnosti poskytování smysluplné pomoci všem domácnostem bez ohledu na to, jak je vnímáno jejich znevýhodnění/ohrožení. Základním kamenem legislativy je povinnost obecních samospráv přijmout „přiměřené kroky“ k prevenci bezdomovectví u osob, které jsou jím v dohledné době ohroženy. Zákon stanovuje širokou škálu intervencí, které mají místní samosprávy zavést, včetně většiny těch, o nichž jsme hovořili výše. Výzkumy, které se zabývaly implementací velšské legislativy, prokázaly pozitivní dopady – v téměř 70 % poskytnutí preventivní asistence pomohlo úspěšně předejít bezdomovectví (Ahmed a kol., 2018; Mackie a kol., 2017).

Prevence během krizových událostí

Krizové situace, jako jsou konflikty v Sýrii a na Ukrajině, pandemie Covid-19 a potenciálně i současná krize životních nákladů, přinášejí do oblasti bydlení specifické výzvy. Intervence, jejichž cílem je předcházet bezdomovectví, které vzniká v důsledku těchto krizí, spadají primárně do čtvrtého stupně typologie prevence bezdomovectví (*Emergency prevention*, nouzová prevence), nicméně naléhavost, která se s touto problematikou pojí, si zaslouží, abychom se jimi stručně zabývali i v této studii. Důkazy naznačují, že z hlediska připravenosti na krize a odolnosti vůči nim jsou evropské systémy bydlení obecně slabé, a to zejména v souvislosti s náhlým a příchodem významného počtu uprchlíků.

Z reakcí jednotlivých států na bezdomovectví během pandemie Covid-19 vyplynuly dva hlavní poznatky. Zaprvé se podle Pleace a kol. (2021) zdá, že země se zavedeným systémem podporovaného dočasného ubytování, který je založený na poskytování vlastních pokojů/bytů, a s funkčními strategiemi v oblasti bezdomovectví, které jsou inkluzivní a zaměřené na bydlení (*Housing-led*), byly vůči dopadům pandemie odolnější. Jedním z faktorů bylo i to, že usnadňovaly karanténu a dodržování podmínek lockdownu. Zadruhé se pro prevenci nových vstupů do bezdomovectví ukázaly jako klíčové zákazy nucených vystěhování, které zavedly téměř všechny evropské země – toto opatření bylo obzvláště důležité v době, kdy narůstaly počty osob v dočasném ubytování a možnosti přechodu do stálého bydlení tak byly omezené (Fitzpatrick a kol., 2021b). Tyto poznatky mohou sloužit jako podklad pro vytváření systémů, které budou odolnější vůči náhlým změnám, a také jako zdroj informací o neúčinnějších nouzových opatřeních.

V souvislosti se současnou krizí rostoucích životních nákladů navrhla Owen (2022)³ ve svém nedávném článku pro Euractiv řadu opatření, která by mohly členské státy spolu s Evropskou komisí přijmout:

3. Owen, Ruth. EU leaders must take steps to limit cold, hunger, homelessness in Europe this winter.

Členské státy by měly:

Zavést dočasná moratoria na vystěhování a zabavování primárních obydlí, tak jak k tomu úspěšně přistoupila řada zemí během nouzového stavu v souvislosti s pandemií COVID-19.

Před začátkem zimy zavést mimořádnou podporu v oblasti příjmů a další opatření (daňové úlevy, cenové stropy, sociální tarify, regulaci nájemného), která domácnostem umožní situaci zvládnout. Je přitom důležité zajistit, aby se potřebná podpora dostala v první řadě k nízko-příjmovým a ohroženým domácnostem, které jsou vystaveny největšímu riziku. S financováním podpůrných programů by mohlo pomoci zdanění mimořádných a neočekávaných zisků v energetickém sektoru (takzvaná windfall tax). Orgány veřejné správy musí již nyní plánovat, jak řešit nedostatky v dosahu podpůrných opatření a jejich čerpání.

Ochránit domácnosti, sociální služby i zdravotnická zařízení jakožto odběratele energie, kteří patří mezi ty nejzranitelnější, a upřednostnit jejich potřeby. V zimním období zajistit dostatečnou nabídku služeb, které poskytují poradenství a podporu lidem zasaženým nebo ohroženým mrazem, hladem a bezdomovectvím.

Evropská komise by měla:

Zveřejnit podrobný návrh jak na mimořádná opatření, tak na strukturální reformu trhu s energiemi v rámci EU, jejichž cílem bude snížení cen. Ze strany členských států je v současné době po takovém kroku zřetelná poptávka.

Navrhnout nouzovou legislativu vztahující se k celoevropskému zákazu odpojování vody, energií a digitálních služeb domácnostem v místě primárního bydliště z důvodu nemožnosti hradit jejich spotřebu. Ochrana přístupu k těmto základním službám zajistí domácnostem,

že i během letošní zimy budou moci zajistit své základní potřeby, a omezí negativní dopady poklesu ekonomiky.

Navrhnout nové opatření podobné nástroji SURE (Support to mitigate Unemployment Risks in an Emergency – Podpora na zmírnění rizik nezaměstnanosti v mimořádné situaci), jehož prostřednictvím by členské státy mohly financovat krátkodobou pomoc domácnostem, které ve svém primárním bydlišti čelí nedoplatkům za komunální služby, energie, nájemné nebo hypotéku.

Zdroj: Owen (2022)

V souvislosti s náhlým příchodem vyššího počtu osob vysídlených v důsledku konfliktu se hostitelské země potýkají s významnými problémy v oblasti bydlení. Na tomto místě není dostatek prostoru, abychom se mohli věnovat výzvám a ponaučením z minulosti, které by si vzhledem ke své šíři zasloužily samostatný článek. Vzhledem k rozsahu nynějšího nuceného vysídlení z Ukrajiny do mnoha evropských zemí se zamyslíme alespoň nad nedávnými opatřeními, která v reakci na krizi jednotlivé státy v oblasti bydlení přijaly, a nad přetrvávajícími výzvami. V září 2022 uspořádala Housing Solutions Platform online debatu⁴ o iniciativě Evropské komise s názvem Bezpečné bydlení. Cílem iniciativy je podpořit členské státy, orgány regionálních i místních samospráv a občanskou společnost při zajišťování bydlení pro osoby, které potřebují ochranu,⁵ a to prostřednictvím soukromých bytových kapacit. Iniciativa definuje několik klíčových zásad, které by měly být dodržovány, včetně následujících:

- Podporovat hostitelské rodiny prostřednictvím jednotného komunikačního kanálu,
- usnadnit vhodné párování mezi hostitelskými domácnostmi a zájemci o bydlení s využitím důvěryhodných webových stránek, na kterých se soustřeďují nabídky a které v reálném čase poskytují přehled o dostupných možnostech i osobách, jež hledají bydlení,
- zajišťovat vhodné a bezpečné bydlení prostřednictvím přizpůsobování nabídek potřebám ubytovaných osob, standardizovaných kritérií pro kontrolu bezpečnosti bydlení, odpovídajícího ověřování specifických potřeb od samého počátku, pravidelných návštěv, prověřování a řádného schvalování hostitelů.

On-line debata dospěla k zásadnímu závěru, že kroky zemí OECD v oblasti bydlení byly spíše reaktivního charakteru a že bylo přijato jen několik předem naplánovaných krizových opatření. Z debaty rovněž vyplynulo, že země se při ubytování uprchlíků spoléhaly na soukromé poskytovatele a jejich nemoovitosti. Dopady tohoto přístupu je třeba ještě vyhodnotit, nicméně existují obavy, a to jak ve vztahu k hostitelům, tak k uprchlíkům, které zahrnují otázky bezpečnosti, zvládnání očekávání a finanční dostupnosti.⁶

Podpůrné faktory a překážky pro realizaci preventivních opatření

Na základě analýzy důkazů o včasné (upstream) a krizové (crisis) prevenci, je

4. Sustainable and safe housing for people fleeing the war in Ukraine – what can the Safe Homes Initiative offer?
5. Safe Homes initiative – February 2023.
6. Sustainable and safe housing for people fleeing the war in Ukraine – what can the Safe Homes Initiative offer?

možné identifikovat **šest klíčových podpůrných faktorů i překážek, které jejich efektivní realizaci brání**. Patří mezi ně efektivní univerzální prevence, politická vůle, systematická integrace, spolupráce a zainteresovanost orgánů veřejné správy, odpovídající zdroje a rovný přístup. Pokud jsou tyto faktory přítomny, působí zpravidla podpůrně, zatímco jejich absence vytváří bariéry. Nejedná se o vyčerpávající výčet a míra jejich významu se liší v závislosti na národním a místním kontextu. Pokud však mají snahy o prevenci bezdomovectví směřovat k větší efektivitě, měly by být tyto předpoklady naplněny.

Nejvýznamnější překážkou účinné včasné a krizové prevence je **neefektivní univerzální prevence**. Většinu preventivních snah ohrožuje nedostatečná nabídka bezpečného a finančně dostupného bydlení, které se nachází v lokalitách, v nichž lidé chtějí žít, nízká úroveň sociálního zabezpečení a nedostupnost důstojného zaměstnání. Jak uvádí Baptista a kol. (2022, s. 14): *v mezinárodním měřítku nebyla zjištěna žádná úroveň koordinace, praxe založené na důkazech nebo komplexnosti opatření, která by dokázala vyrovnat dopady nedostatku finančně dostupného a vhodného bydlení*.

Sparkes a Downie (2020, s. 25) tvrdí, že *důkazy o tom, jaká opatření fungují, zjevně nevedou k jejich uplatňování v praxi*. O metodách včasné prevence je sice stále zapotřebí získat mnohem více spolehlivých dat, na platnosti jejich pointy to však nic nemění – důkazy samy o sobě ke změně nepovedou. K tomu, abychom v reakcích na bezdomovectví docílili zásadní změny, která se často pojí s vysokými počátečními investicemi a zároveň se neobejde bez otřesů v dosavadních systémech, je zapotřebí silná **politická vůle** (Mackie a kol., 2019). Její absence na jakékoliv úrovni státní správy může pro realizaci intervencí, které fungují, představovat klíčovou překážku. Tuto výzvu ve svém projevu na Národní konferenci o ukončování bezdomovectví v Kanadě v roce 2018 trefně vystihla zvláštní zpravodajka OSN pro adekvátní bydlení: *Máme-li vyřešit bezdomovectví, potřebujeme, aby se ukázaly vlády. A to na všech úrovních*.

Napříč Evropou najdeme mnoho příkladů preventivních služeb, ale jejich dopad je limitován nedostatkem integrovaných a komplexních systémů zaměřených na prevenci (Baptista a Marlier, 2019). Strategie v oblasti bezdomovectví musí **systematicky integrovat včasnou a krizovou prevenci do národních politik**.

Důkazy o tom, že vzdělávací, zdravotnický či trestněprávní sektor často přicházejí do kontaktu s vysoce ohroženými skupinami mnohem dříve než služby v oblasti bydlení a bezdomovectví, poukazují na další klíčovou překážku pro včasnou prevenci, která spočívá v neúspěšném **zapojení dostatečně širokého spektra veřejných orgánů do úsilí o prevenci bezdomovectví** (Fitzpatrick a kol., 2013; 2021a).

Na předcházení bezdomovectví musí být vyčleněny **odpovídající zdroje**. Existuje mnoho příkladů preventivních služeb, kterým chybí personální zajištění nebo nemají dostatečné příjmy (Baptista a Marlier, 2019). Důsledkem toho přistupují buď k přidělovému a selektivnímu fungování, nebo je jejich rozsah tak omezený, že nepokrývá potřeby lidí. Kromě toho je financování příliš často poskytováno krátkodobě, což znemožňuje dlouhodobé plánování a začlenění služeb do hlavního proudu.

A konečně, i pokud jsou splněny všechny ostatní podmínky, bez **rovného přístupu k podpoře** budou snahy o prevenci bezdomovectví nadále selhávat (Baptista a Marlier, 2019; Mackie, 2015). Klíčovou překážkou účinné preven-

ce bezdomovectví, která představuje problém v mnoha zemích, je rutinní vyčleňování migrantů, jimž je upírán nárok na pomoc z veřejných prostředků, a dalších skupin (například LGBTQ+ osob nebo lidí se zdravotním postižením), k němuž dochází v důsledku špatné koncepce služeb.

Závěr

V článku zaměřeném na včasnou a krizovou prevenci je důležité předeslat, že základem každé strategie ukončování bezdomovectví musí být účinná univerzální prevence. Současně je však nezbytné upustit od důrazu na nouzové reakce a přesunout pozornost k včasné a krizové prevenci. Častým sdělením, které přichází od lidí se zkušeností s bezdomovectvím, je, že příležitosti ke včasné intervenci, poskytnutí podpory a v konečném důsledku i prevenci nepříznivých dopadů bezdomovectví zůstávají až příliš často nevyužity. Tento diskusní dokument přináší některé poznatky o účinných přístupech a podpůrných mechanismech prevence, jeho hlavním poselstvím je ale apelovat na vlády, aby kriticky zhodnotily, do jaké míry jsou jejich strategie zaměřeny na prevenci, a aby v této agendě učinily urychlený pokrok.

Poděkování autora

Tento článek do značné míry vychází z dřívějších prací, na nichž autor spolupracoval s kolegy z Heriot-Watt University. Zejména části věnované včasné a krizové prevenci vycházejí ze spolupráce s profesorkou Suzanne Fitzpatrick a její typologie prevence bezdomovectví (Fitzpatrick a kol., 2021a), diskuse o podpůrných faktorech a překážkách je inspirována dřívější spoluprací s profesorkou Sarah Johnsen na tématu, co funguje při ukončování pouličního bezdomovectví (Mackie a kol., 2019). K těmto základním studiím přispěla také Dr. Jenny Wood. Závěrem děkuji Evropské komisi za možnost tento dokument vypracovat a za svolení publikovat jej v časopise *European Journal of Homelessness* pro širší využití.

Seznam literatury naleznete v originálním dokumentu *Preventing Homelessness and Housing Exclusion: A Focus on Early Intervention* (*European journal of homelessness*, 2023, 17, 1: 27-30).

Sharon a Billy, ilustrační foto
z *The Centre for Homelessness Impact*

Rozhovor s Janem Milotou o prevenci ztráty bydlení

S Honzou Milotou jsme mluvili o tom, jaké jsou nedostatky u preventivních programů v ČR, proč lidé nejčastěji přicházejí o bydlení, jak může přímá úhrada pomoci nájemcům udržet si bydlení nebo o tom, co mohou dělat majitelé bytů, kteří nechtějí své nájemce vyhodit, ale nechtějí ani přicházet o příjmy z nájemného. Krátce jsme se věnovali i **Metodice prevence ztráty bydlení**, na které se Honza autorsky podílel a důležitosti krizových fondů. Celý rozhovor si můžete poslechnout na našem **YouTube kanále**.

Honzo, profesně působíš v Brně, kde byly realizovány jedny z prvních projektů prevence ztráty bydlení v ČR. Nejdřív to byl už v roce 2010 pilotní projekt Druhá šance, na který v letech 2011–2014 navázal systematictější projekt realizovaný Správou nemovitostí městské části Brno-střed s názvem „**Správa nemovitostí – prevence zadlužení a další podpůrné činnosti**“ (financovaný z evropských prostředků). Aktivitami v Brně-střed se následně inspiroval magistrát, který v partnerství s několika městskými částmi rea-

lizoval v letech 2018–2021 projekt s názvem „**Prevence ztráty bydlení ve městě Brně**“.¹ Celou dobu jsi byl nějakým způsobem u toho. Mohl bys popsat, na jaké bariéry a slepé uličky jste narazili, a co jste se naopak v průběhu naučili?

Zásadní věcí, která se neustále opakuje, je to, že je většinou jen velmi vágně formulováno, jaký má být cílový stav spolupráce podpory, tedy sociální služby, a pronajímatele. Konkrétně mám na mysli jasné definování situace, ve které pronajímatel ponechá

Jan Milota

Poradce pro ukončování bezdomovectví

Jan Milota rád obcím, jak mohou co neefektivněji zavádět různé nástroje na ukončování bezdomovectví. Kromě poradenství obcím se zaměřuje na rozvoj přístupu Housing First a rozvoj programů prevence ztráty bydlení. Je jedním z autorů Metodiky prevence ztráty bydlení.

1. Popis projektu a předběžné vyhodnocení viz str. 62 na [tomto odkazu](#).

ohroženou domácnost v bytě. Mám pocit, že toto je kámen úrazu všech preventivních programů.

Z výzkumů víme, že 82 až 87 % vyklizení je způsobeno dluhy na nájmu. Zbytek je rušení nočního klidu, špatné vztahy v domě a podobné situace. Myslím si, že u institucionálních pronajímatelů, zejména u obcí, je ten hlavní problém v tom, že často nepočítají se situací, kdy se nízkopříjmové domácnosti dostávají do finančních problémů opakovaně. Podpora v udržení bydlení mnohdy není jednorázová zakázka a s částí populace ji zkrátka budeme řešit opakovaně. To ale není špatně a dá se to očekávat. Je jen třeba o tom opakovaně komunikovat s členy volených orgánů, kteří většinou o prodloužení nájemních smluv rozhodují. Osobně se však domnívám, že by o těchto záležitostech měl rozhodovat někdo, kdo není pod takovým tlakem veřejnosti.

Obecně je třeba nastavit legitimní politiku, která povede k tomu, že v obecních bytech nebudou bydlet lidé se statisíčovými dluhy, ale ti, kteří vždy před prodloužením nájemní smlouvy své dluhy buď doplatí, nebo budou v kontaktu se sociálními pracovníky a budou své dluhy nějakým způsobem řešit. Doplatit dluhy před koncem nájemní smlouvy totiž není vždy úplně reálné. Naopak reálné často bývá dluh splatit v horizontu dvou až tří měsíců po prodloužení nájemní smlouvy.

Pokud se zachová model, ve kterém o prodloužení každé nájemní smlouvy rozhodují politici, je potřeba jim dodávat jednoznačné informace. Jestliže sociální odbor stojí za klienty, což se od něj očekává a je to tak správně, a bytový odbor odmítá dát nějaká doporučení nebo se tím vůbec nechce zabývat, je pro politiky těžké se v daných situacích zorientovat a rozhodovat. Často pak postrádáme člověka, který má reálnou šanci každý případ prošetřit a dát politikům konzistentní informace o tom, jestli je možné s da-

nou domácností na udržení bydlení pracovat.

Dále postrádáme již zmíněné nastavení kritérií, kdy budou smlouvy prodlouženy a kdy ne. Musíme jasně říct, co znamená, že daná rodina je potenciálně riziková pro své okolí a nájem jí bude ukončen, a v jakých případech jde jen o potřebu rodině poskytnout podporu a následně vyhodnocovat její dopady.

Taková kritéria jsou nutná, aby se svévole nerozhodovalo o jednotlivých případech, a aby se nevolila pouze jednoduchá řešení. Za funkční kritérium nepovažuji to, že rodina musí mít nulový dluh a nulové problémy se sousedy, aby jí byla prodloužena nájemní smlouva. Musíme se spíše ptát, zda je setrvání rodiny bezpečné pro její sousedy a jestli je možné s rodinou pracovat na problémech souvisejících se soužitím a následně vyhodnocovat efektivitu této práce. Vzniklé problémy by neměly být běžným a častým důvodem pro „vyhození“ člověka z bytu, ale měly by naopak podnítit práci v komunitě a se sousedstvím.

V úvodu jsi zmínil, že v bezmála devadesáti procentech případů dochází k vyklizení nájemce v důsledku dluhů na nájmu. Jak je vhodné s tím pracovat v rámci prevence ztráty bydlení?

Co se týká dluhů, neměli bychom se dostávat do situace, kdy vystěhujeme lidi pro marginální dluhy typu 5 nebo 20 tisíc, což není například pro městskou část většinou zásadní problém. Když víme, že mají například souhrnný dluh 300 milionů korun na bytovém fondu a budeme se bavit o tom, že cílem je vystěhovat každého, kdo dluží jeden nebo dva nájmy, tak je to hloupost. Navíc, vzhledem k nákladům na vystěhování a s tím spojeným dalším výdajům se takový postup ani finančně nevyplatí.

Současně je třeba si uvědomit, že lidé

čerpají dávky na bydlení hlavně v situacích, kdy je pro ně bydlení skutečně finančně nedostupné. Často se jedná o lidi, kteří mají exekuce. To znamená, že požadavek, aby si tito lidé našli práci, může být legitimní, ale práce jejich situaci často nevyřeší. Z logiky exekucí vyplývá, že když si najdou práci, sníží se jim příjmy z dávek a velmi často si nevydělavají tolik peněz, aby mohli po exekučních srážkách zaplatit nájem a uživit děti. Získání práce může jejich schopnost platit nájem naopak zhoršit. Proto jsou dávky na bydlení často základním nástrojem prevence ztráty bydlení a pro udržení bydlení je velmi důležitá spolupráce s ÚP ČR.

V praxi se nám například osvědčila přímá úhrada. My se dohodneme s klientem, že v případě, kdy mu chodí peníze a on je není schopen „uhlídat“ (vezme si je partner, dítě, lichvář apod.), postaráme se o to, aby je raději pro tyto účely vůbec neměl. Takovou dohodu jsme s klientem schopni udělat často velmi rychle.

Já mám teď třeba klientku v novém bytě od soukromého pronajímatele. Tři měsíce jsme mohli doplatek na bydlení posílat přímo na účet pronajímatele, protože paní s penězi nevycházela. Nebylo to kvůli tomu, že by neuměla hospodařit, ale kvůli tomu, že za ní neustále chodili lidé, kteří po ní něco chtěli a ona je neuměla odmítnout. Po třech měsících jsme se dozvěděli, že už to dál nejde a že tímto způsobem už peníze dál posílat nemůžeme. Paní musela vyzvednout složenku a prosila mě, abych ji šel vyzvednout s ní, protože se bála, že před poštou budou čekat známí, kteří po ní budou chtít peníze. Vyzvedli jsme složenku a šli jsme do banky, protože pronajímatel nesídlí v Brně. V bance jsme zaplatili 125 korun za to, že jsme mu peníze poslali. Mnoho lidí má představu, že umět si vyzvednout peníze a vyřídit v bance platbu je kompetence, která se má buď udržovat nebo naučit a rozvíjet. Neuvědomují si ale, že často je to postup, který

může placení nájmu ohrozit.

Když pracujete s přímou úhradou, jak řešíte situaci, kdy poplatky za energie nejsou vedené na pronajímatele a dávky se tak musí rozdělit?

Těch řešení je několik. Například se domluvíme s pronajímatelem, že přijme celou částku a poté za zbytek uhradí energie. Pokud je to potřeba, zbytek se doplácí z příspěvku na živobytí nebo z jiných zdrojů.

V projektech sociálního bydlení hrazených z OPZ+ je například možné platit manažera plateb, který přijme platbu na svůj účet, ze kterého posléze zaplatí nájem a energie. Úřad práce ČR může také dávku rozdělit a platit nájem a energie zvlášť, ale chápu, že je to pro ně složité a že na to často nemají personální kapacity. V zásadě jde jenom o to se s pronajímatelem domluvit, jakým způsobem se to dá provést.

Co může dělat majitel bytu, když jeho nájemce přestane platit nájem, ale on ho nechce vystěhovat? Nicméně, když kontaktuje sociální službu, tak ta mu jen sdělí, že musí přijít sám nájemce, jinak situaci nebude řešit?

Využití sociálních služeb je dobrovolné a když se o ni nepřihlásí sami zadlužení nájemci, často se říká, že se jim nechce řešit jejich problémy, že na to kašlou a budou v daném bytě bydlet do konce svých možností a potom se odstěhují někam jinam. Když se na to ale dívám z té druhé perspektivy, tak jsou ti lidé většinou vyděšení, že přicházejí o bydlení. Dokonce i tehdy, když o něj přišli desetkrát předtím.

Když nájemce dostane dopis o tom, že ho pravděpodobně vystěhují z bytu kvůli tomu, že neplatí nájem, dá se očekávat, že jen poměrně malá část lidí na to zareaguje tím, že okamžitě začnou shánět peníze, které v tu chvíli nemají. Tito lidé se bojí, neumí jednat s úřady a často se za to stydí. My se

snažíme čím dál tím víc pronajímatele vést k tomu, aby za zadluženým nájemcem zašli a řekli mu: „Máte dvě možnosti: ta první je, že vás vystěhujeme a nenaděláte s tím vůbec nic. Ta druhá je, že podepíšete tento papír, který nám dává svolení, že můžeme kontaktovat sociální službu, která se vám bude věnovat. Navštíví vás sociální pracovník a bude s vámi situaci řešit. A pokud to takto nastartujete, my vás tady necháme bydlet.“

Nemám pro to konkrétní důkazy, ale ze své praxe neznám nájemce, který by to nechtěl řešit a na něco takového nepřistoupil. Otázkou zůstává, zda jsou v daném území dostatečné kapacity sociální podpory.

Byl jsi členem týmu Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, který nejprve mapoval problematiku rizik ztráty bydlení a situaci v oblasti prevence v ČR, obeznámil ses při tom i s praxí v několika státech EU. Následně váš tým v roce 2015 sepsal Metodiku prevence ztráty bydlení, kterou později certifikovalo MPSV. Mohl bys ve stručnosti metodiku představit a zhodnotit, jestli se podařilo implementovat ji v praxi, případně co podle tebe implementaci ztěžuje?

Při práci na metodice jsme počítali s tím, že to bude materiál pro pracovníky ORP, kteří se díky ní dozvědí, jakým způsobem osoby ohrožené ztrátou bydlení vyhledávat a jak diagnostikovat, co se děje. Dalším krokem pak mělo být nastavení vhodných opatření. Pravdou ale je, že vůbec nevím, kdo a zda dnes metodiku využívá. Moc rád bych se zeptal těch 205 ORP, kdo z nich ji opravdu četl. Ale popravdě řečeno si myslím, že se nejedná o vysoké číslo.

Metodika nebyla napsaná úplně převětivým způsobem a je hodně schematická. Co se ale týká pasáží o široké depistáži, ty popisují nejčastější situace, které se věnují například spolu-

práci s psychiatrickými nemocnicemi, s klasickými nemocnicemi a s LDN tak, aby bylo možné zachytit osoby, kterým hrozí ztráta bydlení. Tedy aby byl někdo, kdo v nemocnici zjistí, zda ti lidé platí nájem nebo jestli jej někdo platí za ně. Případně začal řešit, pokud by k platbám nedocházelo.

Ve vůbec prvním tuzemském projektu založeném na principech Housing First (realizovaném statutárním městem Brnem v partnerství s neziskovou organizací IQ Roma servis pod názvem Rapid Re-housing) byl vytvořen krizový fond, který umožňoval udržení bydlení nájemců v situacích, kdy vznikl relativně nízký dluh na nájemném. Jaký byl jeho význam?

V projektu fond vznikl jako potřeba překonávat bariéru bezdlužnosti při prodlužování nájemní smlouvy, protože pro nájemce z projektu platila běžná pravidla pro prodloužení smlouvy. Zjistili jsme, že po roce bydlení mělo sedm rodin z padesáti průměrně dluh ve výši 2 až 5 tisíc korun a nebyly schopné ho před prodloužením smlouvy zaplatit. Řekli jsme si, že to nejlevnější, co můžeme udělat, je vytvořit tento fond a nastavit mu jasné podmínky čerpání.

Tím jsme si za cca 30 tisíc korun zajistili stoprocentní výsledek u padesáti rodin. To je velmi efektivní, když vezmete v úvahu, jak moc ohrožené ty rodiny byly, a že díky tak malé částce se všem prodloužily nájemní smlouvy o další rok. Myslím si, že tady aktuálně nic efektivnějšího nemáme.

Některé krizové fondy neposkytují klientům v nouzové situaci dary, ale bezúročné půjčky. Jaký je tvůj názor na takovou praxi?

To je vždy hlavně otázka nastavení daného fondu. Pokud konkrétní fond přistoupí na to, že poskytuje půjčky, je stěžejní oddělení podpory a kontroly (dohledu na dodržování dohodnuté-

ho splátkového kalendáře). Takové fondy si musí uvědomit, že zadluží již zadlužené lidi, a proto se nemusí ke svým penězům znovu dostat. Já jsem měl vždy za to, že je možné motivovat lidi k tomu, že jakmile se jejich situace zlepší, mohou nějaké peníze vložit zpět a pomoci tím dalším lidem v obdobné situaci. Případně jim vysvětlit, že pokud vloží něco zpět, peníze nejdou a mohou jim samotným v budoucnu znovu pomoci.

Podle mě je důležité vytvářet solidární prostředí. Lidé by měli vědět, že mohou, ale nejsem si jist, že by se jim mělo říkat, že musí. Pokud bude někdo chtít peníze vymáhat, tak by si měl zjistit, zda je to právně v pořádku, a pak si také uvědomit, že vymáhání nebo odpouštění dluhů něco stojí. Přirozeně se pak nabízí otázka, zda je takové nastavení udržitelné. Obvykle z toho vzniká velké množství administrativy a často bez výsledků. To mě vede k jednoduché úvaze, byť nekdovíjak převratné, že je lepší lidem ty peníze prostě dát.

Děkujeme za rozhovor!

Sedm let Housing First v ČR (zabydlování a prevence ztráty bydlení)

Článek se snaží shrnout nejrelevantnější výzkumy, které se věnovaly českým Housing-Led programům realizovaným mezi lety 2016-2022. Specifický důraz klade zejména na zjištění, která se týkají Housing First (HF) projektů a pokouší se o zodpovězení otázek: 1) Jak se realizuje HF v ČR? 2) Co víme o lidech, kteří byli zabydleni v rámci HF projektů? 3) Jaké dopady mělo HF na zabydlené domácnosti? 4) Díky čemu se dařilo většině nájemnic a nájemců udržet si bydlení a jak byli podporováni v tom, aby o bydlení nepřišli? Rozsah výsledků jednotlivých evaluací je veliký, proto je tento text pouhým subjektivním výběrem těch nejzajímavějších informací.

V minulém čísle magazínu jsme se věnovali otázce ukončování bezdomovectví. V článku od Eoina O'Sullivan jste se mohli dočíst, že ukončit bezdomovectví znamená především bezdomovectví předcházet a v případě, že k němu dojde, minimalizovat délku jeho trvání. Za tímto účelem Evropský parlament již v roce 2011 rozhodl o podpoře Housing-Led (HL)¹ přístupů jakožto metody, která může napomoci bezdomovectví ukončovat. Housing-Led přístupy sice neřeší a nemohou řešit nejdůležitější příčiny

bezdomovectví, kterými jsou chudoba, předluženost, nezaměstnanost a finanční nedostupnost bydlení, pomáhají však minimalizovat délku bytové nouze tím, že ohrožené domácnosti rychle zabydlí, a předchází jejich opětovnému bezdomovectví pomocí často intenzivní a flexibilní podpory, která je zaměřená na individuální potřeby každého jednotlivce. Vzhledem k tomu, že za jedno z hlavních kritérií úspěšnosti programů HL je většinou považováno množství lidí, kteří si nově získané bydlení udrží (respek-

Josef Hawel

Konzultant sociálního bydlení v projektu Podpora sociálního bydlení a jeho systémové zavádění v ČR

1. Termín Housing-Led definovala v roce 2010 porota Evropské konsensuální konference o bezdomovectví (European Consensus Conference on Homelessness). Tímto termínem se od té doby označují všechny přístupy, které bydlení považují za lidské právo a jeho poskytnutí osobám v bytové nouzi za základ řešení bezdomovectví. Mezi nejznámější Housing-Led přístupy patří Housing First, ostatní varianty

Housing-Led poskytují většinou méně intenzivní podporu a jsou určeny pro cílové skupiny, které nemají takovou potřebu intenzivní a komplexní podpory. Více se dočtete v publikaci, která byla výstupem z této konference a je dostupná na stránkách feantsa.org.

2. Za první HF projekt v ČR považují brněnský **Rapid Re-Housing**, který se realizoval v letech 2016-2018.

3. **Rapid Re-Housing (50)**, HF pro jednotlivce Brno (63) – neveřejná data MPSV, projekty v rámci výzvy č. 108 OPZ (280), dva Liberecké projekty (25 + 16), pražské organizace z doplňkové sítě sociálních služeb (129), Otrokovice mimo výzvu č. 108 (6), již zabydlené domácnosti v rámci výzev č. 007 a 101 OPZ+, které se hlásí k HF (129), projekty, které se v rámci pilotování implementace sociálního bydlení hlásily k přímému zabydlení a nikoliv k dostupnému systému (Plzeň, Ostrava, Praha 7, Chomutov, Jindřichův Hradec, Křižánky, Most, Velké Hamry, Veselíčko, Vír, Brno – bez započítání HF bytů: 286), již zabydlené domácnosti v rámci výzev č. 007 a 101 OPZ+, které využívají přístupu HL (105) – interní data MPSV platná k 1. 9. 2023. Další zhruba 300 domácností s menší intenzitou podpory bylo zabydleno v Praze do konce roku 2022.

4. Více se o důležitosti evaluací v programech HF můžete dočíst v **Evropské příručce bydlení** především na stranách 73-76.

5. Kontrafaktuální analýza (CIE) je nástrojem na měření dopadu veřejné intervence a vyjadřuje rozdíl mezi situací pozorovanou po intervenci (intervenční skupina) a situací, která by nastala, pokud by k intervenci nedošlo (kontrolní skupina). Výsledné hodnocení a výpočet efektu je založen na kvantitativních datech.

tive, množství lidí, kteří se nevrátí do situace bytové nouze), tak můžeme říct, že prevence ztráty bydlení je důležitou oblastí podpory všech projektů HL. To potvrzuje i to, že velká část projektů, které jsou realizovány ve výzvách č. 007 a 101 OPZ+, si jako doplňkovou aktivitu k zabydlování zvolily právě **prevenci ztráty bydlení**. V rámci této aktivity realizátoři vytváří systém včasného varování o hrozící ztrátě bydlení a systém včasné reakce nebo (a to je častější) podporují zabydlené nájemce z předchozích výzev, kteří mají komplexní potřebu podpory.

V České republice máme již sedm let zkušeností s realizováním různých projektů, které využívaly alespoň některých principů Housing First (HF).² Vzhledem k tomu, že pouze u některých se zkoumala věrnost původním principům americkému programu Pathways to Housing, může být diskutabilní, jaké projekty označit za HF a jaké bychom spíše přiřadili do jiné kategorie Housing-Led. Můžeme říct, že za oněch sedm let bylo zabydleno kolem 700 domácností s intenzivní podporou a dalších 700 s méně intenzivní podporou, což je zhruba 1 400 domácností v různých režimech Housing-Led.³ Uvážíme-li, že ve 280 domácnostech zabydlených v rámci výzvy č. 108 OPZ (Podpora programu Housing First) bydlelo 730 osob, tak celkově mohlo být podpořeno více než 3500 osob. Přesná čísla o tom, kolik žilo v zabydlených domácnostech souhrnně lidí, však nemáme. Z evaluací jednotlivých projektů máme však řadu jiných čísel a některým z nich se budu věnovat dále v textu.

Housing First je metoda, která je tzv. založená na důkazech (evidence-based), což znamená, že podle dosavadních výzkumů se ukazuje, že je efektivnější než alternativní přístupy. HF má jasně stanovené principy, které když se aplikují správně, tak intervence dosahuje dobrých výsledků. Tyto principy se mohou na základě dat

a výzkumů různě upravovat podle jednotlivých cílových skupin a lokálních kontextů, nicméně přílišné odchýlení od původního modelu by znamenalo, že by se daný přístup již neměl nazývat HF, aby nedocházelo k devalvací pojmu. Data a výzkum jsou tak nedílnou součástí programů Housing First, protože pomáhají poskytované služby zdokonalovat, přizpůsobovat, měřit jejich efektivnost, finanční udržitelnost, prosazovat jejich šíření a udržovat kvalitu spojenou s metodou HF.⁴

Důležitost takových výzkumů si uvědomují i některé programy HF v ČR. Důkazem může být, že hned první projekt (Rapid Re-Housing), který vycházel z principů HF, vynaložil **jednu třetinu svého celkového rozpočtu** na svoji evaluaci a nyní byl dokončen **výzkum**, který hodnotil jeho dopady po pěti letech. V rámci Rapid Re-Housingu (RRH) vznikla v ČR unikátní **kontrafaktuální evaluace**⁵, díky které bylo možné měřit, k jakým změnám u zabydlených domácností vede podpora pomocí HF.⁶ V rámci evaluace se však neměřil jen efekt HF na životní situaci podpořených rodin, ale prováděla se i finanční cost-benefit analýza a pilotně se ověřovala věrnost programu původnímu modelu (fidelity). Později se realizoval i další výzkum, který se zaměřoval na příčiny vzniku dluhů na nájemném a službách u některých domácností. Další řada evaluací a výzkumů vznikla o projektech, které byly realizovány v rámci výzvy 108 OPZ. Některé výzkumy si nechali zpracovat nebo si sami zpracovali konkrétní realizátoři⁷, ale souhrnná data máme hlavně díky oddělení evaluací MPSV a díky výzkumům, které provedla Platforma pro sociální bydlení. Oddělení evaluací MPSV vydalo dokument **Souhrnné vyhodnocení dosavadních zjištění k realizaci výzvy č. 108 OPZ**, ve kterém zmiňuje nejdůležitější výsledky evaluací od MPSV, ale i PSB a na všechny tyto studie odkazuje.⁸ I liberecký projekt, který byl realizován mimo výzvu 108, má vlastní evaluaci.⁹

Co víme o HF v ČR?¹⁰

Projekty HF v ČR jsou buď malé (do 20 podpořených domácností) nebo střední velikosti (30 až 60 podpořených domácností). Na jednoho klíčového pracovníka připadalo 5 až 15 domácností¹¹ a odhadem se klíčoví pracovníci průměrně věnovali 6 až 11 hodin jednomu klientovi měsíčně.¹² Tyto aktivity jsou převážně financované z evropských peněz. Podílí se na nich zhruba rovnoměrně obce a NNO¹³, to odpovídá i podobnému podílu obecních a soukromých bytů, které byly v projektech pronajaty klientkám a klientům.¹⁴ Kdybychom započítali i pražské sociální byty, kde byla poskytována podpora pomocí principů HF, tak bude více bytů obecních. Z 20 obcí, které jsou nejvíce zasažené bytovou nouzí v ČR, mělo na svém území HF program pouze 11. Projekty HF zcela chyběly v Karlovarském kraji, Středočeském kraji, Královéhradeckém kraji i v Pardubickém kraji. Co se týká věrnosti původnímu modelu, tak ta byla měřena u RRH a pak pomocí mírně odlišné metodologie také u 11 dalších programů (z nichž 9 bylo z výzvy č. 108 OPZ)¹⁵. V ČR většina programů dosahuje střední věrnosti (vysoké věrnosti nedosáhl žádný). Během obou měření fidelity se ukázalo, že HF v ČR **má největší problémy v oblasti širě poskytovaných služeb**. Ukazuje se, že pro lidi se zkušeností s bytovou nouzí je málo vhodných dobrovolnických a vzdělávacích aktivit, což může být z části zapříčiněno i zdánlivě nízkou poptávkou po nich (která může být dána i tím, že se jedná o malé programy s malým množstvím klientů). V ČR bychom našli i příklady dobré praxe, kde se organizacím daří klientky a klienty se zkušeností s bezdomovectvím zapojovat jak do dobrovolnických, tak do vzdělávacích aktivit, ale většinou se jedná o aktivity, které se dějí přímo v rámci těchto organizací. Důvodem nízké poptávky (nebo nevhodnosti nabízených aktivit) mohou být i zdra-

votní a psychické potíže, kterými řada klientů HF trpí. U programů, kde jsou cílovou skupinou rodiny, to může být i nedostatek času a absence lidí a institucí, kteří by mohli klientkám a klientům pohlídat děti. V dobrovolnických a vzdělávacích aktivitách tak můžeme sledovat podobné překážky jako v případech hledání nových zaměstnání. Sami klienti, se kterými byly prováděny rozhovory, většinou uváděli, že nevyhledávají kontakty s cizími lidmi a svůj volný čas raději tráví doma úklidem a sledováním televize, či péčí o děti a domácí mazlíčky.¹⁶ U dalších služeb, jakými jsou spolupráce s psychiatrickými, adiktologickými a zdravotnickými službami, může být v řadě případů na vině nedostatečná nabídka těchto služeb v některých lokalitách, ale i malý počet klientů se specifickými potřebami, který vede k tomu, že se nevyplatí mít multidisciplinární tým, který by tyto služby sám zajišťoval. Absenci těchto poskytovaných služeb by částečně mohly překonat některé nové projekty (podpořené z výzev č. 007 a 101 OPZ+), které mají jako své vedlejší činnosti jak zakládání multidisciplinárních týmů, tak participativní a komunitní aktivity.

Další doménou, kde věrnost jednotlivých projektů byla nízká a částečně navazuje na předchozí problematiku, je oblast **struktury týmů a lidských zdrojů**, kde největší odchylka od původního modelu, ale i od většiny jiných evropských projektů, byla zejména v typech problémů a ve zkušenostech, které zabydlené osoby před vstupem do projektu měly. Zatímco v RRH byly cílovou skupinou rodiny s dětmi a jen 20-25 % z nich mělo zkušenost s pohlídkou bezdomovectvím, pobytem v noclehárnách, s psychiatrickou hospitalizací, problémy v oblasti duševního zdraví a užíváním alkoholu a/nebo drog¹⁷, tak v projektech podpořených z výzvy č. 108 OPZ platilo, že rodiny s dětmi tvořily zhruba polovinu zabydlovaných domácností, zbytek byli jednotlivci či dospělí bez dětí. Lidé

6. Analýza výchozího stavu účastníků z cílové skupiny projektu (2018), Průběžná evaluační zpráva 1 (2018), Průběžná evaluační zpráva 2. Dopady zabydlení po šesti měsících od nastěhování (2018), Závěrečná evaluační zpráva / Analýza cílového stavu. Dopady zabydlení po 12 měsících od nastěhování (2018).
7. Evaluační projekty Portavita – Housing First (zpracovala Ostravská univerzita), Bydlení především: Testování konceptu Housing First v Jihlavě (jde spíše o data z registračního týdne), Pilotní projekt Housing First v Jeseníku.
8. Housing First Charakteristika zabydlených domácností (MPSV), Housing First: rok po nastěhování změny u zabydlených domácností (MPSV), Ověření přínosů projektů Housing First pro zabydlené osoby – kvalitativní šetření (zadavatel MPSV), případové studie Jihlava a Romodrom (MPSV), Závěrečná zpráva o hodnocení věrnosti původnímu modelu HF (PSB), Závěrečná evaluační zpráva projektu Podpora úspěšného šíření přístupu Housing First v České republice (PSB), Analýza podmínek a faktorů rozvoje a udržitelnosti programů HF (PSB). Dále byla uspořádána fokusní skupina, kde se realizátoři některých projektů bavili o svých zkušenostech (zadavatel MPSV).
9. Evaluační projektu Centrum bydlení Liberec, která se příliš nevěnuje charakteristice zabydlených domácností a změnám, které domácnosti díky bydlení dosáhly, ale spíše vyhodnocuje nastavení systému.
10. Zde pracují zejména s daty o již ukončených programech: Rapid Re-Housing, 13 projektů HF z výzvy 108 OPZ a občas zahrnují i Liberecké programy nebo Brněnský program HF pro jednotlivce. Opomím tu poměrně velký počet domácností, které byly zabydleny v Praze, protože se mně nepodařilo sehnat k nim žádná data, kromě těch, která jsou v mapě Housing First v Praze v roce 2020 na

stránkách hf.socialnibydeni.org.

11. Číslo uvádím podle Závěrečné zprávy o hodnocení věrnosti původnímu modelu, kde se o 11 projektech píše: *V průměru pracovali klíčoví pracovníci se 7,8 klienty. Ve třech případech šlo o čtyři až 5,5 klientů, ve třech případech o sedm nebo osm klientů, ve třech případech o devět nebo deset klientů a v jednom případě o 12 klientů (sloupec 15). Takto nízký case load se v zahraničí využívá spíše výjimečně a většinou tomu tak je u týmů, jež se soustředí na klienty s komplexní potřebou podpory (typicky s duálními diagnózami) a ze závěrečné zprávy RRH: Jeden pracovník měl na starost 11-15 rodin, kterým se primárně věnoval jako jejich klíčový pracovník. V průměru terénní tým realizoval 6-10 osobních kontaktů s rodinou za měsíc. (s. 16)* 12. Číslo je pouze orientační a vztahuje se pouze k projektům z výzvy č. 108 OPZ, vypočítal jsem ho z dat, které jsou v tabulce 9: Počet hodin přímé práce s domácnostmi za 1 rok od nastěhování, která je k dispozici v dokumentu *Housing First: rok po nastěhování změny u zabydlených domácností* (s. 33). Jedná se tedy o průměr za rok. Spolupráce je většinou na začátku vstupu do projektu o dost intenzivnější než pár měsíců po zabydlení. Je třeba přihlídnout i k tomu, že tato data jsou z období, kdy probíhala pandemie Covid-19.

13. 10 Obcí: Brno (3x), Liberec (2x), Otrokovice, Jihlava, České Budějovice, Most, Plzeň a 12 NNO: IQ Roma servis, Boétheia, Centrom, Dobrovolnické centrum, Oblastní charita Jihlava, Ledovec, Romodrom, Mezi proudy, Fokus ČB, Slezská diakonie, Spolek PORTAVITA, Vavřinec. V případech, kde projekt probíhal ve spolupráci Obce a NNO, tak počítám jak obec, tak NNO. Nepočítám NNO, které byly do projektu chvilu zahrnuty v Liberci.

14. Nicméně neplatí 100%, že projekty obcí

bez střechy trpící duševním onemocněním nebo závislostí na návykových látkách vč. alkoholu, pro které je nastavení programu určeno, představovali nižší jednotky procent ze všech zabydlených domácností.¹⁸ Podmínky soukromých pronajímatelů, ale i předsudky výběrových komisí obcí a tlak veřejnosti, tak mohly mít vliv na to, že české HF se primárně nezaměřuje na lidi s dlouhodobou zkušeností s bezdomovectvím, kteří trpí duální diagnózou, ale spíše na chudé rodiny v bytové nouzi, které zřejmě často nemají takovou potřebu komplexní podpory. Rovněž zkušenosti týmů a jednotlivých pracovníků mohly vést k tomu, že při psaní projektů a při samotném výběru upřednostňovali typ klientů, se kterými dané organizace měly dlouhodobější zkušenosti a logicky s nimi uměly nejlépe pracovat. Vzhledem k tomu, že HF je určeno především pro lidi, kteří většinou sítí existujících služeb propadávají, není překvapující, že před vznikem projektů HF příliš organizací dlouhodobé zkušenosti s tímto typem klientů nemělo nebo o možnosti „úspěchu“ těchto lidí měly určité pochybnosti. Tito lidé také mohou mít sníženou schopnost nebo motivaci podporu vyhledávat. Malý výskyt lidí s duální diagnózou v českých projektech HF může být dán i tím, že může být obtížné pomocí dotazníkového šetření tyto problémy klientek a klientů HF odhalit, takže ve skutečnosti jich může být více, než si podle dat myslíme. Do první vlny HF v ČR se zapojilo minimum organizací, které by jako hlavní cílovou skupinu měly lidi s duševním onemocněním nebo se závislostí. Je na škodu, že do podoby těchto nových a inovativních služeb, které vznikaly v první vlně HF v ČR, byly jen minimálně zapojeni samotní klienti a lidé se zkušeností s bytovou nouzí, závislostmi, duševním onemocněním, pobytem v institucích (dětské domovy, vězení, psychiatrické nemocnice apod.). Což je jedním z dalších bodů, který českým projektům snižoval věr-

nost původnímu americkému programu.

Kdo jsou lidé, kteří díky HF programům získali byt?¹⁹

V 54 % případů získaly byt domácnosti s dětmi, ve většině případů šlo o samoživitele a samoživitelky (33 %), o něco méně bylo tzv. „úplných rodin“ (21 %).²⁰ Dále se do bytů v režimu HF stěhovalo 35 % jednotlivců a 8 % vícečetných bezdětných domácností, u 3 % domácností je uváděna kategorie „jiné“. O pohlaví podpořených osob nemáme úplná data, ale vzhledem ke struktuře zabydlovaných domácností můžeme usuzovat, že podpořeno bylo více žen.²¹ Co se týká věku, nejvíce byli zabydlováni lidé ve středních letech (30 až 50 let). Ženy byly častěji mladší (do 39 let) a muži starší.²² O vzdělání máme informace pouze z evaluací MPSV, které ukazují, že 63 % zabydlených lidí mělo pouze základní vzdělání a 29 % mělo střední vzdělání bez maturity (tzv. učiliště či střední odborné učiliště). To potvrzuje výsledky studií, které říkají, že **vzdělání je v ČR nástrojem reprodukce chudoby a nerovností**. Ačkoliv většina klientů HF byla v produktivním věku, tak zaměstnání před nastěhování mělo zhruba jen 20 % z nich (ti měli špatně placenou práci).²³ V domácnostech, kde bylo více dospělých osob mohl/a mít placenou práci partner/ka. V případě RRH mělo práci 59 % partnerů (téměř všichni z těch, kdo neměl zdravotní potíže). V případě projektů 108 OPZ víme jen to, že 11 % domácností mělo příjem z placené práce partnera, nevíme však v kolika domácnostech byl partner a jaký podíl je partnerů s prací a bez práce.²⁴ Absence placeného zaměstnání u většiny zástupců domácností měla několik hlavních důvodů. Zde uvádím některé bariéry, které byly (nebo mohly být) příčinou nízké zaměstnanosti členek/členů zabydlovaných domácností:

1) Mateřská a rodičovská dovolená

(RRH: 57 %, u projektů podpořených z výzvy č. 108 OPZ nemáme data²⁵). V brněnském projektu pro jednotlivce se uvádí rodiny na mateřské/rodíčkovské a v nějakém typu důchodu souhrnně a jedná se o 37 %.

2) **Zdravotní důvody a stáří** – invalidní důchod, pracovní neschopnost v době dotazování, péče o člena rodiny s postižením, starobní důchod (RRH: 28 %, 108 OPZ: min. 19 %²⁶, HF pro jednotlivce: min. 25 %²⁷). V evaluační zprávě OPZ 108 se také dozvíme, že 51 % respondentů se potýká s dlouhodobou nemocí.

3) **Špatný psychický stav** – Zatímco u RRH se pomocí K-6 indexu²⁸ zjistilo, že 39 % dotazovaných se umístilo v zóně velké pravděpodobnosti vážného duševního onemocnění (a 55 % samo uvedlo, že má psychické potíže), tak u projektů z výzvy č. 108 OPZ to bylo ještě více a v zóně velké pravděpodobnosti duševních potíží se objevilo 42 % respondentů (přičemž u 23 % respondentů sociální pracovníci uvedli, že trpí duševním onemocněním). V brněnském projektu pro jednotlivce přímo trpělo duševním onemocněním 33 % respondentů.

4) **Předluženost** – U RRH nemělo před zabydlením své dluhy pod kontrolou (dluhy rostly) 45 % respondentek (ale nějaký dluh měly prakticky všechny), u 108 OPZ rostly dluhy u 21 % domácností (žádné dluhy však nevedlo jen 13 % domácností). V případě HF pro jednotlivce měla dluhy také většina klientů. Přitom je známo, že v ČR se předluženým domácnostem mnohdy nevyplatí legálně pracovat ani vstoupit do oddlužení, protože legální práce může domácnostem snížit příjmy, což u chudých domácností může mít vážné následky.

5) Mezi další překážky pro hledání nebo udržení zaměstnání patřilo **nevyhovující bydlení**, ze kterého domácnosti do HF přicházely. Bytová nouze často lidem výrazně ztěžuje

ranní vstávání, dodržování nějaké pravidelnosti, dochvilnost (například kvůli nedostatku spánku, kterým v projektech z výzvy č. 108 OPZ před zabydlením trpělo 44 % lidí), mnohdy znemožňuje nebo komplikuje i hygienu a sebekpěči, přístup k internetu apod., tedy věci, které jsou důležité při hledání a udržení si zaměstnání. Většina lidí do HF v ČR přišla z ubytoven²⁹ a azylových domů (V RRH šlo o 53 %, v brněnském HF pro jednotlivce o 44 % a v projektech z výzvy č. 108 OPZ o 45 %).

6) **Diskriminace Romů** na trhu práce – máme sice legislativu, která umožňuje diskriminaci postihovat a občany proti ní chránit, ale dokazování diskriminace je často náročné a zdlouhavé a dá se očekávat, že většina lidí ji vůbec nenahlásí. V RRH bylo 67 % romských nebo smíšených domácností.³⁰ V projektech z výzvy č. 108 OPZ to bylo 42 % romských nebo smíšených domácností.³¹ V obou projektech dohromady bylo zhruba 46 % romských nebo smíšených domácností. Když je v evaluacích projektů řeč o diskriminaci, tak se převážně týká bydlení. Diskriminaci na pracovním trhu reportovaly jen 4 ženy v RRH.

7) **Regionální nerovnosti** – 57 % zabydlených domácností z výzvy č. 108 OPZ žilo v Moravskoslezském a Ústeckém kraji, kde je nejvyšší nezaměstnanost z celé ČR. Třetím krajem s nejvyšší nezaměstnaností je Jihomoravský kraj, kde byl realizován projekt RRH, HF pro jednotlivce a jeden z projektů z výzvy č. 108 OPZ. Můžeme tedy říct, že většina klientů HF pochází z regionů s nejvyšší nezaměstnaností.

Kromě bytové nouze a chudoby, která má (jak jsme mohli vidět i z dat uváděných výše) výrazné dopady na fyzické i **duševní zdraví**, klienti HF čelili před nastěhováním (a často i po něm) do sociálních bytů mnohým dalším potížím. Vyhrůžování násilím nebo zneužívání zažívalo před vstupem do projektu podle dat 12 % žen v RRH, 31 %

pracují jen s obecnými byty a projekty NNO s byty ze soukromého trhu. Vyskytly se i případy obecních projektů, které hledaly byty na soukromém trhu a ne jeden projekt NNO zabydloval do obecních bytů.

15. Závěrečná zpráva o hodnocení věrnosti původnímu modelu HF (s. 15)

16. Ověření přínosů projektů Housing First pro zabydlené osoby – kvalitativní šetření (s. 40-43)

17. Závěrečná evaluační zpráva / Analýza cílového stavu. Dopady zabydlení po 12 měsících od nastěhování (s. 67)

18. Oddělení evaluací (802) MPSV, Souhrnné vyhodnocení dosavadních zjištění k realizaci výzvy č. 108 OPZ – podpora programu housing first. (Teprve bude publikováno), s. 23.

19. Data nemáme o všech lidech, kteří bydleli v bytech v rámci HF projektů. Za každou domácnost byl dotazník vyplněn jen s jednou osobou, která domácnost zastupovala. V této kapitole pracuji zejména s daty z Analýza výchozího stavu účastníků z cílové skupiny projektu (Černá, Ripka, Bartošová, 2018a) a z Housing First Charakteristika zabydlených domácností (Oddělení evaluací (802) MPSV, 2022).

20. V případě projektů výzvy č. 108 (n=255) to bylo 54 % rodin s dětmi (37 % případů byli samoživitelky a samoživitelé, takže více než polovina), 32 % jednotlivců a 10 % vícečetné domácnosti bez dětí, zbývající 4 % jsou uvedena jako jiný typ domácnosti. U RRH (n=50) šlo ze 100 % o rodiny s dětmi (46 % samoživitelky a samoživitelé). V Brněnském projektu pro jednotlivce (n=63) bylo 75 % jednotlivců, 18 % rodiny s dětmi (8 % samoživitelky), 5 % bezdětné páry, 2 % jiné.

21. Ve výzvě č. 108 evaluační dotazník za domácnost vyplnilo 67 % žen a 33 % mužů. Občas se ale stávalo, že v domácnosti bylo více podpořených osob než

jedna (ale dotazník vždy vyplňovala jen jedna), ale i kdyby tyto osoby byly zahrnuty do výzkumu, tak by pravděpodobně mezi podpořenými zůstal vyšší podíl žen.

22. RRH: *Věk dotazovaných se pohyboval mezi 18 a 63 lety (v čase dotazování), čtvrtina byla mladší 28 let, nejčastěji bylo respondentkám mezi 30-36 lety a průměrný věk byl 35 let. Analýza výchozího stavu účastníků z cílové skupiny projektu (s. 14)*

108 OPZ: *Průměrný věk zástupců zabydlovaných domácností byl 43 let, prostřední hodnota – medián – byl 42 let. Nejmladšímu zástupci domácnosti, který vstoupil do šetření, bylo 18 let, nejstaršímu 74 let. U skupiny žen byl průměrný věk respondentek reprezentujících zabydlované domácnosti 39 let, u skupiny mužů byl průměrný věk 50 let.*

23. Zaměstnaní mělo v RRH: 20 %, 108 OPZ: 23 %, Brno jednotlivci: 24 %.

24. V 108 OPZ bylo 9 % ženatých/vdaných a 4 % žijících v nesezdaném soužití, zbytek domácností uváděl, že jsou svobodní, rozvedeni nebo vdovi/vdovci. Což je 13 % domácností, kde se zdá, že byl partner/ka. Ale vzhledem k tomu, že rodiny, které nebyli samoživitelé tvořili 17 % a 10 % bylo vícečetných domácností, tak můžeme usuzovat, že partner nebo partnerka byli alespoň ve 27 % domácností, což by znamenalo, že ve 41 % případů měl partner nebo partnerka práci.

25. Nemáme ani data kolik bylo v domácnostech dětí do 4 let. Víme, že starších dětí, než jsou 4 roky bylo minimálně 77. To znamená, že 200 dětí mohlo být a nemuselo pod 4 roky.

26. Opět nemáme přesná data, víme že: starobní důchod 10 %, péče o osobu s postižením 8 %, invalidita II. a III. stupně 19 %, ale tyto kategorie se mohou překrývat.

27. Starobní důchod: 11 %, invalidní (II. nebo III. stupeň) 25 %, poživatelé příspěvku na

lidí v projektech z výzvy č. 108 OPZ mělo zkušenost s domácím násilím, takovou zkušenost mělo i 8 % respondentek v brněnském projektu pro jednotlivce. Další věcí, která může komplikovat lidem život a která je spojena často s chudobou a traumatem, jsou závislosti. Zatímco v evaluacích RRH tuto oblast života lidí příliš nesledovali, protože málokdo se k problémům s užíváním návykových látek sám hlásil, tak v projektech z výzvy č. 108 OPZ tyto problémy neidentifikovali sami klienti, ale vyhodnocovali je klíčoví pracovníci. O problematice užívání alkoholu a jiných psychoaktivních látek mluvili v 15 % případů. V případě brněnského HF projektu pro jednotlivce se uvádí až 41 % lidí, kteří měli problémy s alkoholem nebo jinými látkami. Závislosti jsou pravděpodobně větší problém u jednotlivců než u rodin s dětmi. Každopádně jak u domácího násilí, tak u závislostí se často jedná o skrytý jev, jehož měření není tak snadné a čísla tak mohou být podhodnocená.

Kdybychom na základě těchto dat měli zodpovědět otázku, kdo je „typický“ klient HF v ČR, tak bychom s velkou mírou nadsázky mohli říct, že je to matka samoživitelka kolem 35 let s jedním dítětem ve vlastní péči. S nízkým formálním vzděláním, nezaměstnaná, zadlužená, ve velkém stresu, který často způsobuje deprese, úzkosti nebo jiné psychické problémy a která v posledních letech bydlela v ubytovně nebo azylovém domě v Ústeckém nebo Moravskoslezském kraji.

Jaké změny přinesly projekty HF do života podpořených domácností po jednom roce?

Za nejvýznamnější změnu lze považovat, že domácnosti získaly standardní a uzamykatelný byt s vlastní kuchyní, koupelnou, toaletou, v naprosté většině případů bez štěnic, plísní a s fungujícím topením, na který měly klasickou nájemní smlouvu (nejčastěji

na jeden rok). Často díky sociálnímu bydlení získaly prostor pro děti, kde si mohly hrát a dělat úkoly do školy a většinou měly i vlastní postel. V nových bytech měly více soukromí, klidu, cítily se v nich bezpečněji a také často pociťovali větší jistotu a stabilitu než v předešlém bydlení. V projektech 108 OPZ vzrostla spokojenost s bydlením oproti předešlému „bydlení“ u 89 % domácností (94 % nájemců bylo v nových bytech spokojených). V RRH byli nájemci z projektu dvakrát spokojenější s bydlením než lidé z kontrolní skupiny, kteří se do projektu nedostali. Spokojenost nevrstla jen u samotného bydlení, ale lidé často hodnotili i novou lokalitu/čtvrť jejich bytu jako lepší, než byla jejich předešlá adresa. Ve výzvě 108 OPZ pozitivní posun ve spokojenosti se sousedstvím nastal u 65 % respondentů (spokojených bylo 86 %) v RRH u 19 % (nižší nárůst spokojenosti s lokalitou v projektu RRH může být dán tím, že 58 % bytů bylo umístěno v lokalitách s vysokou koncentrací sociálně vyloučených osob). Toto nové bydlení mělo výrazný vliv na zlepšení duševní pohody a snížení míry stresu u klientů HF. U výzvy č. 108 OPZ klesl počet respondentů s vysokou úrovní stresu z 44 % na 21 %, u RRH to bylo z 39 % na zhruba 10 %. V projektech výzvy č. 108 OPZ se zvedla celková spokojenost se životem u 57 % klientů (zhoršila u 6 %), rovněž se u 47 % klientů zlepšil spánek (zhoršil u 18 %). V jiných oblastech života se ukazuje, že rok je příliš krátká doba na výrazné změny, ale i přesto často docházelo k jejich mírnému zlepšení.³² Oblasti sociálního začlenění (u stigmatizovaných a vyloučených osob) či zvýšení příjmů domácnosti (například skrze zaměstnání) jsou často úzce provázány se strukturálními problémy společnosti a s osobní historií daných jednotlivců a rodin (často traumatickou). Ukazuje se, že takové věci nevyřeší rok strávený v lepším bytě, byť spojený s intenzivní sociální prací. To dokazují i výsledky podobných programů

ze zahraničí.³³

Bydlení si ve výzvě 108 OPZ udrželo po jednom roce 85 % nájemců (respektive 93 %³⁴ nájemců o bydlení nepřišlo). U RRH si 96 % nájemkyň bylo schopno udržet bydlení po dobu jednoho roku. To jsou vynikající výsledky, které **odpovídají programům HF v Evropě a ve světě**. Lze samozřejmě očekávat, že tato pozitivní čísla se budou s přibývajícím rokem trochu zhoršovat, máme náznaky toho, že pro udržení takto dobrých výsledků je stěžejní dlouhodobá podpora, která u některých domácností přesáhne rámec jednoho nebo dvou let. V evaluacích výzvy 108 OPZ se ukázalo, že díky podpoře HF vzrostl počet lidí, kteří uvedli, že v případě vážného problému se mají na koho obrátit. Konkrétně zdvojnásobil počet těch, kteří uvedli, že se mohou spolehnout na svého sociálního pracovníka. Mezi lidmi v bytové nouzi mohou být častěji lidé, kteří v životě zažili několikanásobné odmítnutí a narušení důvěry, proto pro ně může být vztah s přijímacími a nesoudícími sociálními pracovníky ozdravný a zvyšovat jejich sebevědomí a schopnosti. Je zde však i zvýšené riziko **závislosti na službě**, proto je důležité, aby pracovníci byli **podpurní a ne „nápomocní“**.

Jak předcházely projekty ztrátě bydlení u svých klientek a klientů?

Vzhledem k tomu, že klientky a klienti HF byli běžnými nájemci se standardní nájemní smlouvou, tak udržet si bydlení znamenalo plnit dvě hlavní podmínky: 1) platit nájem a 2) být dobrými sousedy.³⁵ V projektech výzvy 108 OPZ během prvního roku bydlení tyto dvě podmínky nenaplnilo jen 7 % klientů (17 domácností). V evaluacích se nedočteme, kterou z těchto dvou podmínek bylo pro klienty náročnější dodržovat. Z orientační tabulky, kterou realizátoři vyplňovali pro projekt Podpora sociálního bydlení, vyplývá, že častěji lidem ne-

byla prodloužena (nebo byla předčasně ukončena) smlouva kvůli vzniklým dluhům (více než polovina případů), zbývající klienti měli problémy s dodržováním domovního řádu a se soužitím se sousedy (méně než polovina případů). V některých domácnostech šlo o kombinaci dluhů a špatných sousedských vztahů. V RRH přišly o bydlení během prvního roku dvě rodiny (4 %), které měly velké dluhy na nájem.

Jaká opatření projekty využívaly, aby klienti nepřišli o bydlení kvůli dluhům na nájemném? Zde uvádím výčet intervencí, který není úplný, a jednotlivé intervence se nedělaly vždy a u všech domácností, ale jen tam, kde to mělo smysl, kde si to domácnost přála a kde to bylo možné:

- **Mapování finanční a dluhové situace** domácností před zabydlením a výběr vhodného bytu (na který domácnost bude mít peníze).
- Podpora při **výběru vhodného dodavatele energií a ve vhodném nastavení záloh**.
- Společná průběžná **kontrola spotřeby energií** (a rozhovory o **možnostech úspory**) a vody (občas se díky tomu odhalila technická závada na domě apod.).
- Podpora nebo zprostředkování podpory (či rada), jak drobnými úpravami bytu, jednotlivých spotřebičů či zvyků **snížit spotřebu energií a vody** (sem může patřit i podpora v door managementu, protože časté, početné a dlouhé návštěvy mohou výrazně zvýšit spotřebu domácnosti).
- Podpora při **vyřízení dávek** a v jejich udržení (využíval se i institut přímé úhrady nebo zvláštního příjemce). Podpora při vyřízení důchodů.
- Podpora hledání řešení úhrady ná-

pěči nebo pečující osoba (II., III. nebo IV. st.) 8 %.
Tyto kategorie se mohou překrývat.

28. Kessler Psychological Distress Scale (K6+) na scienceofbehaviorchange.org.

29. O velmi špatných podmínkách k bydlení na ubytovnách se můžete dočíst v **Ověření přínosů projektů Housing First pro zabydlené osoby – kvalitativní šetření** na str. 14-17.

30. Závěrečná evaluační zpráva / **Analýza cílového stavu. Dopady zabydlení po 12 měsících od nastěhování** (s. 35).

31. **Housing First Charakteristika zabydlených domácností** (s. 13).

32. O celkových dopadech bydlení na životy rodin se dočtete v **evaluačních zprávách: Závěrečná evaluační zpráva / Analýza cílového stavu. Dopady zabydlení po 12 měsících od nastěhování a Housing First: rok po nastěhování změny u zabydlených domácností**.

33. Očekávání tvůrců politik a poskytovatelů služeb však musí zůstat realistická. Ukončení bezdomovectví poskytuje platformu pro další kroky směrem k sociálnímu začlenění, ale není jeho zárukou a pro nejvíce marginalizované osoby může být často realističtější cílem relativní integrace. Přesto je zapotřebí dalších pokusů o úspěšné překonání stigmatizace, sociální izolace, chudoby a nezaměstnanosti, a to nejen na úrovni jednotlivých projektů, ale také na strukturální úrovni. Totéž platí pro strukturální vyloučení zranitelných osob z trhu s bydlením. (Volker Busch-Geertsemam, Volker Busch-Geertsemam, **Housing First Europe Final Report**, s. 88). Stávající výzkumné poznatky o programu Housing First ukazují, že cíle boje proti sociální izolaci a podpory integrace do komunity jsou všeobecně uváděny jako náročné na dosažení. (Johnsen, S, Blenkinsopp, J & Rayment, M 2021, **Scotland's Housing First Pathfinder Evaluation: First Interim Report**,

s. 58).

34. Pouze 7 % nájemců o bydlení přišlo (byla jim ukončena nebo neprodloužena nájemní smlouva). Dalších 6 % nájemců, kteří po roce v bytech HF nebydleli z nich odešli sami a přestěhovali se do jiného bydlení a 2 % bohužel zemřeli.

35. Pak se mohou nastat situace, kdy člověk o bydlení přijde i když platí nájem a dobrým sousedem. To se může stát, když majitel chce svůj byt pronajmout někomu jinému a nájemci neprodlouží nájemní smlouvu nebo když nájemce páchá trestnou činnost a nastoupí na delší období do vězení, či když je nájemce dlouhodobě hospitalizován a nemůže si dovolit hradit dál nájem, ale k těmto věcem v projektech prakticky nedocházelo.

36. Více o prevenci a řešení sousedských stížností se můžete dočíst v brožurě projektu Podpora sociálního bydlení a jeho systémové zavádění v ČR *Prevence a řešení sousedských stížností*, která vychází i ze zkušeností realizátorů HF. Nebo si můžete pustit *webinář* na toto téma.

jmu v případě dlouhodobé hospitalizace.

- Podpora skrze **materiální a potravinovou pomoc**, nábytkové banky, šatníky apod. aby domácnosti ušetřily a mohly dát své finanční prostředky do úhrady nákladů na bydlení.
- Podpora při **včasné komunikaci s pronajímateli** v případě, že rodina ví, že ji nezbude dost peněz na náklady na bydlení.
- Podpora (nebo zprostředkování podpory) při **nastavování splátkových kalendářů** například u poskytovatelů energií nebo pronajímatelů.
- Nasíťování na **dluhové poradenství** (pokus o zastavení protiprávních exekucí, napadení doložky, návrhy na zastavení nebo odklad exekuce, spojování exekucí, insolvence, využití Milostivých lét).
- Velká část projektů měla tzv. **správce plateb**, který měl přehled, kdo zaplatil a kdo nezaplatil náklady na bydlení. V případě, že platby nedorazily a klienti byli ochotni, tak se řešily důvody zpoždění plateb. Například zpoždění dávek (ať už vinou klienta nebo vinou ÚP ČR), problémy se zaměstnavatelem, nějaké nenadálé jiné výdaje v domácnosti apod. Mnoho projektů také využívalo buď **přímé úhrady** (dávky na bydlení přímo na účet pronajímatele) nebo institutu zvláštního příjemce.
- Podpora v **hledání zaměstnání** či ve zvýšení pracovní kvalifikace (kurzy, vzdělávání).
- **Krizové a nadační fondy** (které pomohly klientům uhradit nájem v případě, že se dostali do špatné finanční situace, někde peníze byly poskytnuty formou daru, jinde formou bezúročných půjček) popřípadě **MOP na událost, kterou**

nebylo možné předvídat a kvůli které hrozí ztráta bydlení apod.

- Podpora v **hospodaření s penězi** a v komunikaci s přáteli a rodinou, kteří často po nájemcích chtějí půjčit/darovat peníze.

Jaká opatření projekty využívaly, aby se zlepšilo sousedské soužití a neeskalovaly konflikty se sousedy?³⁶

- **Vhodné párování bytů a klientů** (přehled o vztahové situaci v bytovém domě a znalosti silných a slabých stránek klienta/jeho předchozích zkušeností s bydlením).
- **Seznámení s pravidly (nájemní smlouvy, bytového domu, relevantních pasáží z občanského zákoníku).**
- **Protikrizové plánování** a využívání **krizové intervence.**
- Nastavení transparentních a jasných **pravidel přijímání a řešení stížností.**
- **Šetření stížností** a zpětná vazba zainteresovaným aktérům.
- **Drobné úpravy bytu**, které mohou zabránit v šíření hluku (zejména kročejového), **hmyzu** či zápachu (koberce, monitorovací pasti na štěnice, digestoř apod.).
- **Facilitační nebo mediační** sousedská setkání.
- Podpora při **door managementu** a proti **osamělosti** (lidé, kteří se cítí sami, mohou víc pít nebo si více zavát lidi, kteří mohou působit sousedské neshody).
- Podpora při řešení **domáciho násilí.**
- Podpora při řešení **rodinných problémů**, např. svoláním **rodinné konference** (v případě, kdy stížnosti jsou třeba na dospívající dítě

a rodiče neví, co si počít a mají o takovou konferenci zájem apod.).

- Využívání nástrojů **Harm Reduction** jak pro omezení nežádoucích dopadů užívání **návykových látek** na spokojenost sousedů se soužitím, tak například na omezení takových dopadů ve spojitosti s **patologickým hromaděním**. Podpora při stěhování do jiného bytu v případě, že ze sousedské soužití v daném domě jeví jako těžko napravitelné (nebo se klient necítí v domě bezpečně apod.)
- Snaha o **destigmatizaci některých cílových skupin** (aby nebyly stížnosti ještě před nastěhováním nebo jen kvůli tomu, jak lidi vypadají apod.).

Na tuto první vlnu HF v ČR nyní navazuje druhá vlna, kdy v rámci výzev 007 a 101 OPZ+ vzniklo 50 HF a HL projek-

tů, které se chystají zabydlet kolem 1000 bytů takřka po celé ČR (s výjimkou Královéhradeckého kraje a Kraje Vysočina). Tyto projekty budou opět důkladně evaluovány a finální výsledky můžeme očekávat snad v roce 2026. Věřím, že se tato data využijí k šíření a zdokonalování HL přístupů v ČR. Vzhledem k tomu, že v první vlně HF většina klientů byly ženy, mohly by se některé programy více přizpůsobit specifikům této cílové skupiny. Z dat ze zahraničí víme, že ženy v bytové nouzi mají častěji traumatické životní zkušenosti - často řeší traumata spojená se ztrátou primární péče o dítě a traumata z domácího násilí. Proto mnoho projektů podporujících ženy klade velký důraz na otázku jejich bezpečnosti, budování vzájemné důvěry a jejich destigmatizaci (ničení jejich obrazu jako „špatných matek“). Více se tomuto tématu budeme věnovat v příštím čísle.

Přehled zpracovaných studií vážících se k HF v ČR (výběr)

Název	Autor	Rok	Ke stažení
Housing First pro rodiny s dětmi v Brně po pěti letech	Platforma pro sociální bydlení	2023	Doposud nepublikováno
Souhrnné vyhodnocení dosavadních zjištění k realizaci výzvy č. 108 OPZ	Odd. evaluací MPSV	2023	Doposud nepublikováno
Housing First: Rok po nastěhování Změny u zabydlených domácností	Odd. evaluací MPSV	2023	ZDE
Housing First: Charakteristika Zabydlených domácností	Odd. evaluací MPSV	2022	ZDE
Ověření přínosů projektů Housing First pro zabydlené osoby – kvalitativní šetření	MPSV (zadavatel), MindBridge Consulting a.s. (zpracovatel),	2022	ZDE
Jihlava: Testování konceptu Housing First (případová studie)	Odd. evaluací MPSV	2022	ZDE
Romodrom: Housing First v Moravskoslezském kraji (případová studie)	Odd. evaluací MPSV	2022	ZDE
Závěrečná zpráva o hodnocení věrnosti původnímu modelu HF	Platforma pro sociální bydlení	2022	ZDE
Závěrečná evaluační zpráva projektu Podpora úspěšného šíření přístupu Housing First v České republice	Platforma pro sociální bydlení	2022	ZDE
Závěrečná evaluační zpráva. Pilotní testování rychlého zabydlení rodin s dětmi (Rapid Re-Housing)	Ostravská univerzita Fakulta sociálních studií	2018	ZDE
Průběžná evaluační zpráva 2 (po 6 měsících). Pilotní testování rychlého zabydlení rodin s dětmi (Rapid Re-Housing)	Ostravská univerzita Fakulta sociálních studií	2018	ZDE
Průběžná evaluační zpráva 1. Pilotní testování rychlého zabydlení rodin s dětmi (Rapid Re-Housing)	Ostravská univerzita Fakulta sociálních studií	2018	ZDE
Analýza výchozího stavu účastníků z cílové skupiny projektu. Pilotní testování rychlého zabydlení rodin s dětmi (Rapid Re-Housing)	Ostravská univerzita Fakulta sociálních studií	2018	ZDE

Rozhovor s Barborou Komberec Novosadovou a Dagmar Klárovou ze Sociálního nadačního fondu hlavního města Prahy.

**SOCIÁLNÍ
NADAČNÍ
FOND**

hlavního města Prahy

Sociální nadační fond založilo v roce 2021 hlavní město Praha jako jedinečný filantropický nástroj k podpoře svých obyvatel v nejrůznějších životních situacích. Fond momentálně podporuje Pražany ve 4 oblastech. Pomáhá lidem v nouzi najít a udržet si důstojné bydlení, pomáhá pěstounům a dětem v pěstounské péči, podporuje lidi se závažným zdravotním znevýhodněním a poskytuje finance sociálním pracovnícům a pracovníkům, které mají sloužit ke kvalitní, systematické a kreativní sociální práci s klienty a klientkami v tíživé socioekonomické situaci. **Celý rozhovor si můžete poslechnout na YouTube kanále Podpora sociálního bydlení.**

**Barbora Komberec
Novosadová**

ředitelka

Dagmar Klárová

programová koordinátorka programů podpory pěstounské péče, podpory bydlení a podpory řešení tíživé životní situace

Kdy Sociální nadační fond hlavního města Prahy vznikl a kdo jeho vznik inicioval? Jaký byl hlavní důvod, proč byl zřízen?

BKN: Sociální nadační fond hlavního města Prahy byl založen hlavním městem Prahou v roce 2021 proto, aby město bylo schopné poskytovat individuální podporu svým obyvatelům,

kterým nemohou pomoci standardně dostupné nástroje. Podpora vzniku nadačního fondu byla napříč politickým spektrem a na položení jeho základů se podíleli odborníci, kteří se dlouhodobě hlavním tematickým oblastem fondu věnují. Inspirací byly také podobné nadační fondy dalších metropolí.

Kromě podpory lidí v tíživých životních situacích má nadační fond 3 důležité témata – podpora lidí v bytové nouzi, pěstounských rodin a lidí se zdravotním znevýhodněním.

V srpnu 2023 to byl přesně jeden rok od momentu, kdy jsme spustili první nadační programy podpory a 15 měsíců od zahájení mého působení v roli ředitelky Sociálního nadačního fondu.

Během necelých prvních 5 měsíců jsme dokázali připravit Program podpory bydlení a Program podpory pěstounské péče včetně jejich pravidel, systému pro příjem a administraci žádostí, komunikace na webu, sboru kvalitních hodnotitelů, smluv, formulářů, evaluace atd. Během dalších 9 měsíců jsme zvládli připravit a otevřít další dva programy - a to Program podpory nezávislého života lidí se zdravotním znevýhodněním a Program podpory při řešení tíživé životní situace.

V tomto čísle se věnujeme tématu Prevence ztráty bydlení a prevence bezdomovectví. Nejvíc nás tedy zajímá váš program podpory bydlení. Můžete program stručně popsat? Jakou podporu nabízí, kdo ji může využít a za jakých podmínek?

DK: Program podpory bydlení má dva hlavní účely. Prvním z nich je *pomoc při zajištění bydlení* a druhým účelem je *pomoc při jeho udržení*. Program máme strukturovaný do dvou podprogramů. Jeden z nich, který je určen právě na pomoc při zajištění bydlení, jsme nazvali *Bydlet v bytě*. V něm je možné žádat o příspěvky na úhradu

prvotních nákladů spojených s uzavřením nájemní smlouvy, např. zaplacení kauce, úhradu prvního nájemného či provize realitní kanceláři. Součástí je i příspěvek na zabydlování pro situace, kdy člověk už byt získal a potřebuje si ho zařídit k přijatelnému bydlení. To konkrétně znamená, že přispíváme i na základní vybavení bytu, zapojení elektroměru, plynoměru, na náklady na stěhování i na úhradu sjednání pojištění odpovědnosti za škodu, která by mohla v bytě vzniknout. Myslíme i na situace, kdy pro lidi není standardní bydlení zcela dostupné. Přispíváme tak i na úhradu poplatku za ubytování v ubytovně nebo v nějakém typu pobytové sociální služby. To znamená na řešení spíše krizových situací, kde není možné bydlení v bytě.

Druhý podprogram jsme nazvali *Neztratit domov*. Ten je zaměřený na situace, kdy člověk už v bytě bydlí, ale z důvodu nedoplatků na nájemném či službách mu hrozí jeho ztráta.

Pro podání žádosti jsou nastaveny základní vstupní podmínky. V prvé řadě je to bydliště v Praze. Nemusí to ale nutně být bydliště trvalé. Důležitý je zejména faktický pobyt, a to jeden nebo dva roky, dle typu příspěvku.

Kromě podání žádosti požadujeme u každého typu příspěvku doložení konkrétních povinných příloh, jako např. nájemní smlouvy. U většiny typů příspěvků požadujeme také vyjádření sociálního pracovníka, se kterým žadatel spolupracuje na řešení své situace. Jsme toho názoru, že samotné poskytnutí financí nemusí k vyřešení situace stačit. Člověk, který u nás o příspěvek žádá, bývá v nějaké tíživé situaci a tu je potřeba řešit komplexně a třeba i s dlouhodobou podporou. Tu však nejsme schopni v rámci naší činnosti zajistit, proto je na podání žádosti navázaná spolupráce se sociálními pracovníky, kteří klienty podporují.

Zmínila jste program Neztratit do-

mov. Požadujete k posouzení žádosti i vyjádření majitele? Zajímáte se o to, jestli majitel bude ochoten nájemci prodloužit či nevypovědět smlouvu, když uhradí svůj nedoplatek na nájmů?

DK: Přesně tak, požadujeme vyjádření pronajímatele, kdy se ptáme jednak na výši dluhu, ale právě i na to, jestli příspěvek povede k udržení bydlení. Ta záruka samozřejmě nemusí být stoprocentní. Pronajímatel v zájmu uhrazení dlužné částky může deklarovat, že nájemní smlouvu prodlouží, ale to pak nemusí dodržet. S prvkem důvěry mezi všemi stranami dohody se však snažíme pracovat ve všech našich programech.

Mluvili jsme o příspěvcích na několik věcí, na které lze žádat o mimořádnou okamžitou pomoc. V souvislosti s tím mě napadá, zda nějakým způsobem spolupracujete s úřadem práce, případně jak konkrétně máte spolupráci nastavenou?

DK: U nastavování pravidel pro příspěvek na kauci, první nájemné a na provizi byla spolupráce s úřadem práce poměrně intenzivní. Snažili jsme se to nastavit tak, aby příspěvek sice pomohl člověku při řešení jeho situace, ale současně využil i státní podporu, která se nabízí. Některé příspěvky jsme proto nastavili formou tzv. předschválení, kdy žadatel ještě nemá konkrétní nájemní smlouvu, ale může u nás žádat o příspěvek na tyto typy výdajů. Ve chvíli, kdy nájemní smlouvu získá, podá žádost o mimořádnou okamžitou pomoc na úřadu práce. Nadační fond potom může příspěvek uhradit, protože jsme schopni jej v případě předschválení vyplatit poměrně rychle, do dvou až tří dnů. Poté čekáme na dořešení mimořádné okamžité pomoci. Pokud příznána je, splatí žadatel jejím prostřednictvím zápůjčku, kterou získal od SNF. To je taková prevence toho, aby nedocházelo k zdvojení úhrady a byl primárně využíván státní systém.

Zmiňujete, že některé příspěvky poskytnete formou zápůjčky. Jak docílíte toho, aby váš příspěvek lidem pomohl, namísto toho, aby je ještě více zadlužil?

DK: Ano, je to zápůjčka, což znamená, že by se měla splácet, takže to může být vnímáno jako další dluh. Ale my se snažíme být opravdu tím odpovědným věřitelem, který s naším dlužníkem, respektive žadatelem, pracuje na tom, aby ty podmínky byly pro něj nastaveny takovým způsobem, že bude schopen zápůjčku splácet. Jedná se o bezúročnou půjčku a vždy nastavujeme splátkový kalendář. Zápůjčky jsou rozloženy do 36měsíčních splátek, ale v okamžiku, kdy se člověk dostane do situace, kdy je pro něj splátka příliš vysoká, tak pokud s námi komunikuje, jsme schopni splátkový kalendář upravit. Případně je možnost splátky na čas pozastavit. Jednoduše vše nastavit tak, aby to bylo zvládnutelné. Takže tím vlastně i lidem umožňujeme novou zkušenost se solidním věřitelem.

BKN: Ano, zvažovali jsme různé formy příspěvků a z celého programu podpory bydlení jsme vybrali několik typů příspěvků, které dáváme formou bezúročných zápůjček. Touto formou poskytujeme příspěvky na úhradu kauce či prvního nájemného. Ostatní příspěvky, například na základní vybavení bytu či úhradu nezbytných nákladů spojených s udržením bydlení poskytujeme formou daru.

Jak vyhodnocujete žádosti, které k vám dorazí?

DK: Celý proces má několik fází. V první fázi probíhá formální, ale i obsahová kontrola žádosti. To znamená kontrola, jestli je v žádosti všechno, co tam má být a jestli má všechny přílohy, které jsou povinné k podání žádosti. Pokud formální kontrola proběhne v pořádku, je žádost předána dvěma nezávislým hodnotitelům, což jsou lidé, kteří mají znalosti a zkuše-

nosti s problematikou bydlení. Jsou to např. lidé z Platformy pro sociální bydlení, zaměstnanci bytového odboru a lidé z různých neziskových organizací, které se zaměřují na podporu v bydlení, a ti ohodnotí konkrétní žádost podle čtyř kritérií. Sleduje se, jestli je požadavek vůbec adekvátní, a zda žadateli příspěvek může pomoci vyřešit jeho situaci. Posuzuje se i dosavadní snaha žadatele o řešení jeho problémů. Zajímá nás, jestli ten člověk využil možnosti státní podpory, která je dostupná pro řešení jeho situace a v neposlední řadě klademe důraz na udržitelnost. To znamená, že se zabýváme tím, jestli příspěvek může pomoci žadatelům udržet si bydlení dlouhodobě. Tato hodnocení jsou potom předána správní radě, která má finální stanovisko v tom, jestli bude žádost schválena, nebo ne. Správní rada tak má jako podklad žádost samotnou plus stanovisko hodnotitelů, kde je buď doporučeno nebo nedoporučeno žádosti vyhovět.

A když jsme mluvili o příspěvku na dluh na nájemném, tak v jaké maximální výši jej můžete poskytnout?

DK: Dle pravidel programu lze poskytnout příspěvek max. ve výši trojnásobku měsíčních nákladů žadatele za bydlení, to znamená výše nájemného plus záloh za služby a záloh za energie. Maximálně však do výše 40 000 Kč.

Kolik jste již od vašeho vzniku obdrželi žádostí o příspěvek a kolik z nich jste úspěšně vyřídili?

DK: Celkový počet žádostí v programu podpory bydlení je doposud 333, z toho schválených žádostí bylo 253 a vyplacených příspěvků 193. Konkrétně v programu Neztratit domov se jednalo o 130 vyplacených příspěvků na úhradu dluhů. Možná jenom okomentuji rozdíl mezi počtem schválených a vyplacených příspěvků. Tady je důležité zmínit, že výplata některých příspěvků je takzvaně podmí-

něná. Pro výplatu příspěvků nestačí, aby byla schválena žádost, ale musí být i splněny konkrétní podmínky. V případě příspěvku na úhradu kauce a prvního nájmu je tou podmínkou získání bytu a doložení nájemní smlouvy. Takže máme řadu schválených žádostí, u kterých čekáme na to, až se nám žadatel ozve, že se mu podařilo najít si byt. U příspěvku na úhradu nedoplatku je podmínka, že pokud je nedoplatek vyšší, než je uznaný příspěvek, tak požadujeme, aby byla uhrazena i zbývající částka nebo byla na její úhradu schválen smlátkový kalendář.

Jednou z věcí, kterou zmiňujete, je udržitelnost. Sledujete, jestli příspěvky mají požadovaný efekt a vedou k nalezení nebo udržení si bydlení?

DK: Sledujeme to na několika úrovních. Po třech měsících od vyplacení příspěvku je povinností žadatele dát nám zpětnou vazbu v podobě závěrečné zprávy o využití příspěvku. Ptáme se na to, jak konkrétně byl příspěvek využit, a zda to vedlo k udržení bydlení. Následně probíhá nezávislá evaluace, která je zajištěna externí společností. Ta zjišťuje, jak se situace žadatele vyvíjí už s nějakým delším časovým odstupem.

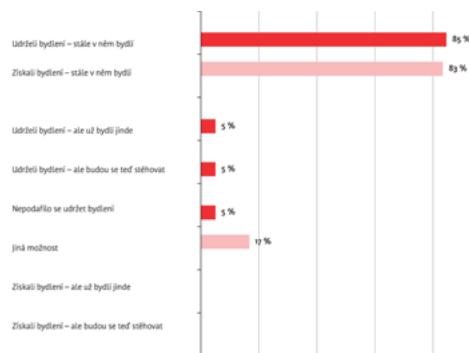
BKN: V naší [výroční zprávě](#) naleznete výsledky evaluace programu podpory bydlení. Jsou prozatím velmi pozitivní. Celých 83 % příjemců nadačního příspěvku na překonání prvotních nákladů pro získání bytu po půl roce od jeho obdržení stále v získaném bytě bydlí. V případě žadatelů, kterým příspěvek měl pomoci neztratit bydlení je úspěšnost po půl roce 85 %. Další bydlí v jiném bytě, ale jen cca 4 % příjemců se nepodařilo bydlení udržet.

Dále jsme se dívali na vnímání bytové situace žadatelů v době, kdy u nás o příspěvek žádali, kdy většina z nich řešila velmi špatnou bytovou situaci. Po půl roce od obdržení příspěvku, se většina z nich vyjadřovala, že je je-

Vývoj bytové situace

- Neztratit domov
- Získat domov

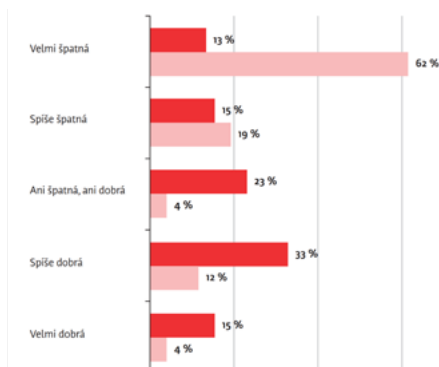
N (Neztratit domov) = 39
N (Získat domov) = 12

Hodnocení bytové situace

- Aktuální bytová situace
- Bytová situace v době podání žádosti o příspěvek

N = 52

VÝSLEDKY EVALUACE PROGRAMU PODPORY BYDLENÍ

—
Příspěvek řešil z velké části akutně špatnou bytovou situaci.

Jen v asi 20 % případů můžeme uvažovat o preventivní roli příspěvku, kdy subjektivně vnímaná bytová situace v době podání žádosti nebyla špatná.

Na posunu v bytové situaci respondentů vidíme výrazný pozitivní dopad.

—
Velké většině žadatelů se podařilo bydlení udržet nebo získat a stále v něm v době výzkumu bydlí.

Jako hlavní důvod toho, že se povedlo bydlení udržet nebo získat, byl uváděn příspěvek od SNF. Jen v jednom případě uvedl respondent, že příspěvek od SNF se nestihl vyřídit před výpovědí z bytu a situací se nepovedlo ani příspěvkem vyřešit.

V kombinaci s celkovým vnímaným zlepšením bytové situace je vidět velmi pozitivní vliv příspěvku na stabilizaci bydlení.

jich bytová situace spíše dobrá, velmi dobrá nebo nějakým způsobem stabilizovaná. Dále z evaluace vyplynulo, že tím hlavním dopadem našeho příspěvku není jenom udržení si nebo získání bydlení, ale je jím vlastně vliv na celou řadu oblastí života žadatelů. Žadatelé často zmiňovali, že se snížila jejich psychická zátěž, stres nebo že mohli lépe spát. Části z nich pomohlo najít si zaměstnání, soustředit se třeba více na péči o děti apod. V několika případech u žadatelů došlo k tomu, že náš příspěvek fungoval jako preventivní prvek, např. jako prevence odebrání dětí z rodiny nebo prevence bezdomovectví.

Máte i data týkající se nejčastějších příčin, kvůli kterým se žadatelé o příspěvek dostali do tíživé situace?

DK: Tato data sbíráme úplně od začátku celého procesu. V žádosti se ptáme na celkovou situaci žadatelů, takže nám popisují, jak se dostali do situace, ve které se nachází a pro kterou hledají řešení prostřednictvím příspěvků. Většinou je to kombinace více příčin. Řada lidí se dostává do tíživé situace především kvůli tomu, že jim nechodí z různých důvodů dávky

na bydlení pravidelně. To je takový základní problém a na to se pak nabalují další. Dávkový systém je pro hodně žadatelů poměrně složitý a oni často moc nevědí, kdy měli co doložit nebo proč jim byly dávky sníženy nebo odebrány. No a pak je tam samozřejmě vliv různých nepředvídatelných a krizových životních událostí jakou jsou nemoci, úmrtí nebo odchod partnera z domácnosti.

Mohly byste závěrem shrnout, jaké jsou novinky v Sociálním nadačním fondu hlavního města Prahy?

BKN: Nejnovější je program podpory řešení tíživé životní situace, který narozdíl od prvních tří programů, které jsou určeny pro individuální žádosti, je určen pro právnické osoby. Je tedy zaměřen na neziskové organizace nebo městské části, kde je přesah do oblasti bydlení často také. Příspěvek slouží k vytvoření flexibilního rozpočtu, který mohou použít například sociální kurátoři nebo pracovníci neziskových organizací na to, aby klientům zaplatili včas nějaký nutný výdaj a nebylo potřeba podávat žádost o větší obnos prostředků z fondu, ale aby bylo možné reagovat ještě dříve než nedoplatky za bydlení vzniknou.

Co bylo největší změnou, která se stala díky příspěvku ze Sociálního nadačního fondu?

Mimo očekávatelných efektů příspěvku (uhrazení dluhů, zachování bydlení) žadatelé poměrně často (15 z 51) uvedli zlepšení psychické pohody, získání klidu a úlevu.

DAN JIRÁT
Analytik GovLab

„Udržel jsem si bydlení, finanční rezerva, výrazné zlepšení duševního zdraví – díky většímu klidu, se mi zlepšilo znova zdraví a díky tomu jsem byl schopný získat novou práci.“

„Klid. Klid, že mám kde bydlet. A že se nemusím stresovat, že nebudu mít zaplacený nájem. Pocit bezpečí pro sebe i pro své děti.“

ROZDĚLENÍ PŘÍSPĚVKŮ V ROCE 2022

NADAČNÍ PROGRAMY CELKOVĚ

- Podpora bydlení z 266 018 Kč
- Podpora pěstounské péče 150 690 Kč

Celkově jsme v programech v roce 2022 rozdělili:

2 416 708 Kč

Housing First

České Budějovice

www.hfcb.cz

Anketa

Naším klientům hrozí ztráta bydlení zejména kvůli špatnému hospodaření s penězi a následnému **neplacení nájemného**.

Proto nabízíme klientům možnost využití tzv. účtu Housing First, na který si mohou nechat posílat dávky na bydlení a vkládat finance na uhrazení nákladů na bydlení. Díky tomu můžeme pomoci nastavit pravidelné platby a společně s klienty sledovat, jak se situace při placení nájemného vyvíjí. Dále se zaměřujeme také na intenzivní práci s rodinným rozpočtem. V neposlední řadě jsme se zapojili do projektu MPSV řešící energetickou chudobu zabydlovaných domácností. (Tým Mezi proudy o.p.s. a FOKUS České Budějovice)

Proč jste o bydlení přišli/proč vám hrozilo, že o bydlení přijdete?

Co by vám pomohlo bydlení neztratit/co vám pomohlo bydlení neztratit?

Nájemnice

O bydlení jsem přišla, protože u nás byla několikrát PČR. V domě docházelo ke krádežím, ale já jsem s krádeží neměla nic společného. Tím, že jsem byla nejnovější nájemník a předtím tam ke krádežím nedocházelo, šlo ale vše za mnou. Po instalaci kamer v domě již ke krádežím nedochází.

Pomohlo by mi, kdyby kvůli mému příteli nebyly výjezdy k nám domů a nedocházelo ke krádežím kol.

Nájemnice

O bydlení jsem přišla kvůli nepravidelným platbám nájemného a stížnostem sousedů. Čas od času si stěžovali na hluk.

Nevím, co bych měla udělat jinak.

Nájemnice

O bydlení jsem přišla kvůli stížnostem sousedů na mého partnera – křik, nadávky, hluk. A taky kvůli dluhu na nájemném.

Včas vyřídit dávky a lépe komunikovat s pracovníci.

Nájemnice

Nebyla jsem uvedena v nájemní smlouvě, po smrti přítele mě z bytu vystěhovali.

V bytě jsem normálně bydlela a přispívala na nájem. Kdybych věděla, že je tak důležité být uvedena v nájemní smlouvě, snažila bych se s přítelem domluvit a nechat se tam připsat.

Nájemník

Dluh na nájemném a následná výpověď z nájmu.

Asi by mi pomohlo, kdybych uměl lépe hospodařit s penězi.

Nájemnice

Bydlela jsem v městském bytě a nezaplatila jednu nájem. Snažila jsem se ho postupně splácet, ale stejně mi neprodloužili nájemní smlouvu.

Nevím, nezaplatila jsem jen jednu a už mi nedali šanci.

Anketa

Proč jste o bydlení přišli/proč vám hrozilo, že o bydlení přijdete?

Co by vám pomohlo bydlení neztratit/co vám pomohlo bydlení neztratit?

Nejčastějším důvodem ztráty bydlení je u našich klientů jednoznačně **neuhrazení nájmu** v jeho plné výši. Velmi často je rodina zadlužena u různých firem a lichvářů, kdy je platba těchto dluhů prioritou před úhradou nájmu. Je ale také zažitou zkušeností, že mnohdy rodiny obdržené peníze utratí bez zvážení priorit (tzn. nenaučená dovednost nejprve hradit bydlení, a až poté rozpočítat zbylé finance na úhradu dalších měsíčních potřeb).

Dalším důvodem je velmi **komplikované soužití** dospělých (partnerů, manželů) – v rodinách se často objevuje domácí násilí, které ovlivňuje motivaci rodiny hradit nájem (rodina řeší jiné pro ni v tu chvíli vážnější problémy – stalo se nám, že se žena záměrně zadlužovala, aby ztrátou bytu „vyřešila“ i odchod od partnera).

V případě dlužného nájemného se sociální pracovníci snaží o edukaci domácnosti v otázce priorit při hospodaření s rodinným rozpočtem a provádí s klienty rozbor jejich příjmů a výdajů. Podporují klienty při vyřízení úhrady a při správném nastavení plateb. Je-li v rodině osoba, která může být výdělečně činná, motivují ji sociální pracovníci, aby nastoupila na HPP. Otcové od rodin ale často pracují na DPP či rovnou „na černo“, je těžké vysvětlit, že tato forma zaměstnání přináší řadu nevýhod.

V případě práce s domácím násilím podporují sociální pracovníci ohrožené osoby či oběti, spolupracují s intervenčním centrem, pracují na posilování sebedůvěry klientek ve vlastní rozhodnutí opustit agresora. (Tým Housing First Portavita)

Nájemnice

O bydlení jsem přišla kvůli bývalému příteli, který porušoval domovní řád a byl problémový – hádky a domácí násilí.

Pomohlo by mi mít dostatek financí, které byly taky jednou z příčin neshod – hádky s ex-přítelem ohledně peněz, kdy nenastoupil do práce, byl pořád jen v evidenci ÚP ČR.

Nájemnice

Přišli jsme o bydlení, protože se ke mně a dětem nastěhoval bývalý přítel, který byl drogově závislý, a také začalo docházet k domácímu násilí

z jeho strany. Kombinace drog a násilí, dále hluk a stížnosti sousedů – poté jsme o bydlení přišli.

Kdybych byla v té době dost silná a zabránila nastěhování dnes již expřítele do bytu. Kdyby se nepřistěhoval, tak bych zřejmě stále s dětmi bydlela.

Nájemnice

Přišli jsme o bydlení, protože nám majitel bytu neprodloužil podnájem. Příčinou toho byly hádky, kravál z našeho bytu, kdy jsme se spolu s partnerem hádali a sousedé si stěžovali majiteli bytu. Ten by nás teoreticky nechal dále bydlet, ale

podlehl tlaku ostatních svých podnájemníků. Obával se, že se mu odstěhují.

Co by mně pomohlo nevím.

Nájemnice

Opustila jsem s dětmi dlouholeté bydlení a soužití s partnerem kvůli dlouho trvajícimu domácímu násilí na mé osobě. Dlouho jsem sbírala odvahu, až jsem jednoho dne podala žádost o krizové bydlení u Portavity. Poté jsem s dětmi odešla, když nebyl partner doma, do krizového bydlení. Moc mi pomohla podpora sociální pracovnice.

Kdybych byla méně finančně a existenčně závislá na partnerovi, možná bych o bydlení nepřišla. Možná bych mohla užít a více bojovat o své místo. Tak jsem raději utekla.

Nájemnice

Bydlela jsem spolu se dvěma dětmi a partnerem v podnájmu, ale neuhradili jsme dva nájemní a majitel bytu nám dal výpověď. Museli jsme jít na ubytovnu.

Pomohlo by nám, kdybychom měli větší podporu ze strany státu a sociálních dávek. Nestály nám finance na úhradu podnájmu i přesto, že jsem měla partnera.

Nájemnice

Nikdy jsem neměla své bydlení z finančních důvodů. Pobývali jsme s dětmi po azylových domech. Mám pět dětí. Partner byl agresivní, na drogách. Zažila jsem domácí násilí, na mě i na dětech. Od partnera jsem utekla. Bydlela jsem také v Heřmánku (pozn.: zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc). Pak jsem byla v Třin-

ci, kde mi sociální pracovnice poradila, že existuje jedna organizace, která nabízí sociální bydlení. Přihlásila jsem se a dostala jsem nájemní byt, který vlastní společnost Heimstaden. Příjmy mám jen z mateřské a přídavek na děti. Teď už mám vyřízenou i hmotnou nouzi. Bydlení se ale snažím řádně platit. Nechci přijít o další bydlení, hlavně kvůli dětem.

Bydlení si moc vážím, nikdy předtím jsem ho neměla. Snažím se komunikovat, včas vyřizovat sociální dávky a vše dokládat na ÚP ČR. Hodně mi s tím pomáhá organizace Portavita. Mají potřebné znalosti, jsou empatičtí, hodně vstřícní a vždy mě dokážou uklidnit a odborně pomoci. Jsem jim za to moc vděčná. Spolupracujeme spolu již léta v sociální službě programu Housing First.

Nájemnice

Nikdy jsem neměla své vlastní bydlení. Bydlela jsem v menším bytě u mamky spolu se sestrami a malou dcerkou. Bylo tam už hodně těsno, nevyspala jsem se, už to tak dál nešlo. Nejprve získala bydlení u Portavity moje sestra, potom mi to poradila taky. Měla jsem štěstí a dostala jsem byt v programu Housing First. Moc se mi v bytě líbí, mám tam spolu s dcerkou soukromí a klid. Dcerka půjde do 1. třídy, potřebuje se učit, je to ideální. Nechci o bydlení přijít.

Bydlení si snažím za každou cenu udržet. Jsem na ÚP ČR, hledám si zaměstnání. Zúčastnila jsem se také rekvalifikačního kurzu v oboru kuchař, číšník. Kvůli malé dcerce ale musím pracovat jen na denní směny. Pomáhá mi hodně rodina a organizace Portavita. Spolupracu-

Anketa

Proč jste o bydlení přišli/proč vám hrozilo, že o bydlení přijdete?

Co by vám pomohlo bydlení neztratit/co vám pomohlo bydlení neztratit?

jeme spolu už několik let.

Nájemnice

Nejdříve jsem bydlela v soukromém nájemním bydlení. Nezvládala jsem ale jako matka samoživitelka hradit veškeré platby, hlavně za energie a služby. O bydlení jsem nakonec přišla. Partner nefungoval, zažila jsem domácí násilí. Následně jsem bydlela po azylových domech. Tam jsem se dozvěděla, že existuje sociální bydlení.

Bydlení si snažím udržet. Vyřídila jsem si dávky, pomáhají mi rodiče. Mám problémy s otci dětí, se sociální pracovníci z Portavity řešíme soudy kvůli dětem a výživnému. Je to náročně hlavně psychicky. Vyřídili jsme společně i náhradní výživné. Pomáhají mi a radí se vším, i s potravinami.

Nájemnice

Přišla jsem o bydlení díky vyššímu dluhu na bytě u soukromého vlastníka ve výši 45 tis., který jsem nezvládala splácet. Dalším důvodem byl pak prodej

bytu majitelem.

Na kauci jsme si půjčili na dluh u zaměstnavatele manžela, jenomže ten mu o to snižoval výplatu, aby mu to vrátil zpět. Nezvládli jsme dluh zaplatit, a navíc ještě nájem. Pomohlo by, kdyby manžel dostával plnou výplatu.

Nájemnice

Přišla jsem o bydlení opět kvůli dluhu na bytě – díky dluhu cca 15 tis. mi nedali dodatek k podnájemní smlouvě, což způsobilo zastavení doplatku na bydlení a příspěvku na bydlení. Dluh mi vznikl díky tomu, že přítel přišel během Covidu o práci. Já jsem v té době pobírala rodičovský příspěvek a nezvládala vše utáhnout.

Kdyby měl přítel práci, nedošlo by k tomu. Navíc mě finančně využívala moje biologická rodina.

Nájemnice

Přišla jsem o byt díky tomu, že jsem odjela na dva měsíce pryč a v bytě jsem nechala bydlet

svou matku, která udělala dluh na energiích a nájmu v celkové výši cca 24 tis. Dluh na nájmu jsem sice splatila, ale kvůli odpojené elektřině jsem musela byt opustit a šla bydlet na ubytovnu.

Kdybych měla zkušenosti, které mám nyní, nepustila bych nikoho (ani svou rodinu) do bytu bydlet na delší dobu.

Nájemnice

Ztrátu bytu zapříčinila zejména ztráta práce mého přítele, kdy nám postupně vznikl dluh cca 38 tis. na nájemném. Já jsem v tu dobu pobírala rodičovský příspěvek a nezvládala sama utáhnout náklady na domácnost. Přítel navíc nebyl v evidenci ÚP ČR.

Pomohlo by, kdyby si přítel udržel práci nebo byl alespoň v evidenci ÚP ČR, tím pádem by vznikl nárok na dávky hmotné nouze v plné výši. Pomohla by mi také psychická podpora od mého partnera, kterou jsem od něj neměla.

Problém, kterému řada našich klientů čelí je, že pod tlakem a z obavy, aby měli kde bydlet, podepisují nevýhodné smlouvy s pronajímateli na jeden až tři měsíce bez jakékoliv konzultace. Zvyšují se jim tak náklady na bydlení a energie.

Dále klienti mívají nízký příjem, dluhy a exekuce. Jsou také ve špatném psychickém a fyzickém stavu.

Na významné snížení příjmu domácnosti má vliv pozastavení příspěvku na živobytí na tři měsíce pro rodiče s nízkými kompetencemi, kteří nezvládají zajistit pravidelnou školní docházku dítěte. To se následně projevuje ve zhoršení školní docházky i ostatních dětí v rodině. Děti rodičů pobírajících sociální dávky často nemají motivaci žít jinak, protože přebírají model rodiny.

Posledním důvodem bývá pozastavení výplaty dávek hmotné nouze z důvodu sankčního vyřazení z ÚP ČR za porušení podmínek spolupráce.

Klientům je individuálně nabízeno základní i odborné poradenství dle jejich požadavků. Jsou informováni o právech a povinnostech, nevýhodách práce na černo, důležitosti vzdělání, odpovědnosti za svůj život atp. Podporujeme také jejich finanční gramotnost a rodičovské kompetence.

Dále zajišťujeme potravinovou pomoc a podporu při získání soc. dávek či mimořádné okamžité pomoci. Spolupracujeme při získání dávek ZTP, zajištění odborných i lékařských zařízení a informujeme o volných pracovních místech. Pomáháme také s vyřízením starobního důchodu a poskytujeme klientům doprovod.

Poskytujeme sociální bydlení a sdílíme příklady dobré praxe. Spolupracujeme s nadacemi na podporu ohrožených rodin a dodavateli energií, dále také s exekutory a insolvenčními správci v oblasti úhrady dluhů (pozastavení insolvence apod.).

Motivujeme klienty k hledání vhodného zaměstnání a pokud pracují, tak k tvorbě finančních rezerv na neočekávané výdaje. Podařilo se nám například založit stavební spoření pro dítě s mentálním postižením, jako finanční rezervu do budoucna. Mimo jiné spolupracujeme s projektem „Tréninková pracovní místa“, který je dobrou přípravou na budoucí zaměstnání a pomáhá s obnovou pracovních návyků.

Anketa

Proč jste o bydlení přišli/proč vám hrozilo, že o bydlení přijdete?

Co by vám pomohlo bydlení neztratit/co vám pomohlo bydlení neztratit?

→ **Mária Štastná**

Odbor sociálních věcí

projektový a finanční manažer

Chomutov

Anketa

**Proč jste o bydlení
přišli/proč vám
hrozilo, že o bydlení
přijdete?**

**Co by vám pomohlo
bydlení neztratit/co
vám pomohlo bydlení
neztratit?**

Bydlím a důstojně žiju v Ústeckém kraji

Klienti přicházejí o bydlení nejčastěji kvůli neplacení nájmu z důvodu opožděných dávek na bydlení od ÚP ČR a nízkého příjmu. Negativní vliv na výši dluhu mělo také roční vyúčtování.

Snažíme se o včasnou prevenci prostřednictvím mapovacího dotazníku a individuálního rozhovoru s lidmi. Jedná se o bývalé klienty předchozího projektu, který byl realizován v Ústí nad Labem.

Klíčový pracovník se s klienty snaží především o prevenci ztráty bydlení, mapují se ale i další rizikové situace, které mohou ohrozit stabilitu bydlení. Pokud vyhodnotíme, že klient potřebuje i nadále intenzivní podporu, může znovu vstoupit do projektu.

Práce s rizikem má svůj specifický charakter. S klientem zjišťujeme jeho dosavadní schopnosti, potřeby a osobní cíle (tzn. přání a zájmy klienta). Na jejich základě se snažíme s klientem najít vhodné řešení a minimalizovat možná rizika, která mohou ohrozit naplnění cílů. Práce s rizikem a krizí jsou nedílnou součástí „průběžných“ individuálních plánů. Ke každému riziku stanovujeme preventivní kroky, jak můžeme společně předejít kritickému scénáři a pojmenuváváme i to, co je nezbytné udělat, aby riziko nenastalo.

Pokud se nedaří preventivní opatření s klientem, klíčový pracovník požádá ostatní členy týmu o intervizi. Na intervizi se probírají další možnosti podpory klienta a jeho udržení v bytě.

Individuálně se snažíme spolupracovat na včasném vyplácení dávek na bydlení s Krajskou pobočkou Úřadu práce Ústí nad Labem. Dále využíváme různé nástroje vedoucí ke snížení dluhu: od zvyšování příjmu klienta, přes vytváření finančních úspor, řádné hospodaření v průběhu roku a individuální nastavování splátkového kalendáře, po komunikaci s majitelem bytu a spolupráci s nadacemi.

Město Plzeň

Nájemník

Aktuálně mám zvýšené riziko ztráty bydlení z důvodu nedostatečných příjmů (ztráta zaměstnání, vyšší věk...).

Pomohlo by mi získání menšího bytu, kde budu platit nižší nájemné.

Aby žádné dítě nezačínalo školní den hladové: České školy zavádějí nástroje, které posilují jejich sociální roli

Podle **Daniela Prokopa** má nekvalitní a nestabilní bydlení přímou souvislost s horšími školními výsledky dětí¹. Přihlédneme-li k tomu, že v ČR je vzdělání jedním z významných nástrojů reprodukce chudoby,² pak je klíčové usilovat o lepší vzdělávací výsledky dětí z chudých rodin (nebo rodin jinak ohrožených) – a to jak pomocí zlepšení jejich bytové situace, tak skrze systém prevence ztráty bydlení, který nízkopříjmovým rodinám pomůže udržet si standardní bydlení, sníží frekvenci stěhování a zajistí jim větší stabilitu. Kromě toho doporučuje Daniel Prokop realizovat více podpůrných aktivit přímo na školách – ať už prostřednictvím doučování, vytváření prostor pro učení mimo do-

Eva Nováková

Eva Nováková působí jako metodička pro oblast sociálních intervencí v projektu Podpora rovných příležitostí při NPI ČR. Poskytuje podporu školám při zavádění nástrojů, mezi které patří například mentoringové programy pro žáky, snídaňové kluby, case-management nebo mediace a facilitace. Na tato témata připravuje i vzdělávací webináře a podcasty, píše články a metodiky. Vystudovala sociologii a sociální politiku na FSV UK, nedostudovala obor romistika na FF UK. Působila jako vedoucí terénní sociální služby pod Oblastní charitou Jihlava. V Jihlavě se jako neuvolněná zastupitelka podílela i na prosazení, zavádění a realizaci projektů Bydlení především: Testování konceptu Housing First a Jednotné místo pro bydlení. Zkušenosti má i z Agentury pro sociální začleňování. Kromě odborných textů píše články o ženách Vysočiny.

1. Například prostřednictvím webináře s Danielem Prokopem, který se tématem dlouhodobě zabývá. Webinář byl realizován před dvěma lety v rámci projektu Podpora sociálního bydlení. nebo v materiálu Does Housing Matter? Inadequate Housing and School Performance of Children from Poor Households in the Czech Republic (cas.cz)

2. Vzdělávání je v Česku často nástrojem reprodukce chudoby a nerovností mezi generacemi.
3. Havlátová, Olga a Nováková, Eva. Sociální intervence a role školy v praxi: Inspirace ze základní školy Grafická.
4. Němec, Zbyněk. Metodika - Identifikace žáků se sociálním znevýhodněním v základní škole.

mov nebo posilování sociální funkce školy.

Snížování nerovností ve vzdělávání si vzalo za cíl i MŠMT, které od druhé poloviny loňského roku realizuje projekt „Podpora rovných příležitostí“. Ten pomocí široké škály nástrojů dlouhodobě metodicky i finančně podpoří nejméně 400 škol po celé ČR. Nástroje, jejichž cílem je posílení sociální role školy, přiblíží metodička projektu, Eva Nováková.

Škola jako druhý domov

Cílem sociálních intervencí je rozvíjet takové podmínky ve vzdělávání, díky kterým uspějí i žáci s malou nebo žádnou podporou v domácím prostředí. Zahrnovat mohou například usnadnění komunikace mezi školou a rodinou, nebo podporu při zvládnání nároků školní docházky a plnění školních povinností. Jejich součástí je proto i efektivní propojování výuky a dalších školních aktivit s terénní podporou žáka a jeho rodiny. Škola se tak může rozvinout v instituci, ve které dítě na jedné straně tráví značnou část svého dne vzděláváním, a zároveň má nejlepší možné informace o jeho potřebách, vývoji či problémech komplikujících jeho studium.

V České republice existují podle vedoucího Katedry sociální a speciální pedagogiky UJEP Zdeňka Svobody školy, od kterých se můžeme učit a generovat příklady dobré praxe pro to, jak podporu školám, dětem i jejich rodinám nastavit systémově: *Škola má možnost vyrovnávat nepříznivé rodinné podmínky tím, že nabízí dětem možnost strávit v ní co nejvíce času. Některé školy fakticky poskytují celodenní péči. Děti mohou přijít brzy ráno, mají možnost se nasnídat a připravit na výuku. Ta probíhá v příjemném prostředí a je doplněna společným obědem a různými volnočasovými kroužky, které děti baví. Ve škole mají také příležitost sportovat. Děti tak mají možnost vymanit se z náročné domácí situace, kde rodiče řeší mnoho složitých problémů souvisejících se stabilitou bydlení nebo finanční situací rodiny.*

Sociální funkce školy

Česká republika patří k zemím s velmi vysokou závislostí vzdělávacích výsledků na socioekonomickém postavení rodin. Situace, kterým čelí žáci se sociálním znevýhodněním, se negativně projevují i na jejich šancích dosáhnout kvalitního vzdělání (ať už je to z důvodu špatné ekonomické situace rodiny, častého stěhování, absence podpory při přípravě do školy nebo třeba kvůli nedostatečné znalosti vyučovacího jazyka). A co víc – kromě toho, že se žáci potýkají s bariérami, které vznikají v souvislosti s jejich domácím prostředím, nebyl dosud stanoven funkční systém identifikace těchto žáků, ani na tuto identifikaci navázané zvýšené podpory ve škole. Do škol tedy dochází mnoho desítek tisíc dětí, které systémová podpora a návazná opatření v podstatě míjí.

Prvním krokem je, aby školy vůbec věděly, kteří jejich žáci se se složitou domácí situací potýkají, říká Zbyněk Němec z Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy, autor posuzovacího schématu pro identifikaci žáků se sociálním znevýhodněním v základní škole⁴. Nemyslíme tím, že by je snad měli jakkoliv nálepkovat nebo dokonce hodnotit kvalitu jejich rodinného zázemí. Už při samotné identifikaci si ale pedagogové mohou snáze uvědomit, jak objektivně velmi složité podmínky, ve kterých někteří žáci žijí, mohou dopadat na jejich vzdělávání – a na základě toho jim ve škole nastavit adekvátní podporu a individualizovanou pomoc. V rámci projektu jsme proto vyvinuli jednoduché schéma, které pracovníkům škol

umožní tyto žáky jasně rozpoznat. Taková identifikace sociálně znevýhodněných žáků může vést i k nasíťování rodiny na sociální služby. A třeba i k včasnému řešení jejich bytové situace.

Personální posily

Důležitými posilami jsou v tomto směru pro školu sociální pedagogové a asistenti pedagoga. Sociální pedagog sleduje situaci žáka, navštěvuje jeho domácnost, je schopný včas odhalit krizovou situaci, ve které se rodina ocitla, a napojit ji na zdroje pomoci. V rámci své práce se věnuje i tzv. case-managementu a síťování. Takový přístup se podle ředitelky Radmily Jedličkové osvědčil například na ZŠ Grafická v Praze: *Máme školní poradenské pracoviště, zaměstnáváme sociálního pedagoga a speciální pedagogy. I díky tomu můžeme poskytovat komplexní péči, která má přesah za hranice školy. Máme rodiny, u kterých hradíme žákům obědy, družinu nebo školy v přírodě. Dvěma rodinám už jsme pomohli k novému bydlení. Nedávno jsem jedné mamince našla práci u kolegy ředitele v jiné škole, což pomohlo vyřešit její nelehkou situaci.*

Způsob práce, který na škole zavedla, je zaměřen na všechny, koho se vzdělávání týká. To znamená, že přístup a metody aplikované na škole mají za cíl poskytnout prospěch a podporu všem zainteresovaným stranám – pedagogům, aby měli lepší nástroje a postupy při výuce; žákům, aby dosáhli lepšího vzdělání a rozvoje; a rodičům, aby se aktivně zapojili a spolupracovali ve vzdělávacím procesu. *Podobné nástroje úspěšně využívají i země, kterým se daří vzdělávací nerovnosti snižovat. Klíčovým prvkem je intenzivní a nepředsuděčný kontakt s rodiči a otevřená komunikace ze strany školy,* doplňuje Zdeněk Svoboda.

Magická síla snídání

Kromě toho, že škola může včas odhalit sociální problémy, se kterými se potýkají rodiny jejich žáků, může také

pomáhat naplňovat základní potřeby dětí během času, který tráví ve škole.

Děti, které mají hlad, mívají i problémy s učním. Nedokáží se soustředit na výuku, jsou unavené, projevuje se u nich náročné chování. Snídaně jim pomáhají začít ráno v klidu, nastartují je na produktivní školní den. To je jednoduchá myšlenka, kterou prosazuje třeba britská organizace Magic Breakfast. Ta patří mezi nejznámější propagátory společných snídaní a ve zhruba tisícovce anglických a skotských škol je i zajišťuje. *Snažíme se o to, aby se snídaně staly pevnou součástí školního dne, aby byly stejně důležité jako obědy. Protože u dítěte, které ráno nejedlo, ztrácíme až čtyři hodiny cenného času z dopoledního vyučování.* Při tom se opírají o zkušenosti, které říkají, že obědy zdarma jsou sice efektivním opatřením, které pomáhá zejména dětem ze sociálně znevýhodněných domácností, samy o sobě ale nestačí.

Snídaňové kluby díky projektu Podpora rovných příležitostí provozuje i několik českých škol. Také na nich vnímají, jak důležité je v první řadě naplnit základní potřeby dítěte, které ráno – ať už z jakéhokoliv důvodu – nejedlo. Snídaňové kluby nejsou ale jenom o zajištění adekvátní výživy – pokud je škola uchopí dobře, mají celou řadu dalších přínosů, díky kterým mohou významným způsobem podpořit šance dětí, jejichž rodiny se aktuálně nacházejí v sociálně nebo ekonomicky nepříznivé situaci. Svě o tom ví Barbora Schneiderová, ředitelka ZŠ za Chlumem v Bílině: *Žáci o snídaních mluví, těší se na ně, vypráví si o nich. Pohodová ranní atmosféra, kdy zaměstnanci školy tráví čas společně s žáky, se přenáší i do výuky. Zlepšila se také docházka žáků i včasné příchody do školy.* Tato typická sídlištní škola snídaňový klub, který si nazvala Ptáčata, provozuje od října loňského roku. Každý den se ho účastní až 150 dětí.

Šatníky a hygienické pomůcky? Proč ne!

Školy zapojené do projektu mohou na podporu dětí se sociálním znevýhodněním použít i přímé finanční prostředky. Kromě úhrady školních potřeb, učebních pomůcek, kroužků či družiny, se tyto finance mohou dobře uplatnit právě při řešení situace dětí, jejichž rodiny se aktuálně nacházejí v bytové nouzi. Těm školy mohou hradit poplatky spojené s dojížděním do školy, internát nebo stravné, ale také mohou například zajistit hygienický servis, nakoupit hygienické pomůcky nebo náhradní oblečení. Na středních školách mohou vyvinout i vlastní systém stipendií, vysvětluje Olga Havlátová, garantka linie sociálních intervencí projektu Podpora rovných příležitostí.

Taková praxe se opět již osvědčila například ve Velké Británii: Školy začaly zavádět šatníky, potravinové banky a další podobné iniciativy, protože jednoduše vidí, jaký efekt to má na jejich celkovou výkonnost. Dříve to ředitelé možná tolik nevnímali, sociální role školy pro ně nebyla prioritou, soustředili se na vzdělávání a další povinnosti, kterých i u nás mají školy opravdu hodně. Dnes ale svůj postoj změnili, protože vidí, že se jim to vyplatí, říká Tracy Freeman, regionální manažerka pro Skotsko v organizaci Magic Breakfast.

Mentoring jako cesta (nejen) ke školním úspěchům

Škola může být i místem, které pracuje s motivací dětí a věnuje jim skutečnou pozornost a zájem, posiluje jejich sociální kapitál. Nedostatek aspirací v okolí žáka, zejména pokud vyrůstá v sociálně vyloučené lokalitě, je totiž dalším významným faktorem, který může mít negativní dopady na jeho vzdělávací dráhy.

Zhruba 70 % běžné populace má zkušenost s tím, že měla v životě někoho, ke komu mohla vzhlížet, kdo ji doprovázel, podporoval, byl jí vzorem. Ale také ji motivoval a předával jí určité

dovednosti a znalosti. Jednoduše řečeno, měla svého přirozeného mentora, říká Tereza Javornický Brumovská⁵, výzkumnice v oblasti mentoringu. *Mentor bývá prvním člověkem, který se něco důležitého dozví, protože mladý klient k němu má důvěru a snáze se mu svěří. Probírají spolu, co se mu aktuálně děje, čím prochází a s čím by potřeboval pomoci. Otevírá se právě na základě té důvěry, doplňuje další přínosy mentoringu při vzdělávání dětí se sociálním znevýhodněním* Monika Drahošová⁶, metodická konzultantka mentoringu v organizaci Lata.

Pro děti, které takové vztahy ve svých přirozených sociálních sítích nemají, mohou školy zavádět mentoringové programy. V nich jako mentoři žáků působí buď dobrovolníci nebo pracovníci školy. Samotní žáci jako své přirozené mentory často označují asistenty pedagoga, trenéry sportovních kroužků, učitele hudební nebo výtvarné výchovy nebo pedagogy, kteří se věnují propojování formálního a neformálního vzdělávání. Jako mentoři se mohou dobře uplatnit i studenti středních a vysokých škol, zejména pokud sami pocházejí ze znevýhodněného prostředí. Vztah, který se díky tomu ve dvojici utváří, je tak založený na nějaké společné zkušenosti a porozumění, snáze se v něm vytváří důvěra. Takový mentor je pro žáka přirozenou inspirací, která mu pomáhá posouvat se dále a zvyšovat vlastní aspirace, a nikoliv nedostížitým supermanem.

Vzdělání jako skutečná priorita?

Posílení sociální role školy (zavedení pozice sociálního pedagoga, podpůrná atmosféra v snídaňových klubech, doprovázení mentorem) může napomoci včasné indikaci krizových situací, které by mohly vést ke ztrátě bydlení a zvýšit riziko školního neúspěchu. Sociální pedagog je na školách, které vzdělávají žáky se sociálním znevýhodněním, klíčovou pozicí. Je tím, kdo může iniciovat nasíťování domácností

5. Autorský tým PROP. Přirozený a formální mentoring žáků – tipy pro pedagogy.

6. Autorský tým NPI ČR. Využijte přínos vrstevnického mentoringu ve školách: Rozhovor s koordinátorkou mentorin-
gových vztahů.

na sociální služby, které mohou rodičům pomoci při zajištění finančních prostředků (například formou sociálních dávek nebo prostřednictvím nadace), případně jim poskytnout podporu v hledání vhodnějšího a sta-

bilního bydlení. Cílem projektu Podpora rovných příležitostí je navrhnout budoucí systém financování škol, který to bude zohledňovat. Kromě samotného financování bude klíčová i efektivní mezirezortní spolupráce.

Projekt Podpora rovných příležitostí

Hlavním cílem projektu Podpora rovných příležitostí při NPI je připravit a realizovat řešení rostoucích nerovností ve vzdělávání poskytováním vícevrstvé podpory školám s vyšším poměrem žáků se sociálním znevýhodněním, které byly vybrány v rámci výzvy MŠMT v souladu s cíli Strategie 2030+.

Účelem dotace je implementace Reformy 3.2.2 Národního plánu obnovy a podpora 400 znevýhodněných škol v období 2022–2025.

Projekt je financován z fondu Evropské unie – Next Generation EU.

Web: www.edu.cz/npo/projekt-podpora-rovnych-prilezitosti

Facebook: www.facebook.com/podporarovnychprilezitosti

**Financováno
Evropskou unií**
NextGenerationEU

**Národní
plán
obnovy**

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Prevence bezdomovectví aneb jaké jsou nejčastější hrozby ztráty bydlení?

Mohlo by se zdát, že nejčastějším důvodem ztráty bydlení je neplacení nájemného nebo problémy v soužití se sousedy a je to částečně pravda, ale jsou to jen viditelné důsledky daleko složitější sítě problémů, mezilidských vztahů a komplikovaných osobních historií lidí, kteří si prošli bezdomovectvím. K tomu se často ještě mohou přidat předsudky některých sousedů, či jiných osob, které lidem jejich bydlení mohou zkomplikovat.

Mezi našimi klienty, s nimiž v projektu **Housing First Slezská diakonie** pracujeme více než tři roky, se pochopitelně občas objeví jeden či dva, jejichž platební morálka není stoprocentní a občas peníze na nájem např. propijí nebo ztratí. Naštěstí i pro

Lucie Muroňová

Vedoucí přímé podpory/ metodik projektu Housing First Slezská diakonie

Práci s lidmi, pro lidi, se věnuji jako sociální pracovník bezmála 15 let, posledních 6 aktivně s lidmi bez domova.

tyto situace disponujeme účinnými nástroji. S klienty mluvíme o možných důsledcích, které plynou z toho, když včas nezplatí své náklady na bydlení. Pak se jim společně snažíme předejít, domluvíme si schůzku s majitelem bytu a dohodneme se s ním například na splátkovém kalendáři, pak na úřadě práce zajistíme placení nájemného tzv. přímou úhradou, která jde z ÚP ČR rovnou na účet pronajímatele a s klientem nadále pracujeme na zlepšování jeho hospodaření s penězi.

U většiny našich klientů se setkáváme s tím, že s finanční gramotností nemají problém a nutnost včasného zaplacení nájmu si moc dobře uvědomují. Narážíme ovšem na jiné problémy, které mohou vést až ke ztrátě bydlení. Konkrétně jde o situace, kdy si sousedé začnou stěžovat na neoprávněné užívání bytu jinými osobami. Někteří naši klienti chtějí pomáhat svým přátelům a známým (kteří jim mnohdy v minulosti také pomohli) nebo prostě lidem, kteří neměli takové štěstí jako oni a byt nedostali. Stává se i to, že se v novém bytě cítí osamělí a chybí jim společnost. Představte si to sami, několik měsíců žijete s dalšími deseti lidmi v pokoji na azyláku nebo v ubytovně a najednou se ocitnete v bytě mezi čtyřmi stěnami a nábytkem, který vám přivezli pracovníci projektu. Jenže nábytek s vámi nepromluví.

A tady začíná problém, který s klienty řešíme poměrně často a je pro nás většinou složitější než nezaplacení nájemného. Zpočátku si klienti do svého bytu zvou kamarády pouze na návštěvu. Ze zkušenosti z azyláku či ulice přece vznikají ta nejpevnější přátelství, jak tvrdí většina. *Vždyť přece i kamarádi chtějí na chvíli klid a v bytě je ho dost. Navíc, mně v minulosti také pomohli, když jsem neměl na chleba, tak já teď pomůžu jim, na chvíli, než se postaví na nohy,* zní shodně z úst našich klientů. Na tom není nic nepochopitelného. Je obdivuhodné, že naši klienti mají tolik lásky, že i když sami mají málo, tak se snaží pomáhat ostatním. Ale má to jeden há-

ček. A tím je rozpoznání hranice, kdy klient kamarádům pomáhá a kdy už je jimi zneužíván. S klienty velmi často řešíme vnímání jejich vlastní hodnoty a jejich osobní hranice. V některých případech totiž klient již nechce kamarádům pomáhat, ale neumí je odmítnout. Bavíme se s nimi i o hranicích, které stanovuje v užívání bytu jejich nájemní smlouva a občanský zákoník.

Tuto problematiku můžeme ilustrovat na příběhu paní Jany. Jana žila tři roky ve sdíleném pokoji na azylovém domě, nyní má v nájmu vlastní byt. Dostala příležitost, druhou šanci, jak sama říká. Získala byt, nábytek, základní vybavení, jídlo a podporu sociálního pracovníka, kterou může využívat ve všední dny od 8:00 do 18:00. Dále ji podporují peer pracovník, psycholog a opatrovník. Ale nikdo z nich není kamarádkou, kterou potřebuje. Tu zdánlivě našla v ženě, která k ní začala pravidelně chodit na kávu. Vše bylo postupné, plíživé a paní Jana vlastně ani neměla šanci postřehnout, že se z návštěvy stává spolubydlící. Z kamarádky se stala osoba, která víc brala, než dávala. Z týdenního kapesného, které klientce poskytuje opatrovník, se najednou musely uživit dvě osoby a z potravinové pomoci bylo nutné uvařit pro dva. Potraviny tím docházely rychleji, nezbývalo na jízdné k lékaři a začínaly se objevovat pokuty za jízdy na černo. Sociální pracovníci se postupně s Janou začali bavit o její nové kamarádce a o jejím chování k ní. Za pomoci motivačních rozhovorů Janu podporovali v nalezení a nastavení si vlastních hranic. Její podpora kamarádky totiž začala ohrožovat i jí samotnou. To si Jana uvědomila a pochopila, že v problémech mohou být za chvíli obě.

Sociální pracovníci nemohou nahradit kamarády, ale mohou klientům poskytnout jiný pohled na jejich vztahy a bavit se s nimi o tom, že pomoc, kterou dávají by neměla ohrožovat je samotné. Schopnost říct ne a odkázat druhé na odborníky je totiž také po-

moc. Navíc taková pomoc může být často i efektivnější a udržitelnější. A co se stalo s kamarádkou paní Jany? Nyní s ní pracujeme na tom, aby získala svůj byt, kam by mohla pozvat paní Janu na kávu. Paní Jana se začala věnovat novým aktivitám a přestala se cítit tak osamělá. Například cho-

dí na procházky s peer pracovníkem a na kávu k ní chodí sociální pracovník s kterým hledá další aktivity, které by ji mohly bavit a kde by poznala další lidi. A protože Jana opravdu ráda pomáhá, mohla by se z ní stát skvělá dobrovolnice.

Příběhy lidí, které podporuje tým HF ze Slezské diakonie

Paní Petra

Paní Petra bydlela v bytě soukromé společnosti s manželem a dvěma dětmi. Po dlouhodobém násilí, tyranizování ze strany manžela a prohlubující se psychické nepohodě se rozhodla podat žádost o rozvod. Po rozvodu si do stávajícího bydlení začala, nejprve dobrovolně, zvat nového přítele, vztah ale nefungoval, a i přes snahu paní Petry se přítel nehodlal odstěhovat. V bytě se začaly stupňovat hádky, hluk, násilí a po několik výzvách, na popud stížností sousedů, nebyla paní Petře prodloužena nájemní smlouva. Byla jí nabídnuta alternativa bydlení v bytě, ve vyloučené lokalitě. S touto alternativou se smířila, nastěhovala se tedy do bytu, ovšem přítel, v té době bez bydlení, se k ní nastěhoval a začaly se opakovat stejné scénáře. Vzhledem k dalším stížnostem sousedů se rozhodla společnost pronajímající byt ukončit nájemní smlouvu, bez alternativy jiného bydlení. V té době již probíhalo také řízení o omezení svéprávnosti, do celé situace se vložil otec paní Petry, protože okolnosti, které se v životě paní Petry staly, ji dostaly na samé psychické dno, přestala se zajímat o běžné záležitosti související s bydlením a začaly ji pomalu vznikat

dluhy na nájemném. Došlo k vystěhování a paní Petra, bez finančních prostředků a úspor, byla nucena dočasně nastoupit na azylový dům. Zde začal její kolotoč, stěhovala se po azylových domech napříč krajem. Většinou bylo důvodem ukončení služby porušování pravidel, ať už v afektu facka spolubydlící či nedodržení minimálního počtu nocí na azylovém domě. Paní Petra těžce nesla pobyt v kolektivu azylového domu, chodila přespávat k matce, když u ní byli její synové, aby s nimi mohla být. Duševní onemocnění, náhled paní Petry na její stav a nechápající prostředí azylových domů vedl také ke krátkodobému pobytu na ulici.

Když nyní paní Petra, po půl roce od zabydlení přemýšlí, co by ji tenkrát pomohlo, dochází k tomu, že problém vznikl v době po rozvodu. Psychicky byla na dně, léky ji nepomáhaly, terapeutickou péči neměla a stavy úzkostí ze ztráty synů a samotu řešila toxickou známostí. Styděla se před rodinou, protože se vinila z rozvodu, neměla kamarády, neměla se komu svěřit. Pomoc psychiatra byla jen v podobě léků, ale ona potřebovala mluvit, ventilovat a najít někoho, komu by věřila a mohla se na něj spolehnout. Paní

Petra dodává, že kdyby byl v té době v jejím životě někdo, kdo by jí poskytl bezpečný prostor pro sdílení, pomohl s odpojením od toxického partnera, nemusela nejspíš tuto životní epizodu začít.

Paní Martina

Příběh paní Martiny začal po rozvodu. Patnáct let byla vdaná, její manžel si však našel milenkou a paní Martinu z bytu vystěhoval. Martina říká „přišlo to jako blesk z čistého nebe“. Jemná povaha paní Martiny nepřipouštěla jakýkoli vzdor, sbalila si tedy pár věcí a ze dne na den se ocitla na přechodnou dobu u kamarádky, s igelitkou a slzami v očích. Svou situaci dlouhou dobu tajila i před rodinou, protože se styděla a vinila z rozvodu. V této, pro paní Martinu, velmi těžké životní situaci, našla naději v podobě muže, s nímž začala budovat nový vztah. Po krátké době se k muži nastěhovala a vše vypadalo jako happy end. Několik let se paní Martina o přítele starala, protože se jeho zdravotní stav rapidně zhoršoval. Příjem domácnosti tak plynul jen z dávek na bydlení a příspěvků na péči. Péče o partnera vyžadovala dost času a paní Martina tak chodila jen na občasné brigády, aby oběma trošku přilepšila. Zdravotní stav partnera se ovšem po pěti letech zhoršil natolik, že doma, za přítomnosti své drahé, zemřel. Další rána pro paní Martinu. Zůstala sama v bytě, na který neměla jakýkoli právní nárok, s minimem peněz v peněžence a s minimální podporou rodiny, která v době, kdy se Martina starala o přítele a neměla dostatek času, téměř přerušila kontakt. Paní Martině tak zůsta-

la jediná kamarádka, u které, poté, co byla z bytu vystěhována, mohla pár týdnů přespávat. V této době se paní Martině poprvé začaly objevovat stavy úzkostí a počínající deprese. Stavům ovšem nepřikládala velkou váhu, lékaře navštívila, nedbala ani dobře míněných rad kamarádky a rozhodla se, že už nechce být na obtíž, dodává: *rezignovala jsem na všechno*. Skončila na ulici. Když paní Martina vzpomíná, se slzami v očích popisuje první noc plnou strachu a zimy. Další už byly prý lehčí. Po dlouhých pěti letech, kdy přechodně bývala na ulici, občas u kamarádky, někdy na noclehárně, získala odvahu, jak sama říká, a ubytovala se v azylovém domě. Její touha bydlet sama byla velmi silná, začala chodit na brigády, aby si mohla našetřit na kauci, ovšem z výdělku to trvalo velmi dlouho. Nyní již půl roku bydlí v bytě. Usmívá se a je šťastná.

Na mou otázku, co by jí tenkrát pomohlo, odpovídá váhavě. První odpovědí je *vnitřní síla říct si o pomoc a řešit psychický stav*. Dodává, *víte, kdybych věděla, že jsou sociální pracovníci, asi bych si o pomoc řekla, ale byla jsem ze smrti partnera tak zničená, že jsem neměla vůbec chuť řešit sebe samu*.

Martina se svěruje, že nechtěla být na ulici, moc si přála do bytu, ale bez peněz, zaměstnání a v psychickém stavu, neviděla šanci, že by snad bydlení vůbec sehnala. Dodává, že kdyby jí tenkrát někdo byl schopen půjčit na kauci, neváhala by. O možnosti mimořádné pomoci se dozvěděla až díky spolupráci s pracovníky projektu Housing First.

Prosíme Vás o vyplnění evaluačního dotazníku,
který nám pomůže udělat tento magazín lepším.

ZDE

Spolufinancováno
Evropskou unií

Magazín vydává MPSV a **Projekt Podpora sociálního bydlení a jeho systémové zavádění v ČR**, který je realizován v rámci OPZ+.

Vznik magazínu je spolufinancován Evropskou unií.

Ministerstvo práce a sociálních věcí

Na Poříčnickém právu 1/376128 01 Praha 2

Ilustrace na titulní a závěrečné straně: Michaela Hoffova

Kontakt a možnost přihlášení či zrušení odběru magazínu Mít domov:

martin.hrabal@mpsv.cz

Pokud byste chtěli do magazínu přispět svým textem, tak pište na:

josef.hawel@mpsv.cz

Copyright © 2023 Ministerstvo práce a sociálních věcí

Datum vydání: říjen 2023

Kontaktní centrum sociálního bydlení:

E-mail: socialni.bydleni@mpsv.cz

Telefon: +420 778 455 761

→ socialnibydeni.mpsv.cz

→ facebook.com/socialnibydenivcr

→ youtube.com/@projektpodporaSB

→ [spotify: @podpora sociálního bydlení](https://spotify.com/@podpora_sociálního_bydlení)

→ twitter.com/soc_bydleni_CR

